

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΦΡΙΚΗΣ*

Ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Νότιο Αφρική

* Ερευνητική και συντακτική ομάδα 1998: *Σιδηροπούλου Ελισάβετ (συντονίστρια)*
Γεωργίου Ελένη
Κρυσταλλίδου Αναστασία
Παπάζογλου Αντωνία
Παργινός Παναγιώτης (πάτερ Πέτρος)

* Επεξεργασία - επικαιροποίηση 2003: *Κρυσταλλίδου Αναστασία*
Παπάζογλου Αντωνία
Σιδηροπούλου Ελισάβετ
Στάικος Ιωάννης

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ: ΜΙΧΑΗΛΣ ΔΑΜΑΝΑΚΗΣ

- Αριθμός 7 -

© Πανεπιστήμιο Κρήτης
Σχολή Επιστημών Αγωγής
Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε.
Εργαστήριο Διαπολιτισμικών
και Μεταναστευτικών Μελετών
(Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.)
Πανεπιστημιούπολη Ρεθύμνου
74 100 Ρέθυμνο
Τηλέφωνα: 28310 - 77635, 77605
Fax: 28310 - 77636
e-mail: ediamme@edc.uoc.gr
www.uoc.gr/diaspora
www.ediamme.edc.uoc.gr

Το έργο χρηματοδοτήθηκε από εθνικούς πόρους και την Ευρωπαϊκή Ένωση στα πλαίσια του Β' και Γ' ΚΠΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ Δ.Ε.
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ
& ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
(Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.)

ΠΑΙΔΕΙΑ ΟΜΟΓΕΝΩΝ

Επιστημ. Υπεύθυνος Έργου: Μιχάλης Δαμανάκης

Χρηματοδότηση: Ευρωπαϊκή Ένωση,
Υπουργείο Εθνικής Παιδείας
και Θρησκευμάτων

Φορέας παρακολούθησης: Ε.Υ.Δ. ΕΠΕΑΕΚ

Φορέας υλοποίησης: Πανεπιστήμιο Κρήτης
Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε.
Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και
Μεταναστευτικών Μελετών
(Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.)

Συγγραφή: Ομάδα Εργασίας Ν. Αφρικής

Επιμέλεια τόμου: Μιχάλης Δαμανάκης

Εξώφυλλο και σελιδοποίηση τόμου: Κωνσταντίνα Μεταξά

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	σελ. 7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
Στόχοι της μελέτης	σελ. 16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
Μεθοδολογία της μελέτης	σελ. 18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
Η παρουσία των Ελλήνων στη Νότιο Αφρική	σελ. 20
3.1 Ιστορική εξέλιξη	σελ. 20
3.2 Κοινωνικοπολιτισμική σύνθεση του ελληνικού πληθυσμού σήμερα	σελ. 27
3.3 Τόποι κατοικίας	σελ. 29
3.4 Οργάνωση της παροικίας	σελ. 30
3.5 Παρουσία στα ΜΜΕ και στην πολιτιστική ζωή	σελ. 31
3.6 Εκκλησία	σελ. 36
3.7 Το μέλλον του ελληνισμού στη Νότιο Αφρική	σελ. 37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	
Κοινωνικοί χώροι χρήσης της ελληνικής	σελ. 38
4.1 Οικογένεια	σελ. 38
4.2 Εκπαιδευτικά ιδρύματα	σελ. 38
4.3 Χώροι εργασίας	σελ. 39
4.4 Παροικιακοί οργανισμοί	σελ. 39
4.5 Άλλοι χώροι χρήσης της Ελληνικής	σελ. 40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	
Φορείς και μορφές ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης	σελ. 41
5.1 Μορφές εκπαίδευσης και η εξέλιξη του αριθμού των μαθητών σ' αυτές	σελ. 41
5.2 Δίγλωσσα προγράμματα εκπαίδευσης	σελ. 44
5.3 Οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης	σελ. 45
5.3.1 Κοινοτικά σχολεία	σελ. 45
5.3.2 Σχολή ΣΑΧΕΤΙ	σελ. 45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	
Αναλυτικά προγράμματα και διδακτικό υλικό	σελ. 47
6.1 Αναλυτικά προγράμματα των κοινοτικών σχολείων	σελ. 47
6.1.1 Προτάσεις	σελ. 47
6.2 Αναλυτικά προγράμματα και διδακτικό υλικό της Σχολής ΣΑΧΕΤΙ	σελ. 48
6.2.1 Αναλυτικό πρόγραμμα και υλικό για το Νηπιαγωγείο στη Σχολή ΣΑΧΕΤΙ	σελ. 49
6.2.2 Αναλυτικό πρόγραμμα Ελληνικών για το Δημοτικό της Σχολής ΣΑΧΕΤΙ	σελ. 50

6.2.2.1 Προχωρημένα Τμήματα του Δημοτικού	σελ. 50
6.2.2.2 Ενδιάμεσα Τμήματα του Δημοτικού	σελ. 52
6.2.2.3 Τμήματα Αρχαρίων του Δημοτικού	σελ. 52
6.3 Αναλυτικά προγράμματα και διδακτικό υλικό για τα προχωρημένα τμήματα Γυμνασίου - Λυκείου	σελ. 53
6.3.1 Ενδιάμεσα Τμήματα και Τμήματα Αρχαρίων Γυμνασίου – Λυκείου	σελ. 55
6.4 Πιστοποίηση επάρκειας ελληνομάθειας	σελ. 57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Χαρακτηριστικά του μαθητικού πληθυσμού	σελ. 58
7.1 Ανάλυση στατιστικής έρευνας για τον μαθητικό πληθυσμό	σελ. 58
7.2 Επίπεδα γλωσσομάθειας	σελ. 59
7.2.1 Κοινοτικά σχολεία	σελ. 60
7.2.2 Σχολή ΣΑΧΕΤΙ	σελ. 60
7.2.3 Crawford College	σελ. 61
7.3 Λόγοι μη φοίτησης στα Τμήματα Ελληνικής	σελ. 62
7.3.1 Κοινοτικά σχολεία	σελ. 62
7.3.2 Σχολή ΣΑΧΕΤΙ	σελ. 63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Ενέργειες για την αναγνώριση των ελληνικών ως «μάθημα δέσμης» από το Υπουργείο Παιδείας Νοτίου Αφρικής	σελ. 64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Διδακτικό προσωπικό	σελ. 66

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

Ο ρόλος της οικογένειας σε σχέση με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση	σελ. 68
10.1 Συλλογικά όργανα γονέων και ο ρόλος τους: Κοινοτικά σχολεία και Σχολή ΣΑΧΕΤΙ	σελ. 68
10.2 Χαρακτηριστικά των οικογενειών	σελ. 69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

Συμπεράσματα και προτάσεις	σελ. 71
11.1 Συμπεράσματα	σελ. 71
11.2 Προτάσεις	σελ. 72

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα Α

Ερωτηματολόγιο για εκπαιδευτικούς	σελ. 74

Παράρτημα Β

Στατιστικά στοιχεία ελληνικού μαθητικού πληθυσμού της Νοτίου Αφρικής κατά το έτος 1998 (Πίνακας Στατιστικής Έρευνας)	σελ. 77
Συνεργάτες της ερευνητικής και συντακτικής ομάδας	σελ. 78

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το μέγεθος και η σημασία της νεοελληνικής διασποράς ποικίλλουν από περίοδο σε περίοδο. Ιδιαίτερα μετά τη «μικρασιατική καταστροφή», την ανταλλαγή των πληθυσμών και τη συνακόλουθη συρρίκνωση του ελληνισμού δημιουργήθηκε και καλλιεργήθηκε στον ελλαδικό χώρο η ιδεολογία της εθνικής ομοιογένειας, πράγμα που, σε συνδυασμό και με τις ψυχροπολεμικές καταστάσεις που ακολούθησαν την έκβαση του δευτέρου παγκόσμιου πολέμου, συνέβαλε στη σε μεγάλο βαθμό παραμέληση του ελληνισμού της διασποράς, και ιδιαίτερα του ιστορικού ελληνισμού των χωρών της Μαύρης Θάλασσας, από το εθνικό κέντρο.

Η μαζική αποδημία 1,2 εκατομμυρίων Ελλήνων κατά τις δεκαετίες του 1950, 1960 και εν μέρει 1970 δημιούργησε, ωστόσο, μια νέα κατάσταση και ένα νέο απόδημο ελληνισμό, κυρίως στην Αυστραλία, στον Καναδά, στις ΗΠΑ και στη Γερμανία.

Ο «ιστορικός ελληνισμός της διασποράς», από τη μια –ο οποίος λόγω της μακροαίωσης παραμονής του σε εδάφη εκτός της νεοελληνικής επικράτειας τα θεωρεί πλέον ως πατρογονικά του εδάφη, χωρίς ωστόσο να παραιτείται του προσανατολισμού του προς το εθνικό κέντρο– και από την άλλη ο «απόδημος ελληνισμός», δημιουργήμα της μαζικής αποδημίας κυρίως κατά το δεύτερο ήμισυ του 20ού αιώνα, συγκροτούν σήμερα το σώμα της νεοελληνικής διασποράς, την οποία το εθνικό κέντρο φαίνεται να ανακαλύπτει εκ νέου.

Μετά την πτώση της χούντας, το 1974, οι κυβερνήσεις της Νέας Δημοκρατίας επεδίωξαν να επουλώσουν τις πληγές που άφησε η εφτάχρονη δικτατορία και στον απόδημο ελληνισμό και να αποκαταστήσουν τη σχέση του με το εθνικό κέντρο. Οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ, στη συνέχεια, επεδίωξαν να διευρύνουν και να εδραιώσουν αυτή τη σχέση και να δημιουργήσουν ένα κοινό πλαίσιο δράσης για τον ελλαδικό ελληνισμό και τον ελληνισμό της διασποράς.

Η δημιουργία της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Απόδημου Ελληνισμού στο ελληνικό κοινοβούλιο, η ίδρυση της Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού στο Υπουργείο Εξωτερικών και της Ειδικής Γραμματείας Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης στο Υπουργείο Παιδείας, η ίδρυση του Ινστιτούτου Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, επίσης στο Υπουργείο Παιδείας, και, τέλος, η ίδρυση του Συμβουλίου Απόδημου Ελληνισμού και η δημιουργία πολλαπλών δικτύων στα πλαίσιά του αποτελούν δείγματα για το ενδιαφέρον του μητροπολιτικού κέντρου, καθώς και τη διαμορφούμενη συναινετική εθνική στρατηγική των συντεταγμένων πολιτικών δυνάμεων της Ελλάδας για τον ελληνισμό της διασποράς.

Η αναγκαιότητα μιας κοινής στρατηγικής και η προώθηση μιας νέας σχέσης μεταξύ μητροπολιτικού κέντρου και διασποράς στη βάση της ισοτιμίας και της αμοιβαιότητας, φαίνεται να γίνονται κατανοητά απ' όλες τις πλευρές, δεδομένου ότι στο διαμορφούμενο παγκόσμιο περιβάλλον, ιδιαίτερα στη μεταψυχροπολεμική και μεταδιπολική εποχή, η επικοινωνία, οι σχεδιασμοί και η υλοποίησή τους δεν λαμβάνουν

πλέον χώρα σε εθνικά πλαίσια, αλλά είτε σε υπερεθνικούς σχηματισμούς, όπως είναι, για παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση είτε σε παγκόσμιο επίπεδο.

Για τους απανταχού Έλληνες η παγκοσμιοποίηση δεν αποτελεί απειλή, αλλά πρόκληση, δεδομένου ότι ο ελληνισμός ήταν παγκοσμιοποιημένος πριν την παγκοσμιοποίηση.

Ζητούμενο, βέβαια, είναι μια νέα σχέση μεταξύ των απανταχού Ελλήνων και μια κοινή στρατηγική που θα τους επιτρέπει να λειτουργούν στο παγκόσμιο γίγνεσθαι όχι μόνο ως «συναισθηματική πολιτισμική κοινότητα», αλλά και ως κοινότητα με υλική βάση, με στέρεα δίκτυα επικοινωνίας και με αρχές και αξίες που να της διασφαλίζουν μια ειρηνική και δημιουργική συνύπαρξη με τους λοιπούς λαούς της γης.

Είναι προφανές ότι στην αποσαφήνιση αυτού του ζητούμενου, δηλαδή της κοινής στρατηγικής για το μέλλον, συμβάλλουν η γνώση του παρελθόντος και η συνακόλουθη αυτογνωσία, από τη μια, και η εκπαίδευση από την άλλη.

Το πρόγραμμα «Παιδεία Ομογενών»¹, στο πλαίσιο του οποίου καταρτίστηκε και η παρούσα μελέτη, ασχολείται κυρίως με την εκπαίδευση στην ελληνική διασπορά. Επειδή, όμως, η εκπαίδευση δεν λειτουργεί σ' ένα κενό, αλλά κάτω από συγκεκριμένες κοινωνικές, οικονομικές, θεσμικές, πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες, οι οποίες είναι με τη σειρά τους ιστορικό προϊόν, ασχοληθήκαμε στα πλαίσια των μελετών που καταρτίσαμε στην πρώτη φάση του προγράμματος (σχολικό έτος 1997/98) και με την ανάλυση αυτών των συνθηκών.

Συγκεκριμένα, με το ξεκίνημα του προγράμματος Παιδεία Ομογενών, τον Ιούλιο του 1997, συγκροτήθηκε ένα δίκτυο από ελλαδίτες επιστήμονες και επιστήμονες ελληνικής καταγωγής οι οποίοι ζουν και εργάζονται στο εξωτερικό. Αυτοί οι επιστήμονες επεξεργάστηκαν ένα πλαίσιο, μέσα στο οποίο έπρεπε να καταρτισθούν μελέτες², που θα αφορούσαν στους ακόλουθους τομείς:

- στην αξιολόγηση και αξιοποίηση του υπάρχοντος εκπαιδευτικού υλικού,
- στις δυνατότητες προώθησης της ελληνικής ως ξένης γλώσσας σε αλλόφωνους (ανάπτυξη στρατηγικών),

⁽¹⁾ Το πρόγραμμα «Παιδεία Ομογενών» στοχεύει στη διατήρηση, την καλλιέργεια και την προώθηση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού τόσο σε μαθητές ελληνικής καταγωγής που ζουν στο εξωτερικό και φοιτούν σε σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όσο και σε αλλόφωνους μαθητές που επιθυμούν να μάθουν την ελληνική γλώσσα.

Στόχοι του είναι επίσης η επιμόρφωση των αποσπόμενων και των ομογενών εκπαιδευτικών, η υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για ομογενείς μαθητές και, τέλος, η δημιουργία δικτύων επικοινωνίας και βάσεων δεδομένων μέσα από το διαδίκτυο.

⁽²⁾ Χρησιμοποιούμε τον όρο μελέτη και όχι έρευνα, επειδή, σύμφωνα με τις προδιαγραφές του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Κ.Π.Σ.), στο πλαίσιο προγραμμάτων, όπως είναι το Παιδεία Ομογενών, δε χρηματοδοτούνται καθαρά ερευνητικές δραστηριότητες. Είναι όμως δυνατή η διεξαγωγή εφαρμοσμένων μικροερευνών που υπηρετούν την επίτευξη των στόχων του εκάστοτε έργου και δεν υπερβαίνουν τα όριά του.

- στις δυνατότητες εφαρμογής δίγλωσσων εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε σχολεία στις χώρες υποδοχής,
- στις συνθήκες διεξαγωγής της ελληνόγλωσσης διδασκαλίας στο εξωτερικό (θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο),
- στους φορείς ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης,
- στις κοινωνικοπολιτισμικές και γλωσσικές προϋποθέσεις (επίπεδα γλωσσομάθειας) των μαθητών,
- στους κοινωνικούς χώρους χρήσης της ελληνικής,
- στη σύνθεση και λειτουργία της οικογένειας,
- στους λόγους αποχής των μαθητών από τα Τμήματα Διδασκαλίας της Ελληνικής και σε στρατηγικές περιορισμού της διαρροής τους,
- στις κατηγορίες (τύπους) εκπαιδευτικών,
- στις επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών κατά κατηγορία.

Πιο συγκεκριμένα, κάθε μελέτη όφειλε να είναι δομημένη στα εξής μέρη (κεφάλαια):

1. Στόχοι της Μελέτης

(Οι στόχοι της μελέτης πρέπει να εξυπηρετούν τις τρεις δράσεις του Τ.Δ.Ε. Παιδεία Ομογενών)

2. Μεθοδολογία της μελέτης

(ποσοτικές και ποιοτικές προσεγγίσεις των δεδομένων)

3. Η παρουσία των Ελλήνων στη χώρα...

- **Ιστορική εξέλιξη:**
(Πότε πήγαν, ποιοι, πώς, γιατί στη/στο... κ.τ.λ., εξέλιξη των αριθμών)
- **Κοινωνικοπολιτισμική σύνθεση του ελληνικού πληθυσμού σήμερα:**
(επάγγελμα, απασχόληση, μορφωτικό επίπεδο, μικτοί γάμοι κ.τ.λ.)
- **Τόπος/τόποι κατοικίας**
- **Οργάνωση της παροικίας/των παροικιών:**
(κοινότητες, διάφοροι σύλλογοι, ομοσπονδίες συλλόγων κ.τ.λ.)
- **Παρουσία στα ΜΜΕ, πολιτιστική ζωή**
- **Εκκλησία**

4. Κοινωνικοί χώροι (γλωσσικές επικράτειες) χρήσης της ελληνικής γλώσσας

5. Φορείς και Μορφές ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης.

(Τμήματα Μητρικής Γλώσσας, ελληνικά σχολεία, δίγλωσσα σχολεία, απογευματινά, Σαββατιανά κ.τ.λ.)

5.1. Δίγλωσσα προγράμματα (μοντέλα) εκπαίδευσης

5.2. Οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης

6. Αναλυτικά προγράμματα και διδακτικό υλικό

7. Χαρακτηριστικά του μαθητικού πληθυσμού

(κοινωνικοπολιτισμικές, μαθησιακές και γλωσσικές προϋποθέσεις των μαθητών, λόγοι μη φοίτησης σε Τμήματα Ελληνόγλωσσης Εκπαίδευσης κ.τ.λ.)

8. Διδακτικό προσωπικό

(διάφοροι τύποι δασκάλων, προφίλ των δασκάλων, επιμορφωτικές ανάγκες κ.τ.λ.)

9. Γονείς

9.1. Συλλογικά όργανα γονέων και ο ρόλος τους

9.2. Τύποι οικογενειών

9.3. Ο ρόλος της οικογένειας σε σχέση με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση

10. Συμπεράσματα προτάσεις

Οι ερευνητές όφειλαν επίσης να προχωρήσουν στην επεξεργασία τυπολογιών που θα τεκμηριώνονταν εμπειρικά και θα αναφέρονταν στους τύπους/μορφές:

α) της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης

β) της οικογένειας

γ) των μαθητών

δ) των δασκάλων

ε) του διδακτικού υλικού

Το εμπειρικό υλικό που συγκεντρώθηκε στα πλαίσια αυτών των μελετών αξιοποιήθηκε από τις ομάδες παραγωγής διδακτικού υλικού κατά τα επόμενα έτη λειτουργίας του προγράμματος Παιδεία Ομογενών.

Ήδη, όμως, το δεύτερο ήμισυ του έτους 1998 επιχειρήθηκε και μια πρώτη σύνθεση των αποτελεσμάτων των μελετών. Αυτή η συνθετική προσπάθεια οδήγησε το έτος 1999 στην έκδοση ενός συλλογικού τόμου με τον τίτλο: *Παιδεία Ομογενών. Θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις*. Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο.

Ο τόμος αυτός ο οποίος παρέχει μια εποπτική εικόνα για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση σε 10 χώρες (Καναδά, ΗΠΑ, Αργεντινή, Αυστραλία, Βρετανία, Γερμανία, Βέλγιο, Γαλλία, Σουηδία, Αλβανία) και χρησιμοποιείται ως επιμορφωτικό υλικό για τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν την Ελληνική στο εξωτερικό, είναι ουσιαστικά ο πρώτος τόμος της σειράς: **ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ**.

Τα βιβλία που εκδίδονται σ' αυτή τη σειρά διαφοροποιούνται από τις λοιπές επισημονικές εκδόσεις στα πλαίσια του έργου Παιδεία Ομογενών με την έννοια ότι το περιεχόμενό τους αναφέρεται στις παροικίες των Ελλήνων και ιδιαίτερα στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση σε συγκεκριμένες χώρες διαμονής και όχι σε γενικότερα κοινά θέματα.

Η συγκεκριμένη σειρά έχει ως κύριο στόχο της, με επίκεντρο την εκπαίδευση, να συμβάλει στη μελέτη και την κατανόηση της ιστορίας της ελληνικής διασποράς. Γι' αυτό και η ιστορική διάσταση κυριαρχεί στις σχετικές αναλύσεις. Συγχρόνως, όμως, επιχειρούνται και συγχρονικές αναλύσεις που είναι αναγκαίες για τη βελτίωση και την προώθηση της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη διασπορά.

Οι μελέτες για τις διάφορες χώρες δεν είναι ομοιογενείς μεταξύ τους, παρ' όλο που κινήθηκαν στο πλαίσιο που προαναφέρθηκε. Αυτή η διαφοροποίηση οφείλεται τόσο στις ιδιαιτερότητες και στα προβλήματα κάθε χώρας, όσο και στο ερευνητικό δυναμικό που διέθετε κάθε χώρα κατά την κατάρτιση των μελετών.

Εκτός τούτου, σε ορισμένες χώρες, όπως για παράδειγμα στην Αυστραλία και τη Γερμανία, διαθέταμε ήδη πρόσφατες εξειδικευμένες έρευνες, τις οποίες συμπεριλάβαμε και αξιοποιήσαμε κατά την κατάρτιση των μελετών.

Έτσι οδηγούμαστε εκ των πραγμάτων άλλοτε σε δημοσιεύσεις εποπτικές, όπως για παράδειγμα, αυτή για την «Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στον Καναδά» και άλλοτε σε εξειδικευμένες, όπως εκείνη που αφορά στην «Εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας για τα παιδιά των Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία (1975-1985)» ή στα «Ελληνικά Σχολεία και Τμήματα Μητρικής Γλώσσας στη Γερμανία (1986-98)».

Πρόθεση μας, ωστόσο, είναι οι εκδόσεις για κάθε χώρα, εφόσον αυτές είναι περισσότερες, να οδηγήσουν στη δημιουργία μιας κατά το δυνατό πληρέστερης εικόνας για την εκάστοτε ελληνόγλωσση εκπαίδευση.

Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση δεν εξαντλείται φυσικά στην εκπαίδευση των μαθητών ελληνικής καταγωγής, αλλά αφορά και στους αλλόφωνους μαθητές της εκάστοτε χώρας διαμονής, οι οποίοι μαθαίνουν Ελληνικά.

Εντούτοις, το μεγαλύτερο μέρος των μελετών αναφέρεται στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση των μαθητών ελληνικής καταγωγής, δεδομένου ότι αυτοί αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία.

Η μελέτη που εμπεριέχεται στον παρόντα τόμο και που αφορά στην *Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Νότια Αφρική* έχει τις δικές της ιδιαιτερότητες, όχι μόνο λόγω των ιδιαίτερων ιστορικών εξελίξεων κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα στη χώρα αυτή, αλλά και λόγω της ιδιαιτερότητας της ελληνικής μετανάστευσης στη «Μαύρη Αφρική».

Αν εξαιρέσουμε τον ελληνισμό της Αιγύπτου, και ιδιαίτερα εκείνον της Αλεξάνδρειας, η παρουσία των Ελλήνων στη «Μαύρη Αφρική», όπως την αποκαλεί ο Μαρκάκης (1998), παραμένει μέχρι σήμερα σχεδόν ανεξερευνήτη.

Η ελληνική διασπορά στη Μαύρη Αφρική εντάσσεται βέβαια τυπολογικά στη μεταναστευτική διασπορά, διαφοροποιείται όμως σημαντικά από τις λοιπές μεταναστευτικές διασπορές, όπως για παράδειγμα εκείνες στον Καναδά, Αυστραλία, Γερμανία που είναι επίσης δημιούργημα της αποδημίας κυρίως κατά το δεύτερο ήμισυ του 20ού αιώνα, επειδή η μετανάστευση των Ελλήνων στη Μαύρη Αφρική ακολούθησε την εξέλιξη της αποικιοκρατίας.

Όπως υπογραμμίζει ο Μαρκάκης (1998, 14 κ.ε., 43 κ.ε.) ο καταμερισμός εργασίας που επεφύλαταν οι αποικιοκράτες στους εαυτούς τους (διαχείριση της οικονομίας, απασχόληση σε εξειδικευμένους τεχνικούς τομείς, διοίκηση κ.λπ.) και για τους ιθαγενείς Αφρικανούς (χαμηλές κακοπληρωμένες χειρονακτικές εργασίες) άφηναν «κενά» τα οποία έδιδαν την ευκαιρία σε τρίτους, κυρίως λευκούς μετανάστες, να

διεισδύουν. Αυτοί ήταν οι «μεσάζοντες», οι «μικροέμποροι» που είχαν διττό ρόλο. *«Ο μεσάζοντας έκανε δύο δουλειές. Αφενός μεν ήταν αυτός που συγκέντρωνε τη σοδειά των προϊόντων εξαγωγής από τους ιθαγενείς παραγωγούς και την προωθούσε στις μεγάλες εταιρείες που έλεγχαν το εξωτερικό εμπόριο. Αφετέρου δε αυτός πουλούσε λιανικά στους ιθαγενείς καταναλωτές τα προϊόντα της Ευρώπης που εισάγονταν μαζικά από τις μεγάλες εταιρείες»* (Μαρκάκης 1998, 48).

Έτσι ερμηνεύεται γιατί ένα μεγάλο μέρος των Ελλήνων της Αφρικής ασχολήθηκε με το εμπόριο, αλλά και γιατί δεν ταυτίστηκε πλήρως ούτε με τους αποικιοκράτες, αλλά ούτε και με τους ιθαγενείς. Φαίνεται όμως ότι δεν υπήρξαν αλληλέγγυοι ούτε μεταξύ τους, πράγμα που παρατηρείται σ' άλλες κοινότητες εμπόρων, όπως ήταν οι Εβραίοι, Λιβανέζοι, Ινδοί και Κινέζοι. Αυτή η αλληλεγγύη επέτρεπε στις παραπάνω κοινότητες να *«ξεπεράσουν οικονομικές και πολιτικές κρίσεις που ξεσπούν συχνά σε περιοχές όπως η Αφρική. Οι ελληνικές παροικίες της διασποράς δεν είχαν αυτό το πλεονέκτημα»* (στο ίδιο, σ. 50).

Αυτή η παρατήρηση του Μαρκάκη δεν έχει φυσικά καθολική ισχύ, γιατί όπως θα δούμε παρακάτω οι ελληνικές παροικίες της Ν. Αφρικής, και ιδιαίτερα εκείνη του Γιοχάνεσμπουργκ, φαίνεται, ωστόσο, να διαθέτουν αυτοοργάνωση και αλληλεγγύη.

Γεγονός πάντως φαίνεται να είναι ότι οι Έλληνες της Αφρικής ζούσαν πάντα σε μια ενδιαμέση κατάσταση που ούτε την προστασία των αποικιοκρατών είχαν διασφαλισμένη, αλλά ούτε και τη συμπάθεια των ιθαγενών.

Οι σχέσεις των «μεσαζόντων», όχι μόνο των Ελλήνων μεσαζόντων, με τους ιθαγενείς ήταν «επιφανειακή» η δε λογική τους «αγόρασε φθηνά, πούλησε ακριβά» κάθε άλλο παρά αρεστή ήταν στον ντόπιο πληθυσμό. Το αντίθετο μάλιστα, ο ρόλος του μεσάζοντα βρισκόταν «σε άμεση αντίθεση με τα οικονομικά συμφέροντα των Αφρικανών» (Μαρκάκης 1998, 108).

Από την άλλη πλευρά, κατά την κατάρρευση των αποικιοκρατικών συστημάτων και τη δημιουργία ανεξάρτητων αφρικανικών κρατών οι αποικιοκράτες φρόντισαν μέσα από συμβιβαστικές λύσεις και συμβάσεις να προστατεύσουν *«τα οικονομικά συμφέροντα των υπηκόων της πρώην αποικιοκρατικής χώρας, δηλαδή τις επενδύσεις, τις κτηματικές περιουσίες, τις συντάξεις, το δικαίωμα παραμονής και εργασίας στην πρώην αποικία, το δικαίωμα εξαγωγής κεφαλαίου κ.ά. Οι αλλοδαποί από άλλες χώρες δεν καλύπτονταν με τον ίδιο τρόπο, επομένως οι Ινδοί, οι Λιβανέζοι, οι Σύριοι, οι Έλληνες κ.ά. έμειναν χωρίς πολιτική προστασία μετά την κατάρρευση της αποικιοκρατίας»* (Μαρκάκης 1998, 108).

Η εξάρτηση των Ελλήνων της Αφρικής από τις εξελίξεις του αποικιοκρατικού καθεστώτος καθώς και τα προβλήματα που εσυνεπάγεται το δικό τους ανασφαλές καθεστώς, τεκμηριώνονται και από τις μελέτες του Βαγγέλη Μάντζαρη, οι οποίες αναφέρονται στις παροικίες των Ελλήνων στη Νότιο Αφρική.

Σε κάθε οικονομική κρίση οι πρώτοι οι οποίοι πλήττονταν ήταν οι λευκοί μετανάστες που εκινούντο μεταξύ αποικιοκρατών και ιθαγενών. Όπως μας πληροφορεί ο Μάντζαρης (1995) αρκετοί από τους «μεταλλωρύχους» και από τους «βοηθούς

καταστημάτων» ήταν χρεωκοπημένοι μικροεπιχειρηματίες (μικρομαγαζάτορες). Αναλύοντας τη θέση των Ελλήνων εργατών και μικροεπιχειρηματιών στη Ν. Αφρική κατά την περίοδο 1890-1930 ο Μάντζαρης καταλήγει σε παρόμοια συμπεράσματα με τον Μαρκάκη ως προς τη θέση και τη σχέση των Ελλήνων με τους αποικιοκράτες και με τους ιθαγενείς. Οι Έλληνες εργάτες της Ν. Αφρικής αναπτύσσουν μια «διττή» συνείδηση, μια «συνδικαλιστική» και μια «εθνική». Οι δύο αυτές συνειδήσεις συνυπάρχουν και χαρακτηρίζουν τη συλλογική δράση των Ελλήνων στη Ν. Αφρική. Οι προσπάθειες κάποιων Ελλήνων πρωτοπόρων συνδικαλιστών να ενσωματώσουν τους Έλληνες στα συνδικάτα των αγγλόφωνων εργατών δεν ευδοκίμησαν, κυρίως «λόγω της αντιμεσογειακής και αντιμεταναστευτικής τάσης της αγγλόφωνης εργατικής αριστοκρατίας» (Μάντζαρης 1995, 38).

Η αρνητική στάση της κυρίαρχης αποικιοκρατικής τάξης απέναντι στους λευκούς μετανάστες και η εξάρτηση της τύχης των Ελλήνων μεταναστών από τις εκάστοτε διαθέσεις των αποικιοκρατών τεκμηριώνονται παραστατικά και μέσα από τα γεγονότα της περιόδου 1915-1917, οπότε αντιδραστικές δυνάμεις της αποικιοκρατίας προχώρησαν στην καταστροφή μεγάλων ελληνικών περιουσιών (καταστημάτων) με αφορμή τη φαινομενικά ουδέτερη στάση της Ελλάδας απέναντι στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (βλ. Μάντζαρης 1995α, 68 κ.ε.).

Οι συντηρητικές αποικιοκρατικές δυνάμεις της Βρετανικής Αυτοκρατορίας στη Ν. Αφρική εξίσωσαν τους «Έλληνες εχθρούς» με τους «Γερμανούς εχθρούς» (στο ίδιο, σ. 81), νομιμοποιώντας έτσι ομάδες του στρατού και αντιδραστικές ομάδες Βρετανών πολιτών, να προβούν στο Γιοχάνεσμπουργκ σε καταστροφές περιουσιών γερμανικής και ελληνικής ιδιοκτησίας, πράγμα που φαίνεται να εξυπηρετούσε συγχρόνως οικονομικά συμφέροντα συγκεκριμένων αποικιοκρατών.

Τα γεγονότα της περιόδου 1915-1917 στη Ν. Αφρική, σε σχέση πάντα με τις ελληνικές παροικίες, τεκμηριώνουν, όμως, από την άλλη πλευρά και το βαθμό συνάρτησης της παροικιακής ζωής με τις εξελίξεις στο εθνικό κέντρο, στην Ελλάδα.

Η μεταφορά των ιδεολογικών αντιπαραθέσεων και των συγκρούσεων, μεταξύ «βασιλικών» και «βενιζελικών», από την Ελλάδα στο Γιοχάνεσμπουργκ οδήγησε στο διχασμό της παροικίας και σε δημόσιες αντιπαραθέσεις μεταξύ «βασιλικών» και «βενιζελικών», πράγμα που λειτούργησε ενισχυτικά στις «ανθελληνικές καταστροφές» (βλ. Μάντζαρη 1995, κεφ. VI και VII).

Βέβαια, η μεταφορά του εθνικού διχασμού από την Ελλάδα στη διασπορά είναι ένα γενικότερο φαινόμενο που απαντάται και σ' άλλες παροικίες. Φαίνεται όμως πως επιδρά κι έχει διαφορετικές συνέπειες για κάθε περίπτωση.

Στην περίπτωση της παροικίας του Γιοχάνεσμπουργκ δεν λειτούργησε μόνο διχαστικά στην παροικία, αλλά συνδυάστηκε και με τις ρατσιστικές ανθελληνικές διαθέσεις μερίδας της αγγλοσαξονικής κυρίαρχης τάξης. Κατά τον Μάντζαρη (1995α) λειτούργησε ενισχυτικά στις «ανθελληνικές καταστροφές» και σημάδεψε την εξέλιξη της παροικίας.

Αντίθετα, στην περίπτωση της παροικίας του Μόντρεαλ, για παράδειγμα, η διαμάχη μεταξύ «βασιλικών» και «βενιζελικών» λειτούργησε μεν διχαστικά στην παροικία, δεν επηρέασε όμως σημαντικά τη σχέση της με τις κυρίαρχες ομάδες, την αγγλόφωνη και τη γαλλόφωνη και με τις καναδικές αρχές, που φαίνεται να στέκονται αδιάφορες μπροστά σ' αυτές τις εξελίξεις.

Στην περίπτωση της ελληνικής παροικίας του Μόντρεαλ η διαμάχη μεταξύ «βασιλικών» και «βενιζελικών» διαρκεί μέχρι το 1925, οπότε και διασπάται η Κοινότητα και οι «βενιζελικοί» ιδρύουν τη δική τους κοινότητα και το δικό τους ημερήσιο σχολείο «Σωκράτης» αποδυναμώνοντας έτσι την κοινότητα και το ήδη λειτουργόν ημερήσιο σχολείο «Πλάτων»¹.

Τα γεγονότα της περιόδου 1915-1917 προκάλεσαν σοκ στους Έλληνες του Γιοχάνεσμπουργκ – και όχι μόνο – και τους βοήθησαν να συνειδητοποιήσουν «ότι οι ιδεολογικές διαμάχες τους δίχασαν και σαν εθνική μειονότητα, αλλά και σαν κοινωνική ομάδα» (Μάντζαρης 1995, 102).

Αυτή η νέα συνείδηση σε συνδυασμό με την κρίση στα μεταλλωρυχεία δρομολόγησαν μια σειρά αλλαγές στην επαγγελματική και κοινωνική συμπεριφορά των Ελλήνων, οι οποίες, με τη σειρά τους, οδήγησαν στη δημιουργία μιας «εθνοτάξης» ή μιας «μειονότητας μεσαζόντων». Δηλαδή μιας ομάδας με συγκεκριμένα κοινωνικά, αλλά και εθνικά χαρακτηριστικά που εκτελεί «συγκεκριμένες οικονομικές και κοινωνικές λειτουργίες» (στο ίδιο).

Ή για να μιλήσουμε με τα λόγια του Μαρκάκη μιας ομάδας «μεσαζόντων» που καλύπτει το κενό που αφήνει ο καταμερισμός εργασίας μεταξύ αποικιοκρατών και ιθαγενών, και το οποίο κενό εστιάζεται κυρίως στον τομέα του μικροεμπορίου.

Αυτή η κατάσταση που διαμορφώθηκε στη Ν. Αφρική τη δεκαετία του 1920 φαίνεται να υπάρχει σ' ένα βαθμό και σήμερα σ' αυτή τη χώρα, παρόλο που μεσολάβησε μια μετανάστευση νέου ελληνικού εργατικού δυναμικού κυρίως στη δεκαετία του 1960 (βλ. κεφ. 3 της παρούσας εργασίας).

Οι Έλληνες στην περιοχή του Γιοχάνεσμπουργκ διαθέτουν σήμερα ένα ανεβασμένο μορφωτικό επίπεδο (βλ. πίνακα 6 της παρούσας εργασίας) και δεν ανήκουν στην εργατική τάξη, αλλά σ' εκείνη των «μεσοαστών» (έμποροι, επιστήμονες, βλ. πίνακες 17 και 18).

Από άλλη, σύμφωνα με τον Μαρκάκη (1998, 289), αλλά και σύμφωνα με την παρούσα μελέτη, έχουν ενσωματωθεί σε μεγάλο βαθμό στο σύστημα, χωρίς αυτό ωστόσο να σημαίνει ότι έχουν αφομοιωθεί και αποξενωθεί από τον ελληνικό πολιτισμό.

Αντίθετα, οι κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις, μετά τη λήξη της πολιτικής του απαρχαί-

⁽¹⁾ Χρειάστηκε δε να περάσουν επτά χρόνια για να συμφιλιωθούν και να επανενωθούν οι δύο κοινότητες και τα δύο σχολεία. (βλ. Κωνσταντινίδης Στέφανος (επιμέλεια) (2001): Η Ελληνόγλωσση εκπαίδευση στον Καναδά. Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο.

ντ και ο αναδυόμενος αφρικανικός «εθνικισμός» τους κρατά σε εθνοπολιτισμική κοινωνική επαγρύπνηση και τους συσπειρώνει γύρω από τα συλλογικά τους όργανα.

Όπως μας πληροφορεί ο Mantzaris (1999, 126), σήμερα ζουν στη Ν. Αφρική περίπου 70.000 άτομα ελληνικής καταγωγής, από τα οποία ένα μεγάλο μέρος είναι οργανωμένο σε είκοσι τρεις (23) κοινότητες (Cape Town, Johannesburg, Durban, Pretoria, Brakpan, Springs, Benoni, Vereeniging, Germiston, Kempton Park, Alberton, Vaal Triangle, Krugersdorp, Klerksdorp, Carletonville, Rustenburg, Port Elizabeth, East London, Welcom, Kimberley, Vryburg, Witbank and Pietermatitzburg).

Το 1976 δημιουργήθηκε η Ομοσπονδία Ελληνικών Κοινοτήτων Ν. Αφρικής, η οποία έχει τριάντα έξι (36) μέλη – όχι μόνο κοινότητες, αλλά και άλλες οργανώσεις – και παίζει ένα συντονιστικό ρόλο στην κοινωνικοπολιτισμική ζωή των Ελλήνων (βλ. κεφ. 3-4 της παρούσας εργασίας και Mantzaris 1999, 127).

ΑΣ σημειωθεί, επίσης, ότι το 1982 ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του Ελληνικού Γ. Προξενείου το «Ελληνο-Ν. Αφρικανικό Εμπορικό Βιομηχανικό Επιμελητήριο», με στόχο την προστασία των ελληνικών οικονομικών συμφερόντων, λόγω της διεύθυνσης στη Ν. Αφρικανική αγορά πολυεθνικών εταιρειών (ΥΠΕΞ 1987, 80).

Στο χώρο της εκπαίδευσης η οργάνωση δεν διαφοροποιείται σημαντικά από εκείνη σε άλλες χώρες διαίτησης. Και στη Ν. Αφρική η μορφή εκπαίδευσης που κυριαρχεί είναι τα Απογευματινά και Σαββατιανά Τμήματα Διδασκαλίας της Ελληνικής.

Εκείνo, ωστόσο, που αξίζει να υπογραμμιστεί ως εκπαιδευτική ιδιαιτερότητα στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση της Ν. Αφρικής, και ιδιαίτερα του Johannesburg, είναι το ημερήσιο σχολείο ΣΑΧΕΤΙ (SAHETI=South African Hellenic Educational and Technical Institut). Το σχολείο αυτό είναι ένα από τα καλύτερα σχολεία της χώρας και παρόλο που απευθύνεται σ' όλα τα μέλη της ελληνικής παροικίας το προτιμούν γονείς, ελληνικής και μη καταγωγής, με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και εισόδημα. Αυτό σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ένα από τα ιδρυτικά μέλη και υποστηρικτές του σχολείου είναι ο δικηγόρος και συνήγορος του Nelson Mandela, Γεώργιος Μπίζος, μας επιτρέπει να υποστηρίξουμε ότι το SAHETI λειτουργεί σ' ένα βαθμό και ως ένα είδος συνδυαστικού κρίκου της παροικίας με την κοινωνία και την πολιτική εξουσία της Ν. Αφρικής.

Αυτό βέβαια δεν επιτρέπει να δημιουργήσει την εντύπωση ότι η παροικία έχει πρόσβαση στη νέα εξουσία και ότι το μέλλον των Ελλήνων στη Ν. Αφρική είναι διασφαλισμένο.

Αυτή θα 'ταν μια λάθος εντύπωση, γιατί όπως υπογραμμίζουν και οι συγγραφείς της παρούσας εργασίας (βλ. κεφ. 3.7): «Το μέλλον του Ελληνισμού στη Νότιο Αφρική είναι συνυφασμένο με τις εξελίξεις σ' αυτή τη χώρα».

Ρέθυμο, Σεπτέμβριος 2003

Μιχάλης Δαμανάκης
Επιστημονικός Υπεύθυνος
του έργου Παιδεία Ομογενών

1. Στόχοι της μελέτης

Στη Νότιο Αφρική υπολογίζεται ότι ζουν περίπου 40.000 άτομα ελληνικής καταγωγής. Η ελληνική παροικία προσπαθεί τόσο μέσω των διαφόρων κοινοτήτων και σωματείων, όσο και μέσω της εκκλησίας να διατηρήσει την παράδοση και τους πολιτιστικούς δεσμούς με την Ελλάδα. Αυτό γίνεται ολοένα και πιο δύσκολο σε μια χώρα στην οποία αρχίζει να εμφανίζεται μια παγκόσμια κουλτούρα και όπου η αγγλική γλώσσα είναι η κοινή γλώσσα επικοινωνίας μεταξύ των διαφόρων εθνοτικών ομάδων.

Η διατήρηση και ενίσχυση του δεσμού με την Ελλάδα και τον ελληνισμό είναι ωφέλιμη τόσο για τους απόδημους και τους απογόνους τους όσο και για την ίδια την Ελλάδα, τη στιγμή που η Νότιος Αφρική βγαίνει από την διεθνή απομόνωση στην οποία είχε περιέλθει λόγω του καθεστώτος του apartheid. Ο δεσμός αυτός μπορεί να καλλιεργηθεί και να ενισχυθεί αποτελεσματικά με την διατήρηση, την καλλιέργεια και την προώθηση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού.

Παρόλο που υπάρχει ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Νότιο Αφρική κυρίως με τη μορφή των κοινοτικών απογευματινών σχολείων και της σχολής ΣΑΧΕΤΙ, το έτος που διανύουμε (2003) υπάρχουν λιγότεροι από 2.000 μαθητές που μαθαίνουν Ελληνικά στα διάφορα σχολεία.

Είναι επιτακτική ανάγκη, η προώθηση της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας στους Έλληνες της Νοτίου Αφρικής, την στιγμή μάλιστα που ανάλογες προσπάθειες έχουν ήδη ξεκινήσει στις κυριότερες χώρες υποδοχής ατόμων ελληνικής καταγωγής.

Ένα βήμα στην επίτευξη του σκοπού αυτού αποτελεί η παρούσα μελέτη η οποία πραγματοποιείται στα πλαίσια του προγράμματος «Παιδεία Ομογενών» και της οποίας κύριος στόχος είναι να αποσαφηνίσει κάτω από ποιες κοινωνικές, οικονομικές, θεσμικές, πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες λειτουργεί η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Νότιο Αφρική.

Συγκεκριμένα η μελέτη τοποθετεί τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού μέσα στο ιστορικό πλαίσιο της παρουσίας των Ελλήνων στη Νότιο Αφρική. Εξετάζει τους κοινωνικούς χώρους χρήσης της γλώσσας και δίνει μια εικόνα των φορέων και μορφών της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης.

Στην συνέχεια παρουσιάζει μια ανάλυση του υπάρχοντος διδακτικού υλικού για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, του ελληνικού πολιτισμού και της ελληνορθόδοξης παράδοσης στα κοινοτικά απογευματινά σχολεία και στην σχολή ΣΑΧΕΤΙ.

Επίσης αναφέρεται στο μαθητικό πληθυσμό στα σχολεία αυτά, καθώς και στο ρόλο των εκπαιδευτικών στη διδασκαλία, προώθηση και καλλιέργεια της ελληνικής

γλώσσας και το ρόλο των γονέων στην ενθάρρυνση των παιδιών τους να μάθουν την γλώσσα. Ακόμα δίνει στοιχεία για το θέμα της αναγνώρισης των Ελληνικών ως «μάθημα δέσμης»¹ από το Υπουργείο Παιδείας της Νοτίου Αφρικής. Τέλος παρουσιάζει ορισμένες προτάσεις για την πιο αποδοτική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας.

¹ «Μάθημα δέσμης», δηλαδή μάθημα που συνυπολογίζεται στην αξιολόγηση για εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση..

2. Μεθοδολογία της μελέτης

Το έτος 1998 τα μέλη της Ερευνητικής Ομάδας συνέταξαν ερωτηματολόγια και εντόπισαν τις πηγές από τις οποίες θα μπορούσαν να αντλήσουν υλικό και πληροφορίες. Στη συνέχεια προχώρησαν στην κατάρτιση του σχεδίου έρευνας και με βάση αυτό το σχέδιο καθώς και τα ερευνητικά εργαλεία προχώρησαν στη συλλογή:

- αρχειακού υλικού από διάφορες αρχειακές πηγές, οι οποίες αναφέρονται στο τέλος της παρούσας μελέτης,
- πληροφοριακού υλικού από τους φορείς ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης και το Γραφείο Συντονιστή Εκπαίδευσης,
- στοιχείων ως προς τη λειτουργία, τα προβλήματα και τα ζητούμενα των Τμημάτων Ελληνόγλωσσης Εκπαίδευσης, μέσω ενός ερωτηματολογίου, το οποίο συμπληρώθηκε από τους εκπαιδευτικούς και το οποίο παρατίθεται στο παράρτημα Α',
- στοιχείων ως προς τα χαρακτηριστικά του μαθητικού πληθυσμού το οποίο συμπληρώθηκε από τους μαθητές των απογευματινών Τμημάτων (σχολεία) Διδασκαλίας της Ελληνικής και της Σχολής ΣΑΧΕΤΙ.

Συγκεκριμένα στο σχετικό **δείγμα** των μαθητών συμπεριλαμβάνονται:

476 μαθητές από τα απογευματινά Τμήματα και

639 από τη Σχολή ΣΑΧΕΤΙ

1.115 συνολικά

Οι μαθητές των απογευματινών Τμημάτων προέρχονται από τις πόλεις: Johannesburg, Durban, Cape Town.

Εκτός του αρχειακού υλικού και του εμπειρικού υλικού που συλλέχτηκε μέσω των ερωτηματολογίων συλλέχτηκε επίσης πληροφοριακό υλικό μέσω συνεντεύξεων με εκπαιδευτικούς, φορείς και πρόσωπα που παίζουν ένα σημαίνοντα ρόλο στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση.

Με βάση, λοιπόν, τα παραπάνω εργαλεία και τη μεθοδολογία, τα μέλη της Ο.Ε του 1998 συνέλεξαν συγκεκριμένα στοιχεία σχετικά με τους ακόλουθους τομείς:

- Τις συνθήκες διεξαγωγής και τις μορφές της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στην Νότιο Αφρική, μέσω του Γραφείου Συντονιστή Εκπαίδευσης στο Johannesburg, της σχολής ΣΑΧΕΤΙ, προσωπικών συνεντεύξεων με τους εκπαιδευτικούς και κοινοτικούς παράγοντες στις πόλεις Johannesburg, Durban και Cape Town και μέσω του ερωτηματολογίου που συμπλήρωσαν οι εκπαιδευτικοί το 1998 και το οποίο επισυνάπτεται. (βλέπε παράρτημα Α),
- Τους κοινωνικούς χώρους όπου γίνεται χρήση της ελληνικής γλώσσας, μέσω στατιστικής έρευνας και επίσημων εγγράφων, όπως: πρακτικά συνεδριάσεων

- κοινοτικών συμβουλίων και σωματείων, έντυπα, αλληλογραφία, εφημερίδες, περιοδικά, άρθρα και βιβλία που έχουν γραφεί στην ελληνική γλώσσα,
- Τους φορείς της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Νότιο Αφρική, μέσω του Γραφείου Συντονιστή Εκπαίδευσης, του ΣΑΧΕΤΙ, του Πανεπιστημίου RAU, του Crawford College και του Τμήματος Ελληνικών της Νοτιοαφρικανικής Εταιρείας Ελληνικής Φιλοσοφίας και Ανθρωπιστικών Σπουδών του Πανεπιστημίου στην Pretoria,
 - Τα επίπεδα γλωσσομάθειας και τους λόγους μη φοίτησης των μαθητών στις μονάδες ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης που υπάρχουν, με βάση το ερωτηματολόγιο το οποίο αναφέρθηκε προηγουμένως και την ανάλυση που δόθηκε από τη σχολή ΣΑΧΕΤΙ και το Γραφείο Συντονιστή Εκπαίδευσης,
 - Τα χαρακτηριστικά του μαθητικού πληθυσμού, μέσω ενός ερωτηματολογίου (πίνακα) που συμπληρώθηκε από τους μαθητές,
 - Την οργάνωση και λειτουργία των σχολικών μονάδων, μέσω του Γραφείου Συντονιστή Εκπαίδευσης και του ΣΑΧΕΤΙ,
 - Την απόδοση των αναλυτικών προγραμμάτων που εφαρμόζονται και την καταλληλότητα του διδακτικού υλικού που χρησιμοποιείται στις μονάδες ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης, μέσω του ερωτηματολογίου βάσει του οποίου οι εκπαιδευτικοί αξιολόγησαν τα παραπάνω και κατέθεσαν τις προτάσεις τους,
 - Το εκπαιδευτικό προσωπικό (τύποι δασκάλων), το "προφίλ" και τις επιμορφωτικές τους ανάγκες, μέσω του ερωτηματολογίου, των προσωπικών συνεντεύξεων και γενικότερα των εμπειριών που έχουν και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στον εργασιακό τους χώρο.
- Η μελέτη του 1998 επικαιροποιήθηκε το έτος 2003 και αναμορφώθηκε έτσι όπως εμφανίζεται στον παρόντα τόμο.

3. Η παρουσία των Ελλήνων στη Νότιο Αφρική

Παρόλο που η παρουσία των Ελλήνων στη Νότιο Αφρική χρονολογείται από τα μέσα του 19ου αιώνα, για την ιστορία των Ελλήνων στη χώρα υπάρχουν λίγα στοιχεία. Το θέμα φαίνεται να μην απασχόλησε τους ακαδημαϊκούς και λαϊκούς ιστοριογράφους. Το τμήμα της παρούσας μελέτης που αφορά στην ιστορική εξέλιξη των Ελλήνων, στην οργάνωση των παροικιών και ορισμένα στοιχεία για την παρουσία τους στα μέσα μαζικής ενημέρωσης βασίζεται κυρίως στις μελέτες του Ε. Μάντζαρη στη μελέτη αυτή.

Ο ακριβής αριθμός των Ελλήνων στην Νότιο Αφρική είναι επίσης δύσκολο να προσδιοριστεί, δεδομένου ότι δεν έχει γίνει απογραφή, ειδικά για τους Έλληνες. Τα στοιχεία για το συγκεκριμένο κεφάλαιο βασίζονται κατά κύριο λόγο σε εκτιμήσεις που λαμβάνουν υπόψη ορισμένους κοινωνιολογικούς παράγοντες. Κάποιες από τις πληροφορίες, σχετικά με την κοινωνικοπολιτιστική σύσταση του ελληνικού πληθυσμού, βασίζονται στα αποτελέσματα της έρευνας, που έγινε, στα πλαίσια της «Μελέτης Παιδείας Ομογενών» το 1998, στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ και στα κοινοτικά σχολεία.

3.1. Ιστορική εξέλιξη

Η μετανάστευση των Ελλήνων στην Νότιο Αφρική, όπως και σε άλλες ηπείρους, ήταν άμεσο αποτέλεσμα των πολιτικο-κοινωνικο-οικονομικών καταστάσεων στην Ελλάδα από τα τέλη του 19ου αιώνα μέχρι την δεκαετία του 1970. Τα πρώτα κύματα μεταναστών από την Ελλάδα για άλλες χώρες του κόσμου είχαν αρχίσει από τον καιρό της Ελληνικής Επανάστασης, αλλά δεν ήταν μεγάλοι οι αριθμοί.

Από το 1821 μέχρι το 1890 μόνο 2.531 Έλληνες μετανάστευσαν, οι πιο πολλοί για τις ΗΠΑ. Η μετανάστευση άρχισε να αυξάνεται μετά το 1890. Οι πρώτες μεγάλες μεταναστεύσεις Ελλήνων άρχισαν κατά την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα. Η Νότιος Αφρική ήταν μια από τις πρώτες χώρες της ηπείρου Αφρικής όπου πήγαν Έλληνες. Όμως δεν ήταν η μόνη. Η χώρα που δέχτηκε τον μεγαλύτερο αριθμό Ελλήνων ήταν το Σουδάν γύρω στο 1853. Επίσης στην Αιθιοπία βρισκόνταν πολλοί Έλληνες από τις αρχές του 20ού αιώνα ως εργάτες στους σιδηροδρόμους, καθώς και στη Ροδεσία και την Πορτογαλική Ανατολική Αφρική.

Σύμφωνα με τον ιστορικό Nicholas Parsons, όπως αναφέρει ο Β. Μάντζαρης στο βιβλίο του «Οι Έλληνες εργάτες στη Νότιο Αφρική 1890-1930», «ο πρώτος Έλληνας στην Νότιο Αφρική ήταν κάποιος Στέφανος που έγινε προφήτης της φυλής Κόρα προς τα τέλη του 18^{ου} αιώνα».

Η προφορική παράδοση μας λέει ότι ο πρώτος Έλληνας εγκαταστάθηκε στο Cape Town το 1850. Πριν την ανακάλυψη του χρυσού και των διαμαντιών στην

ενδοχώρα οι πιο πολλοί Έλληνες στη Νότιο Αφρική έμεναν στις παραθαλάσσιες πόλεις, όπως το Cape Town και το Port Elizabeth. Ένας λόγος για την εγκατάστασή τους εκεί είναι ότι πολλοί από αυτούς είχαν ξεμπαρκάρει λαθραία. Οι πιο πολλοί ήταν από τα Επτάνησα, μεταξύ των οποίων και τρεις-τέσσερις πολιτικοί εξόριστοι που είχαν βοηθήσει τον Όθωνα να επανέλθει στο θρόνο.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1880 υπήρχαν περίπου 32 Έλληνες, σύμφωνα με στατιστική έρευνα εκείνης της εποχής (Β. Μάντζαρης, Οι Έλληνες εργάτες στη Νότιο Αφρική 1890-1930). Αυτοί οι πρώτοι Έλληνες δεν είχαν αρχίσει να σκέπτονται για την δημιουργία κοινότητας και ζούσαν ως επί το πλείστον μόνοι τους.

Ο αριθμός των Ελλήνων στη Νότιο Αφρική άρχισε να αυξάνεται από τα τέλη του 19ου αιώνα με την ανακάλυψη του χρυσού και των διαμαντιών στην περιοχή του Kimberley και του Witwatersrand. Το όνειρο του Eldorado ήταν το κίνητρο.

Τα ιστορικά γεγονότα στην Ελλάδα στα τέλη του αιώνα, δηλαδή ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897 και στη συνέχεια η εξάρτηση της Ελλάδας από "προστατίδες δυνάμεις" ώθησαν πολλούς νέους στην μετανάστευση. Πολλοί από όσους ήρθαν στη Νότιο Αφρική εκείνη την περίοδο πολέμησαν και στον πόλεμο των Boers, άλλοι για την Αγγλία και άλλοι για την ανεξαρτησία των κρατιδίων των Boers, του Transvaal και του Free State. Οι νέοι μετανάστες στις αρχές του 20ού αιώνα ήταν ανειδίκευτοι νέοι που είχαν έρθει στο Transvaal σε κάποιο θείο ή φίλο που είχε ήδη εγκατασταθεί εκεί. Επίσης στο Transvaal υπήρχε ένας μικρός αριθμός Ελλήνων εργατών και τεχνιτών στα ορυχεία. Ορισμένοι από αυτούς που δούλευαν στα ορυχεία είχαν έλθει από το Βελγικό Κογκό. Επειδή στα ορυχεία εκείνη την εποχή οι μισθοί ήταν πολύ καλοί, πολλοί ήλπιζαν να δουλέψουν σ' αυτά μερικά χρόνια, να αποκτήσουν χρήματα και μετά να επιστρέψουν στην Ελλάδα (βλ. σχετικά, Μάντζαρης 1995).

Στην αποικία του Cape εκείνη την εποχή οι Έλληνες ήταν μικροί έμποροι, ιχθυοπώλες και οπωροπώλες. Στο Transvaal είχαν παντοπωλεία και οπωροπωλεία. Τα οπωροπωλεία στο Transvaal, μας λένε οι σύγχρονοι της εποχής, ήταν όλα ελληνικά και γι' αυτό λέγονταν Greek shops.

Εξαιτίας της ανεργίας και της οικονομικής κρίσης που ακολούθησε μετά τον πόλεμο των Boers, πολλοί από τους Έλληνες έχασαν τα καταστήματά τους και αναγκάστηκαν να γίνουν υπάλληλοι/εργάτες στους σιδηροδρόμους ή και αλλού.

Μια ανάλυση των στοιχείων που υπάρχουν για τα καταστήματα λιανικής πώλησης την περίοδο 1893-1930 δείχνει ότι η πλειοψηφία των ιδιοκτητών αυτού του είδους καταστημάτων, όπως "cafes", tearooms, φούρνοι, εστιατόρια, οπωροπωλεία, ήταν Έλληνες. Εκτός από αυτού του είδους τα καταστήματα κάποιοι άλλοι ξεκίνησαν βιοτεχνίες και παρήγαγαν κεριά, αεριούχο νερό και καπνό.

Αυτά τα καταστήματα, cafes και tearooms, σιγά-σιγά δημιούργησαν μια παράδοση στη χώρα, όπου "Έλληνας" σήμαινε "τιρουμτζής" (από την λέξη tearoom). Μέχρι και τη δεκαετία του 1970 το ελληνικό café βρισκόνταν παντού και στις

μεγάλες πόλεις, όπως το Johannesburg, και στις μικρότερες πόλεις, όπως το Kimberley ή το Welkom.

Γύρω από αυτά τα café άρχισαν ν' ανθίζουν πολλές άλλες δουλειές όπου εργάζονταν Έλληνες κατασκευαστές και προμηθευτές των προϊόντων που πουλούσε το κάθε μαγαζί, τεχνίτες, μαραγκοί, ηλεκτρολόγοι, ψυκτικοί, κατασκευαστές επίπλων καταστημάτων και εργολάβοι.

Παρόλο που ο Έλληνας που δούλευε από νωρίς το πρωί μέχρι αργά το βράδυ στο τιρούμ (τα μόνα μαγαζιά που τουλάχιστον ως τις αρχές της δεκαετίας του 1980, έμεναν ανοιχτά μέχρι αργά) θεωρούνταν από τους λευκούς άγγλους και αφρικά-νους ως χαμηλότερης κοινωνικής τάξης πολίτης και γινόταν κι αυτός και τα παιδιά του συχνά "τα θύματα αστείων", κατάφερε να μορφώσει τα παιδιά του και να βοηθήσει με τις εισφορές του να ιδρυθούν εκκλησίες, σχολεία, να δημιουργηθούν κοινότητες και να βοηθήσει την οικογένεια του στην Ελλάδα ή στην Κύπρο.

Μέχρι το 1930 οι Έλληνες μετανάστες είχαν ανέβει σε μια τάξη που οικονομικά και κοινωνικά δεν θεωρούνταν πλέον χαμηλή, εξακολουθούσε όμως να είναι κάπως απροσδιόριστη.

Την εποχή του μεσοπολέμου άρχισε η οικονομική και κοινωνική άνοδος των Ελλήνων. Εκείνη την εποχή ξεκίνησε και η δημιουργία επαγγελματικών οργανώσεων στα διάφορα μεγάλα κέντρα της Νοτίου Αφρικής.

Η ελληνική παροικία στην Νότιο Αφρική άρχισε να αυξάνεται σε αριθμό μετά το τέλος του εμφύλιου πολέμου στην Ελλάδα. Κι εδώ οι λόγοι ήταν οικονομικοί. Σε ορισμένες περιπτώσεις υπήρχε και πολιτικό κίνητρο, ειδικά για την ηττημένη μερίδα. Οι πιθανότητες, για τους ανειδίκευτους και μισο-ειδικευμένους εργάτες από την επαρχία, να βρουν δουλειά σε μια οικονομία που αστικοποιούνταν ραγδαία, ήταν μηδαμινές. Η πλειονότητα των μεταναστών αυτών εγκαταστάθηκε στην περιοχή Pretoria-Witwatersrand-Vereeniging, επειδή υπήρχαν περισσότερες ευκαιρίες, εξαιτίας του ότι ήταν η πιο βιομηχανοποιημένη περιοχή.

Πολλοί από τους νέους μετανάστες δεν έβλεπαν την διαμονή τους στη Νότιο Αφρική ως μόνιμη. Ακόμα και αυτοί που ήλθαν τις δεκαετίες του 60 και του 70 πίστευαν ότι θα μείνουν λίγα χρόνια στη χώρα, να αποκτήσουν λίγα χρήματα και να επιστρέψουν στην πατρίδα. Ορισμένοι από αυτούς όντως επέστρεψαν. Άλλοι έκαναν τη χώρα πατρίδα τους. Άλλοι πάλι που ζουν εδώ χρόνια σ' αυτή δεν αποκλείουν την πιθανότητα να γυρίσουν στην πατρίδα.

Το επαγγελματικό/μορφωτικό προφίλ των μεταναστών την περίοδο 1955-1970 ήταν το παρακάτω:

- αγρότες, βιοτέχνες και τεχνίτες,
- επιστήμονες των οποίων ο αριθμός βρισκόταν σε άνοδο,
- απόφοιτοι λυκείων και πανεπιστημίων, που δεν είχαν τη δυνατότητα να συνεχίσουν τις σπουδές τους στην Ελλάδα και εγγράφονταν σε πανεπιστήμια της Ν. Αφρικής ή συνέχιζαν σπουδές σ' αυτά.

Από το 1951 μέχρι το 1960 εξακολούθησε να υπάρχει ένας σταθερός αριθμός μεταναστών από την Ελλάδα, αλλά όχι μεγάλος (βλέπε πίνακα 1).

Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η μετανάστευση στη χώρα δεν ήταν ελεύθερη. Η κυβερνητική πολιτική δεν ξεχώριζε μόνο τους λευκούς από τους μαύρους, αλλά και τους λευκούς σε Βόρειους Ευρωπαίους και Νότιους Ευρωπαίους. Υπήρχε το καθεστώς των "αδειών", οι οποίες χορηγούνταν μόνο όταν κάποιος ήταν "ειδικός" και απόλυτα αναγκαίος για μια συγκεκριμένη εργασία και αφού κάποιος ήδη εγκατεστημένος στη Νότιο Αφρική έδινε γραπτή εγγύηση ότι ο νεοφερμένος μετανάστης δεν θα αποτελέσει οικονομικό ή κοινωνικό βάρος για τη χώρα.

Πίνακας 1: Μετανάστες και επισκέπτες στη Νότιο Αφρική: 1951-1960

	<i>Μετανάστες</i>	<i>Επισκέπτες *</i>
1951	111	76
1952	131	95
1953	115	62
1954	173	64
1955	234	54
1956	289	76
1957	266	26
1958	196	121
1959	235	89
1960	315	105
Σύνολο	2.065	768

* Ένα μεγάλο ποσοστό Ελλήνων που ήρθαν στην χώρα ως τουρίστες ή επισκέπτες υπέβαλαν αιτήσεις αργότερα για μόνιμη εγκατάσταση.

Πηγή: The Bureau of Statistics, Statistical Year Book 1964, 1965, Pretoria 1964, 1965.

Η μετανάστευση από την Ελλάδα αυξήθηκε κατά την περίοδο 1961 με 1970, όπως δείχνει ο πίνακας 2 που ακολουθεί. Ήταν γύρω στα 1960 που «μετριόσθηκε» η αυστηρότητα των μεταναστευτικών κανονισμών κι έγιναν δεκτοί Έλληνες μετανάστες επαγγελματίες, τεχνίτες κ.λπ. Τότε μέσω της ΔΕΜΕ έφτασαν αρκετοί Έλληνες από την Ελλάδα, την Αίγυπτο ακόμη και από την Βραζιλία, οι οποίοι στην αρχή ασχολήθηκαν με τα επαγγέλματα για τα οποία τους επιτράπηκε η είσοδος. Αργότερα όμως χαλάρωσαν οι περιορισμοί και έτσι ήταν ελεύθεροι να εργαστούν όπου ήθελαν.

Οι Έλληνες που ήρθαν αυτή την περίοδο ήταν κατά κανόνα εξειδικευμένοι τεχνίτες και επιστήμονες.

Πίνακας 2: Μετανάστες και επισκέπτες: 1961-70

	<i>Μετανάστες</i>	<i>Επισκέπτες *</i>
1961	694	146
1962	511	302
1963	1207	350
1964	1679	943
1965	1740	1063
1966	1507	731
1967	995	478
1968	1071	265
1969	894	199
1970	492	173
Σύνολο	10790	4650

* Ένα μεγάλο ποσοστό Ελλήνων που ήρθαν στην χώρα ως τουρίστες ή επισκέπτες υπέβαλαν αιτήσεις αργότερα για μόνιμη εγκατάσταση.

Πηγή: Department of Statistics, South African Statistics 1970, 1974, Pretoria 1970, 1974.

Δεν υπάρχουν πολλά στοιχεία για την περίοδο μετά το 1970. Τα στοιχεία από τις Νοτιοαφρικανικές στατιστικές υπηρεσίες για την περίοδο 1971 με 1976 δείχνουν τα εξής:

Πίνακας 3: Μετανάστες (1971 – 1976)

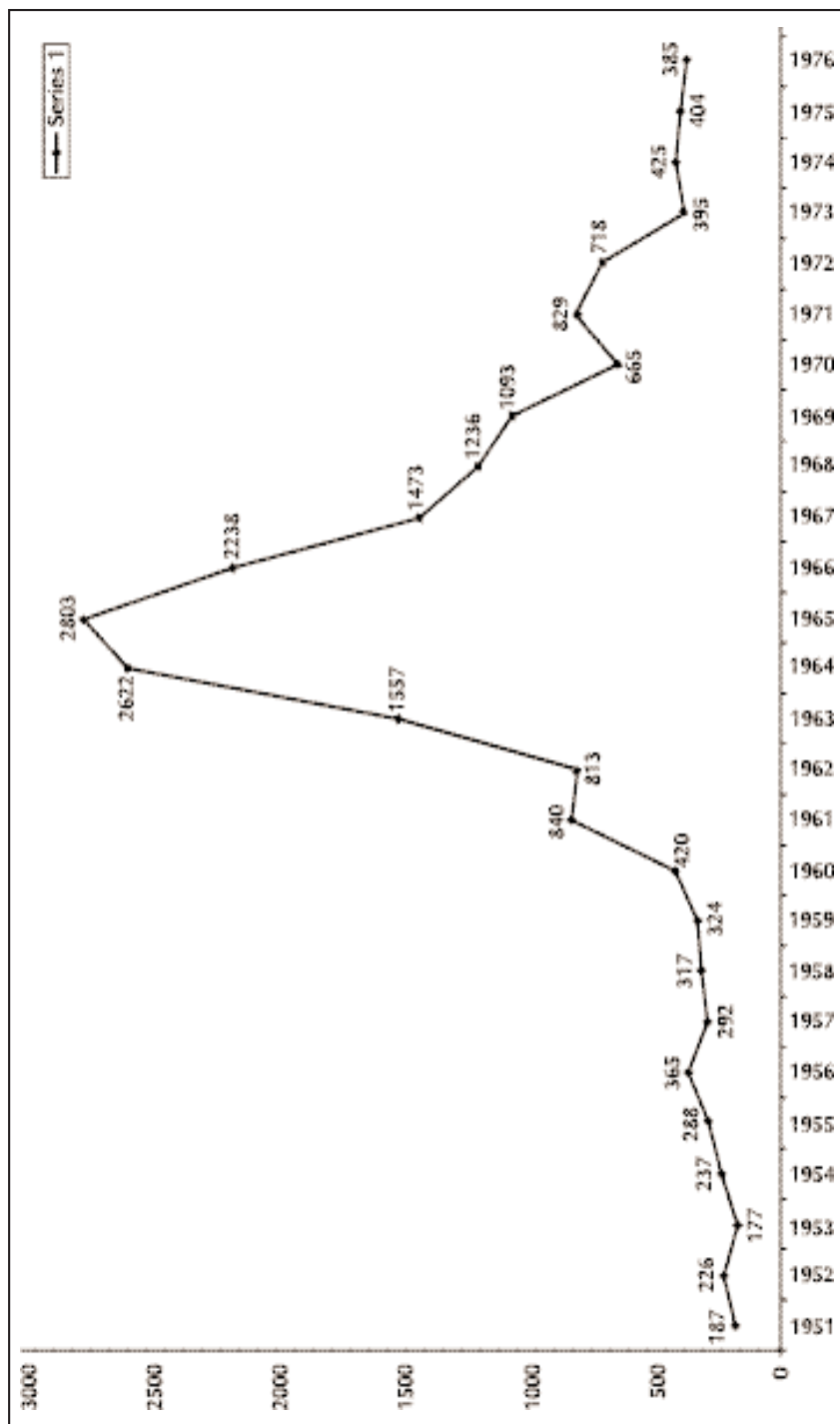
1971	829
1972	718
1973	395
1974	425
1975	404
1976	385
Σύνολο	3156

Πηγή: Department of Statistics, South African Statistics 1976, Pretoria 1976.

Το διάγραμμα 1 που ακολουθεί δείχνει τον αριθμό Ελλήνων μεταναστών κι επισκεπτών από την Ελλάδα την περίοδο από το 1951 μέχρι το 1976.

Ο ελληνικός πληθυσμός της Νοτίου Αφρικής δεν αυξήθηκε μόνο γιατί Έλληνες από την Ελλάδα μετανάστευσαν στη χώρα, αλλά και γιατί Έλληνες μετανάστες από τις γειτονικές αφρικανικές χώρες αναγκάστηκαν κατά διαστήματα, λόγω των πολιτικών αλλαγών, ή να επιστρέψουν στην Ελλάδα ή να μετακινηθούν στη Νότιο Αφρική. Δεν υπάρχουν, ωστόσο, επίσημα στοιχεία γι' αυτές τις μεταναστεύσεις /μετακινήσεις.

Διάγραμμα 1: Εξέλιξη της εισόδου Ελλήνων στη Ν. Αφρική 1951-1976

Πηγή: Όποιος πίνακες 1, 2 και 3.

Στη δεκαετία του 1950, ως γνωστό, άρχισαν οι απόπειρες των αγγλικών, γαλλικών και πορτογαλικών αποικιών για ανεξαρτησία. Επίσης ήταν η εποχή του αναβρασμού στην Αίγυπτο με την πτώση της μοναρχίας και την πολιτική της εθνικοποίησης. Πολλοί Έλληνες έφυγαν τότε από την Αίγυπτο και ήρθαν στη Νότιο Αφρική. Το ίδιο έγινε και στο Σουδάν και στην Ταγκανίκα. Αργότερα, προς το τέλος της δεκαετίας του 1960 και τις αρχές της δεκαετίας του 1970 οι πολιτικές εξελίξεις στις γειτονικές προς τη Νότιο Αφρική χώρες, δηλαδή στη Μοζαμβίκη, την Αγκόλα και τη Ροδεσία οδήγησαν κι άλλους Έλληνες από τις αποικίες αυτές στη Νότιο Αφρική.

Εκτός από τους Έλληνες μετανάστες από την Ελλάδα και τις άλλες αφρικανικές χώρες υπήρξε κι ένα σημαντικό κύμα μεταναστών από την Κύπρο. Δεν υπάρχουν όμως επίσημα στατιστικά στοιχεία ούτε για τον αριθμό των Ελληνοκυπρίων που ζουν στην Νότιο Αφρική.

Γενικά, είναι δύσκολο να προσδιορισθεί με ακρίβεια πόσοι Έλληνες ζουν στη χώρα. Οι πληροφορίες που βασίζονται στα αρχεία των προξενείων δεν είναι επαρκείς γιατί πολλοί Έλληνες δεύτερης και τρίτης γενιάς δεν έχουν ελληνικά διαβατήρια, ούτε είναι δηλωμένοι σε μητρώα. Ούτε και η ανάλυση της νοτιοαφρικανικής απογραφής με βάση πόσοι μιλούν τα Ελληνικά ως μητρική γλώσσα θα βοηθούσε, γιατί πολλοί Έλληνες δεν μιλούν τα Ελληνικά στο στενό οικογενειακό τους περιβάλλον - π.χ. το 1991 μόνο 17.595 άτομα δήλωσαν πως μιλούν Ελληνικά.

Είναι δεδομένο πως στη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 η μετανάστευση από την Ελλάδα μειώθηκε. Οι λόγοι ήταν η πολιτική κατάσταση στην Νότιο Αφρική, οι κυρώσεις, η έλλειψη ξένων επενδύσεων, η πτώση της πραγματικής αξίας των μισθών και ο αυξανόμενος πληθωρισμός. Η πολιτική αστάθεια με την έξαρση της τρομοκρατίας και τη διεθνή αποδοκιμασία του καθεστώτος των φυλετικών διακρίσεων αποθάρρυνε επίσης τη μετανάστευση.

Κατά τις περιόδους μεγάλων πολιτικών αναταραχών σημειώθηκαν έξοδοι Ελλήνων και άλλων λευκών από την Νότιο Αφρική, π.χ. μετά από το 1976 (με τις αναταραχές που ακολούθησαν τις διαδηλώσεις στο Soweto, γειτονική πόλη του Johannesburg), μετά το 1986 (με την κήρυξη κατάστασης έκτακτης ανάγκης) και λίγο μετά από τις πρώτες δημοκρατικές εκλογές το 1994. Ορισμένοι απ' αυτούς όμως επέστρεψαν αργότερα στην Νότιο Αφρική. Μεταξύ των Ελλήνων που έφυγαν, οι περισσότεροι νέοι πήγαν σε άλλες αγγλόφωνες χώρες π.χ. Αυστραλία, Καναδά, Αμερική. Λίγοι νέοι πρώτης και δεύτερης γενιάς εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα.

Τα τελευταία χρόνια δεν έχει γίνει καμία απογραφή των Ελλήνων στη χώρα. Οι πιο πρόσφατες εκτιμήσεις ανεβάζουν τους Έλληνες σε περίπου 40.000. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην ακμή της η παροικία αριθμούσε περίπου 120.000 άτομα.

Σχετικά με την παρουσία των Ελλήνων στην Ν. Αφρική και την ιστορική εξέλιξη των ελληνικών παροικιών σ' αυτή τη χώρα, βλέπε επίσης: Μάντζαρης 1995 και 1995α, Mantzaris 1999 και Μαρκάκης 1998.

3.2. Κοινωνικοπολιτισμική σύνθεση του ελληνικού πληθυσμού σήμερα

Η ανάλυση της κοινωνικοπολιτισμικής σύνθεσης προϋποθέτει την τοποθέτηση των Ελλήνων της Νοτίου Αφρικής στα πλαίσια της ιστορίας αυτής της χώρας.

Η εξέλιξη της νοτιοαφρικανικής κοινωνίας στη διάρκεια του αιώνα μας επηρεάστηκε από τον αυστηρό διαχωρισμό του πληθυσμού της χώρας με βάση το χρώμα. Από το 1948 στην πολιτική εξουσία της χώρας βρίσκονταν οι εθνικιστές Αφρικάνοι, οι οποίοι και εισήγαγαν την νομοθετική εφαρμογή του απαρχαίντ. Η οικονομική εξουσία της χώρας όμως βρίσκονταν στα χέρια των αγγλόφωνων αποίκων. Οι επίσημες γλώσσες της χώρας ήταν τα Αγγλικά και τα Αφρικάνικα. Η δεύτερη είναι μια γλώσσα με ρίζες ολλανδικές. Η γλώσσα του εμπορίου, ωστόσο, ήταν και συνεχίζει να είναι η αγγλική.

Ειδικά από το 1948 η έμφαση δεν ήταν υπέρ της δημιουργίας μιας ενωμένης κοινωνίας, αλλά υπέρ της διατήρησης διαφόρων ξεχωριστών εθνοτικών ομάδων από τις οποίες ορισμένες ήταν προνομιούχες και άλλες λιγότερο ή καθόλου. Οι προνομιούχοι ήταν οι λευκοί αλλά και ανάμεσά τους υπήρχαν διακρίσεις.

Οι Έλληνες θεωρούνταν μεν λευκοί, αλλά όχι στο ίδιο κοινωνικό επίπεδο με τον λευκό Αφρικάνο, τον απόγονο των πρώτων Ολλανδών και Γάλλων αποίκων που ήταν ο κυρίαρχος λαός (τουλάχιστον πολιτικά). Για παράδειγμα, ένας υπουργός αστυνομίας είχε πει στις αρχές της δεκαετίας του '70: "The Greeks are here under sufferance". Δηλαδή, οι Έλληνες είναι εδώ, επειδή τους ανεχόμαστε και όχι επειδή η Νότιος Αφρική είναι και δική τους χώρα.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, δηλαδή κάτω από αυτές τις κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες, η διατήρηση της ελληνικότητας για πολλούς από τους Έλληνες που γεννήθηκαν στη Νότιο Αφρική ήταν ένα γεγονός που το προωθούσε η ίδια η πολιτική της χώρας που δεν ήταν υπέρ της αφομοίωσης (το λεγόμενο *melting pot*). Παρόλα αυτά αρκετοί προτίμησαν να αφομοιωθούν στην νοτιοαφρικανική κοινωνία γιατί δεν ήθελαν να βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, αφού ακόμη και την δεκαετία του 1970 οι λευκοί αγγλικής και αφρικάνικης καταγωγής θεωρούσαν τους λευκούς της νοτιότερης Ευρώπης κατώτερους τους.

Οι Έλληνες αποτελούν σήμερα μια από τις πιο εύπορες παροικίες στη χώρα. Δεν υπάρχουν όμως έγκυρα στατιστικά στοιχεία για την κοινωνικοπολιτισμική σύνθεση του πληθυσμού. Από τη στατιστική έρευνα που έγινε το 1998 - για την μελέτη "Παιδεία Ομογενών" - μπορούμε να οδηγηθούμε σε κάποια συμπεράσματα για τον ευρύτερο ελληνικό πληθυσμό στη χώρα στις αρχές του 21ου αιώνα, γιατί παρόλο που η έρευνα έγινε σε μικρό δείγμα, είναι ενδεικτική.

Όμως, πρέπει να σημειωθεί ότι τα ευρήματα της έρευνας προέρχονται μόνο από οικογένειες που διατηρούν τις ρίζες τους, δηλαδή στέλνουν τα παιδιά τους σε ελληνικό σχολείο και οι ίδιες μιλάνε Ελληνικά. Για το λόγο αυτό ίσως το ποσοστό των μικτών γάμων ή των οικογενειών που δεν μιλούν ελληνικά στο στενό οικογενειακό τους περιβάλλον να είναι μεγαλύτερο από αυτό που θεωρητικά υπολογίζεται. Πολ-

λές φορές τα παιδιά που προέρχονται από μικτούς γάμους δεν παρακολουθούν ελληνικό σχολείο, γεγονός που οδηγεί στην απώλεια της ελληνικής γλώσσας και ταυτότητας. Στο ίδιο γεγονός μπορεί να οδηγήσει και η έλλειψη άμεσης επαφής με την Ελλάδα. Για τους λόγους αυτούς πιθανότερο είναι ο αριθμός των Ελλήνων τέταρτης γενιάς να είναι μεγαλύτερος από ό,τι έδειξε η στατιστική ανάλυση.

Υπάρχει ακόμα ένα μεγάλο ποσοστό Ελλήνων πρώτης γενιάς, οι οποίοι γεννήθηκαν στην Ελλάδα ή στην Κύπρο και ήρθαν στην Νότιο Αφρική ενήλικες. Σύμφωνα με την έρευνά μας το 55% των μαθητών που φοιτούν στα διάφορα ελληνικά σχολεία έχουν γονείς από την Ελλάδα ή την Κύπρο. Αλλά τα τελευταία χρόνια η μετανάστευση από την Ελλάδα ή την Κύπρο έχει σχεδόν εκλείψει και κατά συνέπεια και η συχνή επαφή με τις χώρες αυτές. Ο παρακάτω πίνακας δείχνει το ποσοστό μαθητών ελληνικής καταγωγής κατά γενιά, που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο του 1998:

Πίνακας 4: Κατανομή του δείγματος σε γενιές σύμφωνα με τις δηλώσεις των μαθητών (n=1115)

1η γενιά	9,2%
2η γενιά	55,1%
3η γενιά	34,4%
4η γενιά	1,3%
Σύνολο	100%

Παρατηρείται ότι ένα μεγάλο ποσοστό Ελλήνων/Ελληνίδων παντρεύονται με Ελληνίδες/Ελληνες, ακόμα και στην δεύτερη και τρίτη γενιά. Όμως ο αριθμός των μικτών γάμων μπορεί να αυξηθεί, καθώς οι μελλοντικές γενιές θα απομακρύνονται από την Ελλάδα. Ο παρακάτω πίνακας που συντάχθηκε το 1998 δείχνει το ποσοστό ελληνικών οικογενειών ή οικογενειών από μικτούς γάμους που έστειλαν τα παιδιά τους στα κοινοτικά σχολεία ή στο ΣΑΧΕΤΙ τη χρονιά αυτή:

Πίνακας 5: Εθνοτική σύνθεση των οικογενειών των μαθητών του δείγματος, σύμφωνα με τις δηλώσεις των μαθητών (n=1115)

Αμιγώς Ελληνικές	75,1 %
Μικτές	24,9 %
Σύνολο	100 %

Το μορφωτικό επίπεδο των Ελλήνων έχει ανέβει σε μεγάλο βαθμό τα τελευταία 20 χρόνια, επειδή ένας σημαντικός αριθμός παιδιών των μεταναστών αποφοίτησαν από ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Το 1998 παρατηρήθηκε ότι ένα σημαντικό ποσοστό γονέων είχαν τουλάχιστον δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ο πίνακας 6 δείχνει τα αποτελέσματα της έρευνας που έγινε το 1998 για το μορφωτικό επίπεδο των γονέων των μαθητών που φοιτούσαν στα κοινοτικά σχολεία και στο ΣΑΧΕΤΙ τη συγκεκριμένη χρονιά, ενώ ο πίνακας 7 δίνει μια εικόνα

του αριθμού των αποφοίτων από ανώτερες και ανώτατες σχολές στην περιοχή του Johannesburg, από το 1971 μέχρι το 2002. Παρόλο που τα στοιχεία είναι ελλιπή, δείχνουν αρκετά καθαρά την σταθερή άνοδο του αριθμού πτυχιούχων στα τελευταία τριάντα χρόνια:

Πίνακας 6: Μορφωτικό επίπεδο των γονέων, σύμφωνα με τις δηλώσεις των μαθητών

A/βάθμια Εκπ/ση	9.7%
B/βάθμια Εκπ/ση	47.2%
Γ/βάθμια Εκπ/ση	43.1%
Σύνολο	100%

Πίνακας 7: Απόφοιτοι ανωτέρων και ανωτάτων ιδρυμάτων: 1971 - 2002 (α)

1971-80 (β)	327
1981-90	1060
1991-97	1337
1998-2002	985
Σύνολο	3709

(α) Από το 1995 μόνο από την περιοχή του Johannesburg και Pretoria.

(β) Δεν υπάρχουν στοιχεία για το 1974 και το 1976. (Πηγή: Τα προγράμματα της ετήσιας τελικής απονομής βραβείων του "South African Hellenic Educational and Technical Institute" για τους τελειοφοίτους Λυκείων και αποφοίτους Πανεπιστημίων του Johannesburg και περιχώρων).

Οι Έλληνες έχουν διαπρέψει σε πολλούς τομείς της νοτιοαφρικανικής κοινωνίας. Ένας από τους πιο διαπρεπείς δικηγόρους για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ο Γεώργιος Μπίζος που ήταν ένας από τους δικηγόρους του Nelson Mandela στην πολιτική του δίκη, 40 περίπου χρόνια πριν.

Υπάρχουν πολλοί Έλληνες ακαδημαϊκοί σε διάφορα νοτιοαφρικανικά πανεπιστήμια, καθώς και πολλοί επιστήμονες στην παροιμία. Οι Έλληνες επιχειρηματίες παίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομία της χώρας. Πολλοί από τους μετανάστες που είχαν ξεκινήσει με τσιρούμι έχουν τώρα μεγάλα σουπερμάρκετ. Σε πρόσφατη έρευνα ενός οικονομικού περιοδικού και από εκτιμήσεις εμπειρογνομόνων, Έλληνες επιχειρηματίες και ελεύθεροι επαγγελματίες εργοδοτούν περίπου 150.000 με 200.000 άτομα και συμβάλλουν στην οικονομία της χώρας με το ποσό των 10 εκατομμυρίων δολαρίων που είναι το 8% του ΑΕΠ.

3.3. Τόποι κατοικίας

Η πλειοψηφία των Ελλήνων κατοικεί κυρίως στο διαμέρισμα του Gauteng, δηλαδή στις πόλεις Pretoria, Johannesburg και Vereeniging. Στο Cape Town και το Durban υπάρχει σημαντική παρουσία Ελλήνων, όμως σε μικρότερο βαθμό. Επίσης λίγοι Έλληνες ζουν και σε άλλες αστικές περιοχές.

3.4. Οργάνωση της παροικίας

Απ' όλες τις ευρωπαϊκές παροικίες στη Νότιο Αφρική η ελληνική είναι μάλλον η πιο οργανωμένη με εξαίρεση εκείνη της εβραϊκής. Οι Έλληνες από νωρίς άρχισαν να ιδρύουν κοινότητες και σωματεία. Στα τέλη του 19ου αιώνα η ελληνική παροικία του Cape Town ίδρυσε το "Mutual help Association" (σύνδεσμος αλληλεγγύης). Το 1903 ιδρύθηκε επίσημα η Ελληνική Κοινότητα του Cape Town. Το 1906 δημιουργήθηκε η οργάνωση "Ελληνισμός" στην Pretoria. Το 1908 ιδρύθηκε η Ελληνική Κοινότητα του Johannesburg. Την ίδια περίοδο δημιουργήθηκαν επίσης και διάφοροι φιλανθρωπικοί σύλλογοι στα μεγάλα κέντρα. Σήμερα υπάρχουν φιλανθρωπικές οργανώσεις στο Johannesburg (Hellenic Orthodox Ladies Association και η Φιλόπτωχος του Ελληνικού Γηροκομείου), στην Pretoria, Durban και Cape Town.

Καθώς αυξάνονταν ο αριθμός μεταναστών από την Ελλάδα μετά από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο δημιουργήθηκαν και άλλες κοινότητες στις περιοχές όπου εγκαταστάθηκαν Έλληνες π.χ. στο Bloemfontein, Witbank, Rustenburg, Welkom (βλ. χάρτη).

Η δημιουργία κοινοτήτων στις διάφορες πόλεις όπου υπήρχαν Έλληνες είχε κύριο σκοπό την ανέγερση ορθόδοξου ελληνικού ναού και την ίδρυση σχολείου για την διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Οι περισσότεροι ελληνοορθόδοξοι ναοί στη Νότιο Αφρική χτίστηκαν από τις κοινότητες με χρήματα από τα μέλη τους και από εράνους για τον σκοπό αυτό. Το ίδιο και τα απογευματινά σχολεία τα οποία συντηρούνται και σήμερα από τις ίδιες τις ελληνικές κοινότητες.

Εκτός από τις κοινότητες υπάρχουν και πολλοί εθνοτοπικοί σύλλογοι που αντιπροσωπεύουν τους τόπους προέλευσης των μελών τους, π.χ. Σύλλογος Ηπειρωτών, Κρητική Αδελφότητα, Σύλλογος Ποντίων κ.ά. Πολλές από αυτές τις οργανώσεις συλλέγουν χρήματα για φιλανθρωπικούς σκοπούς ή δίνουν υποτροφίες σε Ελληνόπουλα για να φοιτήσουν σε πανεπιστήμια της χώρας.

Το 1976 δημιουργήθηκε η Ομοσπονδία Ελληνικών Κοινοτήτων και Σωματείων. Σήμερα η Ομοσπονδία η οποία έχει 36 μέλη, κοινότητες, σωματεία, φοιτητικές οργανώσεις και το ΣΑΧΕΤΙ, αναγνωρίζεται ως το επίσημο όργανο της ελληνικής παροικίας στη Νότιο Αφρική και από τις ελληνικές αρχές και από τις νοτιοαφρικανικές αρχές.

Το 1997 δημιουργήθηκε στη Νότιο Αφρική το πρώτο Ελληνικό "lobby group" - Hellenes for Human Rights, Equity and Justice - με την πρωτοβουλία της Ομοσπονδίας Ελληνικών Κοινοτήτων και Σωματείων και της Κυπριακής Αδελφότητας. Το "lobby group" έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην πολιτική που έχει κρατήσει η κυβέρνηση της χώρας στο θέμα του Κυπριακού και της Τουρκίας.

Υπάρχουν επίσης διάφορες οργανώσεις Ελλήνων φοιτητών και ελληνικής νεολαίας στη Νότιο Αφρική. Ο πρώτος σύλλογος Ελλήνων φοιτητών ιδρύθηκε το 1958 στο Πανεπιστήμιο του Witwatersrand, στο Johannesburg και ακολούθησε η ίδρυση συλλόγων σε όλα τα άλλα αγγλόφωνα πανεπιστήμια της χώρας. Το 1981 ιδρύθηκε ο Εθνικός Σύνδεσμος Συλλόγων Ελλήνων Φοιτητών και Νέων Νοτίου Αφρικής στον οποίο υπάγονται δέκα φοιτητικές οργανώσεις και οργανώσεις νεολαίας. Από τη δεκαετία του 1980 ιδρύθηκαν πολλά clubs νεολαίας στα πλαίσια των διαφόρων αδελφοτήτων και κοινοτήτων.

3.5. Παρουσία στα ΜΜΕ και στην πολιτιστική ζωή

Στη Νότιο Αφρική υπήρχαν δύο μεγάλες παροικιακές εφημερίδες. Η "Νέα Ελλάς" που κυκλοφορούσε από το 1913 μέχρι τον Ιανουάριο του 1985 και ο "Ελληνικός Τύπος" που εκδίδονταν από το 1918 στα ελληνικά και στα αγγλικά. Η κυκλοφορία του σταμάτησε το 1999.

Μια μικρότερη εφημερίδα το "New Symposium" κυκλοφόρησε τα τελευταία χρόνια στα αγγλικά και έδινε μεγαλύτερη έμφαση στα επιχειρηματικά και οικονομικά θέματα στην Ελλάδα, Κύπρο και Νότιο Αφρική. Σταμάτησε η έκδοσή της το 2002. Οι τρεις αυτές εφημερίδες κυκλοφορούσαν σε όλη τη χώρα.

Από τον Οκτώβριο του 1999 κυκλοφορεί μία μόνο εφημερίδα με παροικιακά νέα, τα "Ελληνικά Νέα" που χρησιμοποιεί και τις δύο γλώσσες, ελληνικά και αγγλικά. Από το 2002 κυκλοφορεί και ένα ένθετό της, το πολιτιστικό περιοδικό "Πανόραμα" με εισφορές παροικιακών παραγόντων και συνδρομητών, όπου εμφανίζονται κείμενα Ελλήνων λογοτεχνών της Νότιας Αφρικής και άλλα πολιτισμικού ενδιαφέροντος άρθρα.

Αξίζει να αναφερθεί ότι η έκδοση ελληνικών εφημερίδων, περιοδικών και φυλ-

λαδίων άρχισε από το 1902 έστω και αν κάποια από τα έντυπα αυτά είχαν περιορισμένο χρόνο έκδοσης: η εφημερίδα "Αποκάλυψη", η εφημερίδα "Αφρικανίζ", η εφημερίδα "Ακρόπολις", η εφημερίδα "Φωνή των Αποδήμων", το περιοδικό "Ενημέρωση" (συνεχίζει να εκδίδεται), το περιοδικό "Μήνυμα" του Συλλόγου Ελλήνων Φοιτητών του Cape Town (συνεχίζει να εκδίδεται), το μικρό περιοδικό "Αρίων" του Συλλόγου Μυτιληναίων (συνεχίζει να εκδίδεται), το μικρό περιοδικό "Ακρογιάλι" της ελληνικής κοινότητας του Port Elizabeth (συνεχίζει να εκδίδεται).

Από το 2001 κυκλοφορεί επίσης ο "Αλεξανδρινός Φάρος Νοτίου Αφρικής", το επίσημο δελτίο της Μητρόπολης Ιωαννουπόλεως και Πρετορίας.

Από το 1995 λειτουργεί ένας ελληνικός ραδιοφωνικός σταθμός στην περιοχή του Johannesburg και στην Pretoria. "Η Νέα Πανελλήνια Φωνή" - "New Panhellenic Voice" ψυχαγωγεί και τονώνει την ελληνικότητα των παροίκων.

Αρχαετοί Έλληνες στη Νότιο Αφρική έχουν ασχοληθεί με τη λογοτεχνία. Από το 1915 κιόλας ο Κωνσταντίνος Ελισσέος, εκπαιδευτικός, δημοσίευσε ποιήματά του σε μια ελληνική εφημερίδα της εποχής, που λεγόταν "Νέα Ελλάς". Το 1941 δημοσιεύθηκε το θεατρικό του έργο "Εθνικός Θρήνος" για τον ελληνο-ιταλικό πόλεμο και την γερμανική κατοχή.

Η Ντόλλη Νταλκά (Ευπραξία Βονοφακίδου-Ζαππάλα) είναι συγγραφέας, ποιήτρια και ζωγράφος. Έχει δημοσιεύσει 9 βιβλία στα ελληνικά. Από το 1982 μέχρι το 1990 εξέδιδε το πολιτιστικό περιοδικό "Γνώμη". Έχει λάβει πολλά βραβεία, μετάλλια και άλλες τιμητικές διακρίσεις, καθώς και επίτιμο διδακτορικό από την Ακαδημία Felgueiras της Πορτογαλίας.²

² Οι τιμητικές διακρίσεις και βραβεύσεις της μέχρι σήμερα είναι 34 από τις οποίες οι κυριότερες είναι:

1951 - Α΄ Βραβείο Διηγήματος, περιοδικού "Καλλιτεχνικά Νέα", Αθήνα.

1977 - Το Υπουργείο Πολιτισμού της Αθήνας αγόρασε το πρώτο σε πεζό λόγο βιβλίο της τη συλλογή διηγημάτων "Μετά τα σαράντα" για να διανεμηθεί σε βιβλιοθήκες της Ελλάδας και του εξωτερικού.

1983 - Α΄ Βραβείο Ποίησης, "Πνευματικό Πρακτορείο", Ν. Αφρική.

1986 - Β΄ Βραβείο Ποίησης, Δελφικές Αμφικτιονίες, Δελφοί.

1987 - Χρυσό Μετάλλιο αποτελεσματικής λειτουργίας του Πνευματικού Πρακτορείου, Ελλάδα.

1987 - Βραβείο Πνευματικής Αξίας Α΄ Τάξεως για το περιοδικό "Γνώμη", Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών Αθήνας.

1989 - Λογοτεχνικό Αριστείο Δήμου Αθηναίων.

- Διδακτορικό Πορτογαλικής Ακαδημίας.

- Χρυσό Ειδώλιο "Κυθήρων" δημοσιογραφίας, Σαλαμίνα.

1990 - Β΄ Βραβείο Ποίησης, Δελφικές Αμφικτιονίες, Δελφοί.

1991 - Α΄ Βραβείο Λογοτεχνικής Προσφοράς, Δήμος Αθηναίων.

1992 - Αργυρό Μετάλλιο, Μουσική Εταιρεία Βορείου Ελλάδος, Θεσ/νίκη.

1995 - Χρυσό Μετάλλιο Α΄ Βραβείο Ποίησης, "Μελίνοια Τρόπαια", Αθήνα.

1997 - Α΄ Βραβείο Διηγήματος, Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών, Αθήνα.

2002 - Α΄ Βραβείο Διηγήματος, Δελφικές Αμφικτιονίες, Δελφοί.

Η Στέλλα Βασιλείου-Παπά έχει εκδώσει τις ποιητικές συλλογές "Περιδιαβάζοντας σε Ποιητικούς Λειμώνες" και "Νοσταλγική Αναπόληση", ετοιμάζει δε προς έκδοση την τρίτη ποιητική της συλλογή "Το λεύτερο πέταγμα της χρυσαλλίδας". Η Στέλλα Βασιλείου-Παπά που είναι Φιλολόγος έχει δημοσιεύσει πολλά επίκαιρα άρθρα καθώς και ποιήματά της στις εφημερίδες "Ελληνικός Τύπος" και "Ελληνικά Νέα" καθώς επίσης και σε λογοτεχνικά έντυπα της Ελλάδας, στο πρόσφατα εκδιδόμενο στη Νότιο Αφρική πολιτιστικό περιοδικό "Πανόραμα" έχει δε πραγματοποιήσει πολλές διαλέξεις³.

Η Μαρούλα Πανάγου που κατοικεί στην πόλη Kimberley έχει εκδώσει δύο ποιητικές συλλογές με τίτλο "Συναισθήματα" και "Απλά Ανθρώπινα" έχει δε βραβευθεί πολλές φορές με Α', Β' και Γ' Βραβεία σε λογοτεχνικούς διαγωνισμούς του Πνευματικού Πρακτορείου του Γιοχάννεσμπουργκ. Συνεργασίες της εμφανίζονται τακτικά στην εφημερίδα "Ελληνικά Νέα" και κείμενά της έχουν περιληφθεί στο πολιτιστικό περιοδικό "Πανόραμα".

Η Μαρούλα Πανάγου προσκλήθηκε επίσημα στο Συνέδριο Επιφανών Αποδήμων Ελλήνων Λογοτεχνών στους Δελφούς το 1992, από το Υπουργείο Εξωτερικών - τμήμα πολιτιστικών υποθέσεων, της Ελλάδας.

Η Ιωάννα Παπαδογιάννη-Δερουκάκη έχει εκδώσει τα μυθιστορήματα "Εγώ και το χωριό", "Το σόι" και τη συλλογή διηγημάτων "Σχέσεις". Οι μέχρι σήμερα βραβεύσεις είναι σημαντικές:⁴

Η Ντόλλη Νταλά έχει επίσημα προσκληθεί στο: Συνέδριο Επιφανών Αποδήμων Ελλήνων Λογοτεχνών που έγινε επί 6 ημέρες στους Δελφούς τον Οκτώβριο του 1992 από το Υπουργείο Εξωτερικών - τμήμα πολιτιστικών υποθέσεων. Το 1995 στον παγκόσμιο διαγωνισμό "Μελίνα Τρόπαια" από το Υπουργείο Πολιτισμού της Αθήνας. Το 1996 και το 1998 στο Συμπόσιο "Καβάφεια" στην Αλεξάνδρεια, από την Πρεσβεία της Ελλάδας στο Κάιρο.

Διηγήματα και ποιήματά της έχουν περιληφθεί σε παγκόσμιες ανθολογίες (Ινδία, Αμερική, Ελλάδα) καθώς και σε πολλές εφημερίδες και περιοδικά του ελλαδικού και νοτιοαφρικανικού χώρου.

³ Οι βραβεύσεις της μέχρι τώρα είναι: 1999 Β' Βραβείο Ποιητικού Διαγωνισμού της Διεθνούς Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών (ΔΕΕΛ) της Αθήνας, με δύο ποιήματά της.

2000 Α' Βραβείο για την ποιητική της συλλογή "Περιδιαβάζοντας σε Ποιητικούς Λειμώνες" από την ΔΕΕΛ.

⁴ Α' Βραβείο Διηγήματος Πνευματικού Πρακτορείου Γιοχάννεσμπουργκ.

Α' Βραβείο Διηγήματος της Πανελληνίας Ένωσης Λογοτεχνών (ΠΕΛ) της Αθήνας.

Β' Βραβείο Διηγήματος, Δελφικές Αμφικτιονίες, Δελφοί (1985)

Α' Βραβείο Διηγήματος, Δελφικές Αμφικτιονίες, Δελφοί (1986)

Γ' Βραβείο Θεατρικού, Ελλάδα (1988)

Β' Βραβείο Διηγήματος, Δελφικές Αμφικτιονίες, Δελφοί (1990)

Η Ιωάννα Παπαδογιάννη-Δερουκάκη προσκλήθηκε επίσημα στο Συνέδριο Επιφανών Αποδήμων Ελλήνων Λογοτεχνών στους Δελφούς το 1992, από το Υπουργείο Εξωτερικών - τμήμα πολιτιστικών υποθέσεων, της Ελλάδας. Συνεργασίες της έχουν περιληφθεί στον "Σταυρό του Νότου" και σε άλλα ελληνόφωνα έντυπα της Ν. Αφρικής καθώς και της Ελλάδας.

Ο Βαγγέλης Μάντζαρης που είναι κοινωνιολόγος ερευνητής στο Πανεπιστήμιο του Νατάλ, έχει δημοσιεύσει κείμενά του στον ελληνόφωνο τύπο της Ν. Αφρικής κι έχει πραγματοποιήσει πολλές διαλέξεις.

Προσκλήθηκε επίσημα στα "Μελίνεια Τρόπαια" της ΔΕΕΛ στην Αθήνα όπου το βιβλίο του «Οι Έλληνες εργάτες στη Νότιο Αφρική 1890-1930» βραβεύθηκε με χρυσό μετάλλιο.

Άλλοι γνωστοί συγγραφείς είναι:

- Ο Απόστολος Παριανός με επιτυχίες για τα θεατρικά έργα που παρουσίασε στην παροικία. Εκδόσεις του: "Βωμοί", "Εξομολόγηση" και η ποιητική συλλογή "Φιλί ζωής στην ειρήνη".
- Η Μαίρη Μαλαματίνα που έχει αγρόκτημα στην Mtubatuba της περιοχής του Νατάλ έχει συγγράψει το μυθιστόρημα "Ν'Τκαρνάρο" που είναι ανέκδοτο ακόμα.
- Ο Κώστας Παϊζης έχει εκδώσει τα έργα "Η γλώσσα των Ελλήνων της Νότιας Αφρικής", "Ζαμπέζι και Μαδαγασκάρη".
- Ο Γεώργιος Χρηστίδης έχει εκδώσει τα έργα "Μέγας Αλέξανδρος ο λεβέντης βασιλιάς", "Ιστορίες του χωριού" και "Λαογραφικά της Ηπείρου".
- Η Πηνελόπη Κοντού-Βλάσση (σήμερα κάτοικος Αθηνών) έχει εκδώσει την ποιητική συλλογή "Αναδρομές" βραβεύθηκε δε πρόσφατα με Β' Βραβείο στην Αθήνα για το διήγημά της "Μια μέρα γεμάτη Ελλάδα".
- Η Μαρία Κατράκη, αγγλόφωνη ποιήτρια, έχει εκδώσει την ποιητική συλλογή "With Half-Closed Eyes".
- Ανάμεσα στους λογοτέχνες δεύτερης γενιάς είναι ο Νίκος Κωνσταντάρας γνωστός για την ποιητική του ανθολογία, και ο Κίμωνας Νεοφύτου, γνωστός για το βιβλίο του "Ξένος".

Δεν πρέπει να μην αναφερθούν εδώ και οι αείμνηστοι λογοτέχνες:

- Μόνικα Παπά, ποιήτρια
- Μαθιός Βαϊδομαρακάκης, ποιητής.
- Φίλιππος Νικολαΐδης με πολλές ποιητικές συλλογές στο ενεργητικό του.
- Λεωνίδας Θεοφιλόπουλος, πεζογράφος, που εξέδωσε τα βιβλία "Ο θάνατος του λιονταριού", "Το χρυσωρυχείο πλημμυρίζει", "Η απολογία του Πάτ", "Λίγ' απ' Εδώ και λίγ' απ' Εκεί" και "Φωνές της ζούγκλας". Ο Λ. Θεοφιλόπουλος ήταν και ικανός διαλέκτης και δημοσίευε τακτικά περίφημα χρονογραφήματα στις ελληνόφωνες εφημερίδες της Ν. Αφρικής.
- Δημήτρης Λέος, πεζογράφος, που έχει εκδώσει τα βιβλία "Ανεξάρτητες στιγμές", "Κάποιοι κόσμοι και άλλα διηγήματα", "Η ζωή που δεν έζησε", "Εδώ Γιοχάννεσμπουργκ", "Ο τελευταίος μετανάστης", "Το Τσίρκο", "...Πίσω στα σπήλαια" και "Ο Χριστός πέθανε στο Νατάλ".

Ο Δημήτρης Λέος υπήρξε πρόεδρος της ομάδας "Σταυρός του Νότου" έχει δε βραβευθεί για το μυθιστόρημά του "Το Τσίρκο" με το Βραβείο Λουντέμη. Το 1992 προσκλήθηκε επίσημα από το Υπουργείο Εξωτερικών, τμήμα πολιτιστικών υποθέσεων, στο Συνέδριο Επιφανών Αποδήμων Ελλήνων Λογοτεχνών που έγινε στους Δελφούς.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, οι Έλληνες λογοτέχνες της Νοτίου Αφρικής είναι πολλοί και αξιόλογοι, παρά τον μικρό αριθμό Ελλήνων κατοίκων της Νοτίου Αφρικής σε σύγκριση με άλλους μεγάλους ελληνικούς πληθυσμούς σε άλλες ηπείρους.

Στο χώρο τέχνης διακρίθηκαν οι εξής Έλληνες καλλιτέχνες:

- στην διδασκαλία ελληνικών παραδοσιακών χορών η Μαίρη Βασιλείου
- στην διδασκαλία ισπανικών χορών η Molina Mercedes
- στην μουσική σύνθεση ο Γιώργος Δανιήλ από την Ελληνική Πνευματική Κίνηση (ΕΠΝΕΚ) και ο Τόλης Φάσης του συγκροτήματος "Short Ties", ο οποίος είναι γνωστός επίσης για την αντίστασή του στο καθεστώς του απαρχαίντ
- στην ζωγραφική ο William Pappas, η Πηνελόπη Σιώπη, η Χρυσούλα Αργυρού, η Ειρήνη Αθανασίου, η Άρτεμις Πουρούλλη, ο Μανώλης Χριστέλης, ο Ευτύχιος Ευτύχης, η Τζίνα Λιβάνα, η Αλέτα Μιχαλέτου, η Ευγενία Παμπαλή, η Ραΐτα Χέντριξ, η Αιμιλία Νικήτα, η Ουέντυ Τρούπου, η Ευπραξία Ζαππάλα, η Αγκάθα Ρωμανού, η Λίτσα Γιαννάκη, η Άρτεμις Μαλλιαρού, η Καρολίνα Ανδροπούλου, η Καλή Τραυλού, ο Κώστας Καλλίνικος, η Γεωργία Δεμερτζή, η Βενετία Ντανιόλου, ο Χαράλαμπος Κεντρώτας, ο Γιάννης Γενεράλης κ.ά.
- στην μόδα ο Πήτερ Σολδάτος, η Ρένα Μπότουλα, ο Σπύρος Βελιώτης και η Βανέσσα Μπέιλυ.
- στο θέατρο ο Γιάννης Βλυσμάς, ο Ανάργυρος Σιδηρόπουλος και ο Ρένος Σπανούδης.
- στο ραδιόφωνο η Κατερίνα Καταπόδη, ο Άκης Αναστασίου και ο Ανάργυρος Σιδηρόπουλος.

Στον ακαδημαϊκό χώρο υπάρχουν δύο εκδόσεις του ιδρύματος Αφρικανο-Ελληνικών Σπουδών το οποίο είναι κάτω από την αιγίδα του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας. Οι εκδόσεις ονομάζονται "Φάρος" και "Απολλωνία" και ασχολούνται με ιστορικά, λογοτεχνικά και πολιτιστικά θέματα που έχουν σχέση με την ελληνική παρουσία στην Αφρικανική ήπειρο.

Σοβαρή προσπάθεια για την διατήρηση και προώθηση της Ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς επίσης για την αναζωπύρωση, διατήρηση και προβολή των Ελληνικών παραδόσεων γίνεται και από το Λύκειο Ελληνίδων που ιδρύθηκε το 1987. Είναι μέλος της διεθνούς οργάνωσης Λυκείων που εδρεύει στην Αθήνα.

Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια το Λύκειο Ελληνίδων του Γιοχάννεσμπουργκ δημιούργησε μέχρι σήμερα 4 δραστήρια τμήματα:

α) Το Τμήμα Αρχείου, που διευθύνει το Αρχείο του Ελληνισμού της χώρας αυτής

από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι σήμερα. Το αρχείο διατηρείται στο Πανεπιστήμιο RAU και είναι πηγή πληροφοριών και έρευνας για όσους επιθυμούν να εντρυφήσουν στην ιστορία των Ελλήνων της Νότιας Αφρικής.

- β) Το Τμήμα Κοινωνικής Πρόνοιας που συνεργάζεται με φιλανθρωπικούς φορείς της παροικίας και προσφέρει υλική και ηθική συμπαράσταση.
- γ) Το Φιλολογικό και Εκπαιδευτικό Τμήμα, που υπευθυνότητά του είναι η οργάνωση φιλολογικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων όπως επίσης επισκέψεις σε χώρους που παρουσιάζουν ιστορικό ενδιαφέρον.
- δ) Το τμήμα Ιστορικών Εθνικών Ενδυμασιών και Λαογραφικού Υλικού που μέχρι στιγμής δραστηριοποιείται με τη συλλογή παραδοσιακών στολών και λαογραφικού υλικού, και σκοπεύει σύντομα να παρουσιάσει έκθεση ιστορικών εθνικών ενδυμασιών από την αρχαιότητα έως σήμερα.

Άμεσα μελλοντικά σχέδια του Λ.Ε.Γ. είναι η απόκτηση ιδιόκτητης στέγης και ίδρυση τμημάτων ελληνικών παραδοσιακών χορών, χορωδίας και εργαστηρίου εθνικών ενδυμασιών.

Το Λύκειο Ελληνίδων Γιοχάννεσμπουργκ φιλοξενείται στους χώρους του ελληνικού σχολείου ΣΑΧΕΤΙ.

3.6. Εκκλησία

Η παρουσία της Ορθόδοξης Εκκλησίας στη Νότιο Αφρική συνδέεται άμεσα με την παρουσία των Ελλήνων. Μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα, τις ανάγκες των πιστών εξυπηρετούσαν περιφερόμενοι ιερείς οι οποίοι τελούσαν τα μυστήρια κυρίως σε Αγγλικανικούς ναούς. Το 1904 ολοκληρώθηκε η οικοδόμηση του Ιερού Ναού του Αγίου Γεωργίου (Cape Town) και το 1912 του Ιερού Ναού των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης (Johannesburg). Την ίδρυση νέων κοινοτήτων ακολούθησε η οικοδόμηση και άλλων Ιερών Ναών για την εξυπηρέτηση των θρησκευτικών αναγκών των πιστών.

Η Ελληνορθόδοξη Εκκλησία στην Νότιο Αφρική υπάγεται στο Πατριαρχείο Αλεξανδρείας και Πάσης Αφρικής. Αποτελείται από δύο Μητροπόλεις: τη Μητρόπολη Καλής Ελπίδος με έδρα το Cape Town, η οποία περιλαμβάνει τα διαμερίσματα Western Cape, Eastern Cape, KwaZulu-Natal και Free State και την Μητρόπολη Ιωαννουπόλεως και Πρετορίας με έδρα το Johannesburg, που περιλαμβάνει το Gauteng, North-West, Northern Province και Mpumalanga.

Οι Ιεροί Ναοί είναι στην πλειοψηφία τους κοινοτικοί. Υπάρχουν όμως και Πατριαρχικοί (διοικούνται κατευθείαν από την Μητρόπολη), και Ιδρυματικοί (εξυπηρετούν ανάγκες ιδρυμάτων όπως την Στέγη Γερόντων και τη σχολή ΣΑΧΕΤΙ). Από το 2001 η Εκκλησία ξεκίνησε ιεραποστολικό έργο ανάμεσα στον μαύρο πληθυσμό της χώρας.

Ο ρόλος της εκκλησίας στην παροχή ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στα Ελληνόπουλα της Νοτίου Αφρικής υπήρξε πολύ σημαντικός. Πρέπει να αναφερθεί εδώ ότι

πρωτοπόρος σ' αυτόν τον τομέα υπήρξε ο Αρχιμανδρίτης Αθανάσιος Νικολόπουλος, ο οποίος κατέβαλε σοβαρές προσπάθειες διασχίζοντας την Νοτιότερα Αφρική και ζητώντας οικονομική ενίσχυση για "την ίδρυση της Μεγάλης του Γένους Σχολής". Το όραμα αυτό πραγματοποιήθηκε με την ίδρυση της σχολής ΣΑΧΕΤΙ το 1974.

Η Εκκλησία σήμερα μεριμνά για τα κατηχητικά σχολεία που λειτουργούν σε κάθε ενορία. Από το 2001 εκδίδεται κάθε μήνα επίσημο Δελτίο Ιεράς Μητροπόλεως Ιωαννουπόλεως και Πρετορίας του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και Πάσης Αφρικής το οποίο ονομάζεται ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΣ ΦΑΡΟΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΦΡΙΚΗΣ.

3.7. Το μέλλον του ελληνισμού στη Νότιο Αφρική

Ο εκδημοκρατισμός της χώρας ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1990, εφαρμόστηκε με τις εκλογές του 1994 και κατοχυρώθηκε με το καινούργιο Σύνταγμα. Το Σύνταγμα της "Νέας Νοτίου Αφρικής" (New South Africa) προστατεύει τα δικαιώματα όλων των εθνοτήτων που ζουν στην χώρα, σε ό,τι αφορά τη διατήρηση της ταυτότητας, της θρησκείας και της γλώσσας τους. Το Σύνταγμα αναφέρει ειδικά ότι η ελληνική γλώσσα πρέπει να προστατευθεί και να προωθηθεί στη Νότιο Αφρική.

Όμως μια μερίδα του ελληνισμού συνεχίζει να θεωρεί το μέλλον της χώρας πολιτικά αβέβαιο. Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα είναι η υψηλή εγκληματικότητα, που έχει ως συνέπεια το αίσθημα της ανασφάλειας στην παροικία, την στιγμή που πολιτικά και κοινωνικά ο ελληνισμός είναι πλέον μέρος της σημερινής νοτιοαφρικανικής πραγματικότητας. Αποτέλεσμα, αρκετοί νέοι μεταναστεύουν σε άλλες χώρες με τις οικογένειές τους (κυρίως Αυστραλία) και οι μεγαλύτεροι επαναπατριζονται.

Από την άλλη μεριά η τάση προς δημιουργία ενός ενιαίου έθνους, μετά τον εκδημοκρατισμό, θα επηρεάσει την ταυτότητα των Ελλήνων της τρίτης, τέταρτης και πέμπτης γενιάς.

Είναι, ωστόσο, ενδιαφέρον να σημειωθεί εδώ ότι μετά το 1994, σιγά-σιγά, άρχισαν να "εμφανίζονται" Έλληνες που δεν τους γνώριζε η παροικία πριν. Παιδιά από μικτούς γάμους άρχισαν να φοιτούν στα κοινοτικά σχολεία και στο ΣΑΧΕΤΙ και οι οικογένειες αυτές να εμπλέκονται στα παροικιακά.

Το μέλλον του Ελληνισμού στη Νότιο Αφρική είναι συνυφασμένο με τις εξελίξεις σ' αυτή τη χώρα.

4. Κοινωνικοί χώροι χρήσης της ελληνικής

Δεδομένου, ότι η Νότιος Αφρική είναι αγγλόφωνη χώρα και η γλώσσα επικοινωνίας στους ευρύτερους κοινωνικούς χώρους είναι η Αγγλική, η χρήση της Ελληνικής περιορίζεται σε χώρους καθαρά ελληνικούς.

4.1. Οικογένεια

Από τους χώρους στους οποίους γίνεται χρήση της ελληνικής, ο χώρος της οικογένειας παραμένει ο πιο σημαντικός. Στον χώρο αυτό μπαίνουν οι βάσεις για την καλή χρήση της ελληνικής και την καλλιέργειά της. Από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε για τη μελέτη "Παιδεία Ομογενών" το 1998 διαπιστώθηκε ότι πάνω από το 75% των οικογενειών που στέλνουν τα παιδιά τους στα ελληνικά σχολεία, μιλάνε Αγγλικά ή Αγγλικά και Ελληνικά στο στενό οικογενειακό τους περιβάλλον.

Από τον βαθμό χρήσης της ελληνικής γλώσσας στο χώρο της οικογένειας εξαρτάται το ενδιαφέρον των παιδιών να την μάθουν και να διατηρήσουν την ελληνική τους ταυτότητα.

Από τον συνολικό αριθμό οικογενειών που συμπλήρωσαν τον πίνακα της στατιστικής έρευνας του 1998, το 24% έχει ως μητρική γλώσσα την ελληνική. Το 55% έχει ως μητρική την αγγλική και το 21% κάνει χρήση της αγγλικής και της ελληνικής γλώσσας. Θεωρείται, χωρίς να είναι αποδεδειγμένο, ότι η πλειονότητα των ελληνικών οικογενειών που δεν στέλνει τα παιδιά της σε ελληνικά σχολεία δεν μιλάει την ελληνική γλώσσα στο στενό οικογενειακό της περιβάλλον.

4.2. Εκπαιδευτικά ιδρύματα

Υπάρχει ένα μόνο ημερήσιο ελληνικό σχολείο, το ΣΑΧΕΤΙ, όπου η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας είναι υποχρεωτική για όλους τους μαθητές, ελληνικής και μη ελληνικής καταγωγής, και το μάθημα των Ελληνικών εντάσσεται στο ημερήσιο πρόγραμμα του σχολείου. Όλα τα υπόλοιπα μαθήματα του προγράμματος γίνονται στα Αγγλικά. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι το σχολείο έχει καθαρά ελληνικό περιβάλλον και φροντίζει εκτός από τη διδασκαλία των Ελληνικών με τις διάφορες πολιτιστικές του δραστηριότητες να αυξήσει το ενδιαφέρον των μαθητών να μάθουν την ελληνική γλώσσα αλλά και να τονώσει και να ενισχύσει την ελληνικότητά τους.

Τα υπόλοιπα σχολεία είναι τα κοινοτικά απογευματινά σχολεία των οποίων το πρόγραμμα παρακολουθούν οι μαθητές μετά το πέρας των μαθημάτων στο ξένο σχολείο όπου φοιτούν. Σε ορισμένες περιοχές δεν γίνονται μαθήματα τα απογεύματα επειδή δεν υπάρχει εκπαιδευτικός, παρά μόνο τα Σάββατα για μερικές ώρες. Τα παιδιά που παρακολουθούν αυτά τα μαθήματα πολλές φορές δεν έχουν άλλη επαφή με την ελληνική γλώσσα, αν λάβουμε υπόψη ότι στο χώρο της οικογένειας

δεν γίνεται χρήση της γλώσσας ή γίνεται σε μικρό βαθμό.

Τα Ελληνικά διδάσκονται και σε ένα ξένο ημερήσιο ιδιωτικό σχολείο (Crawford College) με παραρτήματα στο Johannesburg, Durban και North Coast όπου η χρήση της Ελληνικής γίνεται μόνο κατά την διάρκεια του μαθήματος, δεδομένου ότι, το σχολείο δεν είναι ελληνικό. Η παροχή μαθημάτων της ελληνικής γλώσσας στο σχολείο αυτό πραγματοποιείται με δική του ευθύνη.

Πανεπιστήμιο RAU

Από το 1984 στο Πανεπιστήμιο RAU στο Johannesburg λειτουργεί έδρα Νεοελληνικών Σπουδών (η μοναδική σε ολόκληρη την Αφρικανική ήπειρο) η οποία προσφέρει τριετή κύκλο Ελληνικών Σπουδών, καθώς επίσης και μεταπτυχιακά (Masters - Διδακτορικό). Οι διαλέξεις γίνονται στην Ελληνική ή την Αγγλική γλώσσα όπως επίσης και για κάποιες εργασίες οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν τη μία από τις δύο γλώσσες.

Το πρόγραμμα σπουδών της έδρας Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του RAU περιλαμβάνει Γλώσσα-Μετάφραση, Λογοτεχνία, Κουλτούρα και Ιστορία και την τελευταία τριετία προστέθηκε και η Γενική Διδακτική.

Το πτυχίο του τέταρτου έτους (BA Honours) το οποίο συμπληρώνει τον τριετή κύκλο σπουδών είναι αναγνωρισμένο από το ΔΙΚΑΤΣΑ. Η φοίτηση στην έδρα Νεοελληνικών του Πανεπιστημίου RAU προσφέρεται και με αλληλογραφία.

4.3. Χώροι εργασίας

Επειδή η Αγγλική είναι η επικρατέστερη γλώσσα στον ευρύτερο χώρο εργασίας στη Νότιο Αφρική, χρήση της Ελληνικής γίνεται μόνο στους καθαρά επαγγελματικούς χώρους όπως π.χ. Πρεσβεία, Προξενείο. Σε μικρότερο βαθμό σε εταιρίες όπως η Ολυμπιακή, και στις διάφορες ελληνικές και κυπριακές τράπεζες. Όμως επειδή δεν είναι Έλληνες όλοι οι υπάλληλοι και οι πελάτες, η γλώσσα επικοινωνίας είναι κυρίως η αγγλική. Αν λοιπόν ο ίδιος ο Έλληνας στον προσωπικό του χώρο και χρόνο δεν φροντίζει να καλλιεργεί την ελληνική γλώσσα (βιβλία, εφημερίδες, ελληνικό ραδιόφωνο, ελληνική τηλεόραση, συμμετοχή/παράκολούθηση πολιτιστικών εκδηλώσεων που οργανώνονται από φορείς της παροικίας) είναι σίγουρο ότι θα μειωθεί η γλωσσομάθειά του.

4.4. Παροικιακοί οργανισμοί

Στους παροικιακούς οργανισμούς η χρήση της ελληνικής είναι ευρύτερη από τη χρήση στους χώρους εργασίας, εξαρτάται όμως από τη σύνθεση των Συλλόγων. Στις κοινότητες και στα σωματεία, γλώσσα επικοινωνίας είναι συνήθως η ελληνική, αν η πλειοψηφία των μελών τους είναι Έλληνες πρώτης γενιάς. Στους χώρους αυτούς (κοινότητες - σωματεία), τα πρακτικά και τα άλλα επίσημα έγγραφα γράφονται στην ελληνική γλώσσα. Σε οργανώσεις όμως όπου υπερισχύουν σε αριθμό

τα μέλη δεύτερης και τρίτης γενιάς τα οποία δεν έχουν επαρκή γνώση της ελληνικής γλώσσας, γίνεται χρήση της αγγλικής στις συνεδριάσεις, καθώς και στα επίσημα έγγραφα π.χ. τα περισσότερα επίσημα έγγραφα της Ομοσπονδίας Ελληνικών Κοινοτήτων και Σωματείων της Νοτίου Αφρικής είναι γραμμένα στην αγγλική γλώσσα.

4.5. Άλλοι χώροι χρήσης της Ελληνικής

Εδώ και μερικά χρόνια άρχισε να εκπέμπει στη Νότιο Αφρική το δορυφορικό κανάλι της NET για τους απόδημους Έλληνες, το οποίο τους δίνει τη δυνατότητα να έχουν μεγαλύτερη και πιο σωστή επαφή με την ελληνική γλώσσα.

Επίσης λειτουργεί ραδιοφωνικός σταθμός στην περιοχή του Johannesburg με μικρή εμβέλεια. Δίνει όμως άλλη μια ευκαιρία σε Έλληνες κυρίως δεύτερης και τρίτης γενιάς να έρθουν σε επαφή με την ελληνική γλώσσα, έστω και ακούγοντας ελληνική μουσική και τραγούδια, αν όχι και άλλες εκπομπές.

5. Φορείς και μορφές ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης

5.1. Μορφές εκπαίδευσης και η εξέλιξη του αριθμού των μαθητών σ' αυτές

Επίσημοι φορείς της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Νότιο Αφρική είναι:

- 1) Οι Ελληνικές Κοινότητες στις οποίες λειτουργούν απογευματινά σχολεία και Τμήματα Ενηλίκων. Ο αριθμός των ατόμων που εκδηλώνουν ενδιαφέρον να μάθουν την ελληνική γλώσσα καθορίζει κάθε έτος τη λειτουργία ή μη των Τμημάτων αυτών.
- 2) Η Σχολή ΣΑΧΕΤΙ η οποία διαθέτει:
 - α. Νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο-Λύκειο.
Και στις τρεις αυτές εκπαιδευτικές βαθμίδες το μάθημα των Ελληνικών είναι ενταγμένο στο ημερήσιο πρόγραμμα του σχολείου και είναι υποχρεωτικό για όλους τους μαθητές.
 - β. Τμήματα Ενηλίκων τα οποία από το 1998 λειτουργούν δύο φορές την εβδομάδα.
- 3) Το Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο RAU του Johannesburg.
Μαθήματα Ελληνικών χωρίς να είναι επίσημοι φορείς της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Νότιο Αφρική, προσφέρουν επίσης:
 - α. Το ξένο ημερήσιο ιδιωτικό σχολείο Crawford College σε όσα ελληνόπουλα φοιτούν στο σχολείο αυτό και επιθυμούν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα Ελληνικών.
 - β. Το Τμήμα Ελληνικών της Νοτιοαφρικανικής Εταιρείας Ελληνικής Φιλοσοφίας και Ανθρωπιστικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο της Pretoria, το οποίο λειτούργησε από το 1998 μέχρι και το 2000 οπότε και σταμάτησε να προσφέρει τα μαθήματα Ελληνικών. Όμως, πρόσφατα άρχισαν να γίνονται σοβαρές προσπάθειες για την επαναλειτουργία του.

Ακολουθεί αναλυτικός πίνακας μαθητών-σπουδαστών της Ελληνικής στη Νότιο Αφρική για τα σχολικά έτη 1998 και 2002.

Πίνακας 8: Μαθητές της Ελληνικής

ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ		
<i>Περιοχές-πόλεις</i>	<i>1998</i>	<i>2002</i>
Alberton	18	11
Benoni	38	27
Bloemfontein	40	31

ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ (συνέχεια)		
<i>Περιοχές-πόλεις</i>	1998	2002
Brakpan	27	17
Cape Town	67	113
Durban	52	49
East London	20	37
Germiston	44	9
Johannesburg: Cyrildene	142	112
Pantanassa	142	112
Robertsham	142	112
Linden	142	112
Lonehill	142	112
Krugersdorp	36	38
Port Elizabeth	35	32
Pretoria	95	69
Rustenburg	22	17
Springs	19	18
Vereeniging	30	20
Welkom	22	8
Witbank	27	-

ΣΧΟΛΗ ΣΑΧΕΤΙ		
	1998	2002
	992	943

ΣΧΟΛΕΙΟ CRAWFORD COLLEGE		
	1998	2002
	41 ^α	67 ^β

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ RAU		
	1998	2002
	200	250

ΤΜΗΜΑΤΑ ΕΝΗΛΙΚΩΝ		
<i>Περιοχές-πόλεις</i>	1998	2002
Bloemfontein	37	-
Cape Town	21	-
Durban	42	-
Germiston	8	-
Σχολή Σαχέτι	28	27

α) μόνο από το παράρτημα του Crawford College που λειτουργεί στην περιοχή του Sandton.

β) από δύο παραρτήματα του Crawford College (Johannesburg και Pretoria)

ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΑΦΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΡΕΤΟΡΙΑ)		
1998	1999	2002
12	6	-

Ο επόμενος πίνακας 9 δείχνει τον αριθμό των μαθητών που φοιτούσαν στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Νότιο Αφρική τα έτη 1998 και 2002:

Πίνακας 9: Μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Πρωτοβάθμια Εκπ/ση	Αριθμός μαθητών	
	1998	2002
<i>Νηπιαγωγείο</i>		
Κοινοτικά σχολεία	35	71
Σχολή ΣΑΧΕΤΙ	196	198*
Υποσύνολο	231	269
<i>Δημοτικό</i>		
Κοινοτικά Σχολεία	612	475
Σχολή ΣΑΧΕΤΙ	444	456
Crawford College	41	67
Υποσύνολο	1097	998
Γενικό σύνολο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης	1328	1267

Δευτεροβάθμια Εκπ/ση	Αριθμός μαθητών	
	1998	2002
Κοινοτικά Σχολεία	77	68
Σχολή ΣΑΧΕΤΙ (Γυμνάσιο-Λύκειο)	352	294
Σύνολο	429	362
Γενικό σύνολο πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας	1757	1629

* Ως προς το μαθητικό δυναμικό του ΣΑΧΕΤΙ ως υπογραμμιστεί ότι το Σεπτέμβριο του 2003 οι αριθμοί ανά βαθμίδα εκπαίδευσης είχαν ως ακολούθως:

Νηπιαγωγείο	183 απ' αυτούς	22,9% αλλοεθνείς
Δημοτικό	403 απ' αυτούς	23,3% αλλοεθνείς
Γυμνάσιο-Λύκειο	343 απ' αυτούς	25,9% αλλοεθνείς
Σύνολο	929 απ' αυτούς	24,0% αλλοεθνείς

Από τα παραπάνω στατιστικά δεδομένα προκύπτει μια ελαφρά μείωση του μαθητικού πληθυσμού της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης κατά τη χρονική περίοδο 1998-2002, η οποία δε γνωρίζουμε σε ποιο βαθμό οφείλεται σε δημογραφικά αίτια και σε ποιο βαθμό στην υποχώρηση του ενδιαφέροντος των οικογενειών για την Ελληνική.

5.2. Δίγλωσσα προγράμματα εκπαίδευσης

Η Νότιος Αφρική είναι μια χώρα με ιδιαίζουσες συνθήκες. Αυτό αντανακλάται και στο εκπαιδευτικό της σύστημα περισσότερο μάλιστα μετά την μεταπολίτευση του 1994.

Τα σχολεία ήταν εξαιρεχής δίγλωσσα, με την έννοια ότι έπρεπε να διδάσκονται σ' αυτά οι δύο επίσημες γλώσσες του κράτους, τα Αγγλικά και τα Αφρικάνικα, η μία ως πρώτη γλώσσα και η άλλη ως δεύτερη.

Το σχολείο, ανάλογα με το ποια ήταν η κύρια γλώσσα των κατοίκων της περιοχής που βρισκόταν, αποφάσιζε για το ποια θα είναι η πρώτη γλώσσα η οποία τότε διδάσκονταν και ως γλωσσικό μάθημα αλλά και όλα τα υπόλοιπα μαθήματα διδάσκονταν στη γλώσσα αυτή (medium of instruction), και ποια η δεύτερη η οποία διδάσκονταν μόνο ως μάθημα γλωσσικό / πολιτιστικό.

Μετά την αλλαγή, ο νόμος για τις γλώσσες διαμορφώθηκε ως εξής: Τα σχολεία εξακολούθουν να προσφέρουν δύο επίσημες γλώσσες, την κύρια και την δεύτερη, στις επίσημες όμως γλώσσες έχουν συμπεριληφθεί και οι διαφορετικές γλώσσες που μιλούν οι διάφορες μαύρες φυλές της χώρας με αποτέλεσμα οι επίσημες γλώσσες να είναι συνολικά έντεκα.

Τα περισσότερα σχολεία έχουν κρατήσει την αγγλική ως πρώτη γλώσσα, η δεύτερη όμως που ως τώρα ήταν τα Αφρικάνικα, η γλώσσα δηλαδή που μιλούν οι λευκοί άποικοι της χώρας (απόγονοι των Ολλανδών), αντικαθίσταται με τον καιρό με μία από τις άλλες ένδεκα γλώσσες.

Αν λάβουμε υπόψη τα παραπάνω, το ΣΑΧΕΤΙ δεν μπορεί να θεωρηθεί δίγλωσσο σχολείο (αγγλοελληνικό, ελληνοαγγλικό) όπως τα λοιπά της Ν. Αφρικής (στα οποία διδάσκονται η αγγλική και η μητρική γλώσσα των μαθητών), παρόλο που τα Ελληνικά διδάσκονταν και διδάσκονται περισσότερες ώρες από τη δεύτερη γλώσσα, τα Αφρικανικά: και σε σπουδαιότητα ποτέ τα Αφρικάνικα δεν έφθασαν τα Ελληνικά. Για να περάσουν, όμως, οι μαθητές στην επόμενη τάξη, όπως και στις εισαγωγικές εξετάσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, προϋπόθεση ήταν και είναι να περάσουν τις δύο επίσημες γλώσσες, δηλαδή τα Αγγλικά και τα Αφρικάνικα. Το ΣΑΧΕΤΙ, επομένως πρέπει να χαρακτηριστεί ως σχολείο που έχει ελληνικά τμήματα εντεταγμένα στο ημερήσιο του πρόγραμμα από το Νηπιαγωγείο μέχρι τη Γ' Λυκείου, τα οποία παρακολουθούν υποχρεωτικά όλοι οι μαθητές, ανεξαρτήτως καταγωγής ή προέλευσης, παράλληλα με τις δύο άλλες γλώσσες, Αγγλικά και Αφρικάνικα. Μ' αυτήν την έννοια το ΣΑΗΕΤΙ είναι ένα τρίγλωσσο σχολείο.

Τα κοινοτικά σχολεία στα οποία οι μαθητές προσέρχονται τα απογεύματα, μετά την παρακολούθηση των μαθημάτων στο "πρωινό" σχολείο, για να διδαχθούν Ελληνικά, είναι "ελληνικά απογευματινά σχολεία", με μονόγλωσσο πρόγραμμα στην Ελληνική.

5.3. Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης

5.3.1. Κοινοτικά σχολεία

Η οργάνωση και η διοίκηση των Ελληνικών απογευματινών σχολείων ανήκει κατά κύριο λόγο στις Ελληνικές Κοινότητες οι οποίες είναι οι φορείς των σχολείων αυτών.

Σε κάθε κοινότητα λειτουργεί Σχολική Επιτροπή η οποία χειρίζεται τα θέματα λειτουργίας του Σχολείου ή ορίζεται υπεύθυνος σύμβουλος για τη λειτουργία του Σχολείου.

Το Γραφείο Συντονιστή Εκπαίδευσης αντιμετωπίζει τις ανάγκες σε εκπαιδευτικό προσωπικό, τοποθετώντας αποσπασμένους εκπαιδευτικούς από την Ελλάδα.

Επίσης κατευθύνει τους ομογενείς εκπαιδευτικούς, παρακολουθεί τη λειτουργία των Σχολείων φροντίζει για τον εφοδιασμό τους με διδακτικό υλικό και ορίζει τους Δ/ντές ή υπεύθυνους των Σχολείων.

Τέλος, προτείνει τρόπους καλύτερης λειτουργίας και συνεργάζεται στενά με τους κοινοτικούς φορείς για θέματα εκπαίδευσης.

5.3.2. Σχολή ΣΑΧΕΤΙ

Το ΣΑΧΕΤΙ (Ελληνική Τεχνική και Εκπαιδευτική Εταιρεία Νοτίου Αφρικής - SAHETI: South African Hellenic Educational and Technical Institute), είναι μια ανώνυμη μη κερδοσκοπική εταιρεία, η οποία διοικείται από ένα συμβούλιο και η οποία κατάφερε στα 30 τελευταία χρόνια με τη συμβολή της ελληνικής παροικίας της Νότιας Αφρικής να ιδρύσει ένα ιδιωτικό σχολείο, το οποίο είναι αναγνωρισμένο από το Υπουργείο Παιδείας της Νοτίου Αφρικής και στο οποίο διδάσκονται τα Ελληνικά ως υποχρεωτικό μάθημα, η ορθόδοξη χριστιανική θρησκεία και τιμούνται και προωθούνται οι ελληνικές παραδόσεις, γιορτές και έθιμα. Είναι επίσης ένα από τα καλύτερα σχολεία της χώρας, όπως έδειξε πρόσφατη ανεξάρτητη μελέτη.

Σύμφωνα με το καταστατικό του ΣΑΧΕΤΙ, δέκα από τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου εκλέγονται κάθε δύο χρόνια. Η Ελληνική Κοινότητα του Johannesburg διορίζει σ' αυτό τρία μέλη. Στο Διοικητικό Συμβούλιο ανήκουν οι πρόεδροι των δύο σχολικών επιτροπών του ΣΑΧΕΤΙ, η πρόεδρος της Επιτροπής Κυριών του ΣΑΧΕΤΙ, ο πρόεδρος του Συλλόγου των Αποφοίτων του ΣΑΧΕΤΙ, η Γενική Διευθύντρια της Σχολής, ο Διευθυντής του Γυμνασίου-Λυκείου, ο Διευθυντής του Δημοτικού, η Διευθύντρια του Νηπιαγωγείου, η Διευθύντρια Ελληνικών Σπουδών, ο Διαχειριστής Οικονομικών του σχολείου και δύο εκπρόσωποι των μαθητών.

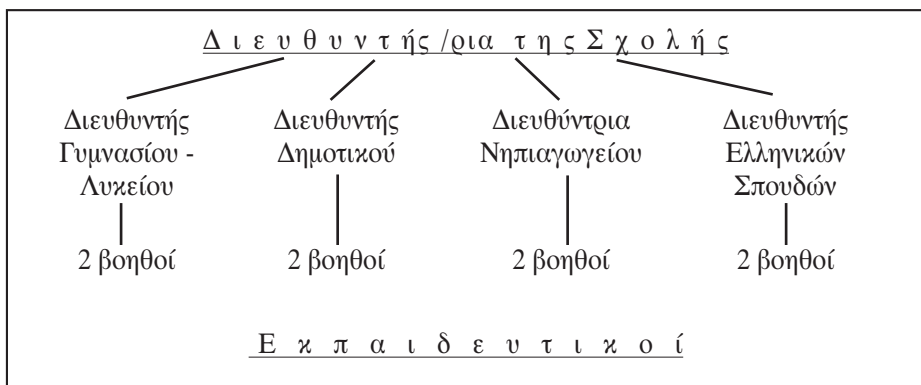
Το Διοικητικό Συμβούλιο συνεδριάζει μια φορά το μήνα και είναι υπεύθυνο για την οικονομική διαχείριση, τα περιουσιακά στοιχεία του ΣΑΧΕΤΙ, το οικοδομικό πρόγραμμα και την πρόσληψη/απόλυση του Γενικού Διευθυντή της Σχολής, ο οποίος είναι υπόλογος σ' αυτό.

Ο πρόεδρος, οι 3 αντιπρόεδροι, οι 2 γραμματείς, ο ταμίας, η Γενική Διευθύντρια του ΣΑΧΕΤΙ, οι Διευθυντές των 3 βαθμίδων εκπαίδευσης, η Διευθύντρια

Ελληνικών Σπουδών και ο Διαχειριστής Οικονομικών αποτελούν την εκτελεστική επιτροπή του Διοικητικού Συμβουλίου η οποία συνεδριάζει κάθε δύο εβδομάδες. Οι προτάσεις της εκτελεστικής επιτροπής υποβάλλονται στην ολομέλεια του Διοικητικού Συμβουλίου πριν γίνουν αποφάσεις.

Ένας από τους τρεις αντιπροέδρους του Διοικητικού Συμβουλίου του ΣΑΧΕΤΙ έχει ειδική αρμοδιότητα για τα θέματα του Ελληνικού Τμήματος της Σχολής.

Η ακαδημαϊκή διοίκηση της σχολής είναι η παρακάτω:

Στο ΣΑΧΕΤΙ υπηρετούσαν το σχολικό έτος 2002-2003, από το Νηπιαγωγείο μέχρι το Λύκειο, 90 εκπαιδευτικοί. Δεκαεννέα από αυτούς, στο Ελληνικό Τμήμα. Οι αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί είναι εννέα. Από τους υπόλοιπους δέκα, δύο είναι πτυχιούχοι ελληνικού πανεπιστημίου και Παιδαγωγικής Ακαδημίας, επτά είναι πτυχιούχοι ξένων πανεπιστημίων και ένας έχει εκπαιδευτεί στη Σχολή ΣΑΧΕΤΙ για να καλύψει τις ανάγκες του σχολείου.

6. Αναλυτικά προγράμματα και διδακτικό υλικό

6.1. Αναλυτικά προγράμματα των Κοινοτικών Σχολείων

Ανάλογα με το ωρολόγιο πρόγραμμα, κάθε τάξη στα κοινοτικά απογευματινά σχολεία παρακολουθεί τέσσερις με έξι διδακτικές ώρες (45') το μάθημα των Ελληνικών. Στο μάθημα της Γλώσσας κυρίως διδάσκονται τα τεύχη της σειράς "Μαθαίνω Ελληνικά" του ΟΕΔΒ με τις απαιτούμενες προσθήκες που έκαναν σ' αυτά οι δάσκαλοι, απλοποιημένα από τους δασκάλους μαθήματα από τα αντίστοιχα βιβλία της Γλώσσας επίσης του ΟΕΔΒ, διδακτικό υλικό που ετοίμασαν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί καθώς επίσης διδακτικό υλικό του Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Οι υπόλοιπες διδακτικές ώρες διατίθενται, ανάλογα με την κρίση του διδάσκοντα, στη διδασκαλία των μαθημάτων της Ιστορίας, των Θρησκευτικών και του Πολιτισμού.

Το έργο του Έλληνα εκπαιδευτικού είναι ιδιαίτερα επίπονο, αν ληφθεί υπόψη, ότι το παιδί επιβαρύνεται πέρα από το πρόγραμμα του σχολείου του να παρακολουθήσει επιπρόσθετα και το Ελληνικό.

Τα επίπεδα γλωσσομάθειας των ελληνικών απογευματινών σχολείων είναι στην πλειοψηφία τους ενδιάμεσα, δηλαδή το παιδί να μην καταλαβαίνει την ελληνική γλώσσα αλλά δυσκολεύεται να την μιλήσει. Δεν αποκλείονται όμως και οι εξαιρέσεις. Στο προχωρημένο επίπεδο, κατατάσσεται το παιδί που μιλάει με άνεση την ελληνική γλώσσα, εφόσον το σχολείο έχει τη δυνατότητα, με βάση τον συνολικό αριθμό των μαθητών που φοιτούν και των εκπαιδευτικών που διδάσκουν σ' αυτό, να προσφέρει δύο επίπεδα γλωσσομάθειας. Τα επίπεδα των αρχαρίων υπάρχουν σε πολύ μικρό ποσοστό και σ' αυτά κατατάσσονται μαθητές, που δεν γνωρίζουν καθόλου την ελληνική γλώσσα.

Τα διαθέσιμα κοινοτικά απογευματινά σχολεία (Cape Town, Pretoria, Durban) προσφέρουν τη διδασκαλία των Ελληνικών σε δύο επίπεδα, προχωρημένο και ενδιάμεσο. Τα μονοθέσια περιορίζονται σε ένα τμήμα με ανομοιογενή επίπεδα και είναι φυσικό οι δυσκολίες της διδασκαλίας να είναι περισσότερες.

Το έργο λοιπόν του εκπαιδευτικού σ' αυτές τις περιπτώσεις είναι πολυσύνθετο και απαιτεί εκπαιδευτικούς με ικανότητες ώστε να αντιμετωπίζουν μαθητές με αυξημένες ανάγκες.

6.1.1. Προτάσεις

Η ενσωμάτωση της διδασκαλίας της Ελληνικής στο πρόγραμμα των ημερησίων σχολείων διάρκειας μιας ώρας, θα έλυνε τα προβλήματα. Αυτό όμως θα ήταν δυνατό μόνο αν τα Ελληνικά αναγνωριζόταν ως «μάθημα δέσμης» για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ένα κατάλληλο και τεχνολογικά σύγχρονο εποπτικό υλικό στη διάθεση των εκπαιδευτικών, θα βοηθούσε να γίνει η διδασκαλία καλύτερη και ευχάριστη στους μαθητές (εκπαιδευτικές βιντεοταινίες, CD Rom με πολιτιστικά και εκπαιδευτικά θέματα).

Η αναπλήρωση των ωρών που χάνονται εξαιτίας της αδυναμίας των μαθητών να παρακολουθήσουν το ελληνικό σχολείο, λόγω των αθλητικών ή ακαδημαϊκών υποχρεώσεων προς το πρωινό ημερήσιο σχολείο τους, πρέπει να επιδιώκεται.

6.2. Αναλυτικά προγράμματα και διδακτικό υλικό της Σχολής ΣΑΧΕΤΙ

Όπως ήδη έχει αναφερθεί στο κεφάλαιο 4.2, το μάθημα των Ελληνικών στο ΣΑΧΕΤΙ είναι υποχρεωτικό για όλους τους μαθητές που φοιτούν στο Νηπιαγωγείο, Δημοτικό και Γυμνάσιο-Λύκειο. Σύμφωνα με τα Αναλυτικά Προγράμματα της Σχολής Σαχέτι, εκτός από το μάθημα των Ελληνικών, υποχρεωτικά είναι:

- α) Το μάθημα των Παραδοσιακών Ελληνικών Χορών διάρκειας 30' την εβδομάδα για όλες τις τάξεις του Δημοτικού καθώς και για τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου, ενώ για το Λύκειο είναι προαιρετικό και ανήκει στην ομάδα των δραστηριοτήτων που μπορούν να επιλέξουν οι μαθητές μετά το πέρας του ωρολογίου προγράμματός τους.
- β) Το μάθημα του Κλασσικού Ελληνικού Χορού διάρκειας 30' τρεις φορές την εβδομάδα για την Α', Β' και Γ' Δημοτικού, ενώ για τις υπόλοιπες τάξεις μέχρι και τη Γ' Λυκείου είναι επίσης προαιρετικό και ανήκει στην προαναφερόμενη ομάδα δραστηριοτήτων.
- γ) Το μάθημα της Μουσικής (χορωδία- στο οποίο διδάσκονται και ελληνικά τραγούδια) διάρκειας 30' έως 60' μία φορά την εβδομάδα για το Νηπιαγωγείο και για όλες τις τάξεις του Δημοτικού και την Α' Γυμνασίου, ενώ για τις υπόλοιπες τάξεις μέχρι και την Γ' Λυκείου είναι δραστηριότητα επιλογής για τους μαθητές.

Στο **Νηπιαγωγείο** υπάρχει ένα επίπεδο γλωσσομάθειας και η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στοχεύει στην εξοικείωση των νηπίων με φυσικό και παιγνιώδη τρόπο με τον ελληνικό προφορικό λόγο και στην επαφή τους με την ελληνική πολιτισμική κληρονομιά και την ελληνορθόδοξη παράδοση.

Στο **Δημοτικό, Γυμνάσιο-Λύκειο** υπάρχουν τρία επίπεδα γλωσσομάθειας:

Αρχαρίων (Ordinary)

Ενδιάμεσο (Intermediate) και

Προχωρημένο (Advanced),

και οι στόχοι της διδασκαλίας της Ελληνικής γλώσσας είναι αντίστοιχα:

- α) Να αποκτήσουν οι μαθητές το απαραίτητο βασικό λεξιλόγιο για επικοινωνία, την ικανότητα για απλή συζήτηση και κατανόηση απλών κειμένων.
- β) Να βελτιώσουν οι μαθητές το λεξιλόγιό τους για να μπορούν να επικοινωνούν γραπτά και προφορικά και να κατανοούν πιο σύνθετα κείμενα σε σχέση με το επίπεδο των αρχαρίων.

γ) Να καλλιεργήσουν και να ενισχύσουν την ικανότητά τους να επικοινωνούν γραπτά και προφορικά στο μαθησιακό τους χώρο και στο εξωσχολικό περιβάλλον, αλλά και να έχουν την δυνατότητα αργότερα να ενσωματωθούν και να σταδιοδρομήσουν στον κοινωνικό και επαγγελματικό ελλαδικό χώρο.

Και στα τρία επίπεδα, εκτός από την υλοποίηση των γενικών γλωσσικών στόχων, βασική επιδίωξη είναι μέσω της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας, να γνωρίσουν οι μαθητές στοιχεία της ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού καθώς και την ορθόδοξη χριστιανική παράδοση.

6.2.1. Αναλυτικό πρόγραμμα και υλικό για το Νηπιαγωγείο στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ

Μέχρι και το 1999 στο Νηπιαγωγείο ίσχυε για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας Αναλυτικό Πρόγραμμα που περιελάμβανε:

- α. Θεματικές ενότητες και δραστηριότητες με επιλογή από το βιβλίο της Νηπιαγωγού του Ο.Ε.Δ.Β. για το προαναγνωστικό στάδιο
- β. Τις θεματικές ενότητες όπως όριζε και ορίζει το Αναλυτικό Πρόγραμμα για τη διδασκαλία της Αγγλικής γλώσσας κατάλληλα τροποποιημένες από τους εκπαιδευτικούς για τη διδασκαλία τους στην Ελληνική.

Οι θεματικές αυτές ενότητες συνεχίζουν να είναι μέρος της διδακτέας ύλης και διδάσκονται με λεκτικές ασκήσεις, ασκήσεις μνήμης και παρατηρητικότητα, παιδικά τραγούδια με ρυθμικές κινήσεις και μουσικά όργανα, παραμύθια, δραματοποιήσεις και, όπου προσφέρονται, και με ελληνικό χορό.

Το 2000 οι τρεις νηπιαγωγοί (δύο αποσπασμένες και μία ομογενής) αφού χρησιμοποίησαν και εργάστηκαν πειραματικά με τα βιβλία που συνέγραψαν ομάδες Εργασίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, τα αξιολόγησαν με θετικά πορίσματα όσον αφορά την εφαρμογή και την αποδοτικότητά τους.

Το 2001 τα βιβλία αυτά αποτέλεσαν μέρος του διδακτικού υλικού για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας.

Από το 2002 με την τροποποίηση του ωρολογίου προγράμματος που προέβλεπε αύξηση των ωρών για την κύρια διδασκαλία των Ελληνικών (από 30' σε 75' ημερησίως) το βιβλίο "Παίζω και μαθαίνω" του Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ μαζί και οι συνοδευτικές καρτέλες είναι το κύριο διδακτικό υλικό σε συνδυασμό με τις γλωσσικές και δημιουργικές δραστηριότητες και τα εκπαιδευτικά παιχνίδια των θεματικών ενοτήτων που προαναφέρθηκαν.

Τα θετικά αποτελέσματα της εφαρμογής του νέου αυτού Αναλυτικού Προγράμματος για δύο συνεχόμενα χρόνια, φάνηκαν από το γλωσσικό επίπεδο των μαθητών του Νηπιαγωγείου που φοιτούν την τρέχουσα σχολική χρονιά (2003) στην Α' Δημοτικού, το οποίο σε σύγκριση με το γλωσσικό επίπεδο μαθητών προηγούμενων χρόνων είναι πολύ καλύτερο.

Οι νηπιαγωγοί δεν αισθάνονται πλέον αβοήθητες, έχουν στη διάθεσή τους το

διδακτικό υλικό με την κατάλληλη θεματολογία και τις ανάλογες ασκήσεις και δραστηριότητες.

Παρόλα αυτά όμως στο έργο τους θα βοηθούσε και εποπτικό υλικό σε ηλεκτρονική μορφή, με λεκτικές ασκήσεις, τραγούδια, χορό, παραμύθια και μαγνητοσκοπημένες διδασκαλίες ελληνικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων με τη συμμετοχή νηπίων.

6.2.2. Αναλυτικά προγράμματα Ελληνικών για το Δημοτικό της σχολής ΣΑΧΕΤΙ

Οι ώρες των Ελληνικών στο Δημοτικό και στα τρία επίπεδα διατίθενται ως εξής:

α) Α' και Β' τάξη Συνολικά 5 ½	4 ½ ώρες για Γλώσσα ½ ώρα για Θρησκευτικά ½ ώρα για "Εμείς και ο κόσμος"
β) Γ' τάξη Συνολικά 5 ½	4 ώρες για Γλώσσα ½ ώρα για Θρησκευτικά ½ ώρα για "Εμείς και ο κόσμος" ½ ώρα για Ιστορία
γ) Δ', Ε', ΣΤ' τάξη Συνολικά 4 ½	3 ώρες για Γλώσσα ½ ώρα για Θρησκευτικά ½ ώρα για "Εμείς και ο κόσμος" ½ ώρα για Ιστορία

6.2.2.1. Προχωρημένα Τμήματα του Δημοτικού

Στα προχωρημένα τμήματα του Δημοτικού τα Αναλυτικά Προγράμματα βασίζονται στα Αναλυτικά Προγράμματα της Ελλάδας. Όμως διαφοροποιούνται οι γενικοί και οι ειδικοί στόχοι γιατί ούτε το γλωσσικό επίπεδο των μαθητών του ΣΑΧΕΤΙ μπορεί να συγκριθεί με αυτό των μαθητών της Ελλάδας, ούτε και έχουν τις ίδιες εμπειρίες και παραστάσεις για να είναι σε θέση να κατανοήσουν τις θεματικές ενότητες των βιβλίων του Οργανισμού που στην πλειονότητά τους είναι ελλαδοκεντρικές.

Η προσέγγιση διδασκαλίας επιβάλλεται, για το λόγο αυτό να είναι διαφορετική από τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως μητρικής. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι έχουν υιοθετηθεί πολλά στοιχεία από τον τρόπο διδασκαλίας της αγγλικής γλώσσας καθώς και από τον τρόπο αξιολόγησης των μαθητών στη γλώσσα αυτή.

Διδακτικό υλικό για τα προχωρημένα τμήματα αποτελούν τα βιβλία:

- "Η Γλώσσα μου": διδάσκεται μέχρι και την Γ' τάξη χωρίς δυσκολία το 1ο, 2ο, 3ο και 4ο τεύχος. Ο δάσκαλος κάνει επιλογή ασκήσεων όπου κρίνεται απαραίτητο, γιατί και το επίπεδο της τάξης δεν είναι ανάλογο με το επίπεδο των μαθητών της Ελλάδας, αλλά και η διδακτική ώρα (60') είναι λιγότερη απ' αυτή που

απαιτείται για να ολοκληρωθεί η διδασκαλία κάθε μαθήματος όπως γίνεται στην Ελλάδα. Το λεξιλόγιο των μαθητών δεν είναι τόσο πλούσιο, που να επιτρέπει στο δάσκαλο τη λεπτομερή ανάλυση του κειμένου, κι έτσι αυτός περιορίζεται να δώσει το νόημα του μαθήματος. Οι άγνωστες λέξεις εξηγούνται στους μαθητές στα Ελληνικά με πιο απλές και γνωστές λέξεις και ο δάσκαλος ενισχύει τη χρήση τους στα επόμενα μαθήματα της Γλώσσας αλλά και στη διδασκαλία της Ιστορίας, του "Εμείς και ο κόσμος" και των Θρησκευτικών, διάρκειας 30', δίνοντας την ευκαιρία στους μαθητές του να τις εμπεδώσουν.

Στην Δ', Ε' και Στ' τάξη, τα βιβλία του Οργανισμού γίνονται πιο δύσκολα για τους μαθητές, όσον αφορά την κατανόηση των κειμένων αλλά και των γραμματικών φαινομένων των ασκήσεων, με αποτέλεσμα να διδάσκονται τα 2 ή 3 τεύχη της "Γλώσσας", ανάλογα με το επίπεδο της τάξης. Η επιλογή στα κείμενα, αλλά και στις ασκήσεις του κάθε κειμένου, είναι αναπόφευκτη.

- "Εμείς και ο κόσμος": διδάσκεται σε όλες τις τάξεις με επιλογή, γιατί το και το σχολικό-κοινωνικό περιβάλλον που ζουν οι μαθητές είναι διαφορετικό, αλλά και οι εμπειρίες τους είναι επίσης διαφορετικές από αυτές των μαθητών της Ελλάδας.
- Ιστορία: διδάσκεται στη Γ', Δ', Ε' και Στ' τάξη με επιλογή από τα αντίστοιχα βιβλία του Οργανισμού, για τους ίδιους λόγους που προαναφέρθηκαν.
- Θρησκευτικά: διδάσκονται σε όλες τις τάξεις του Δημοτικού. Για την Α' και Β' τάξη χρησιμοποιούνται σημειώσεις από βιβλία Θρησκευτικών, με θέμα ιστορίες της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης και γνωριμία με τα βασικά στοιχεία της Ελληνορθόδοξης πίστης. Στη Δ', Ε' και Στ' τάξη, χρησιμοποιούνται τα αντίστοιχα βιβλία του Οργανισμού με επιλογή.

Για το μάθημα της Ιστορίας και του "Εμείς και ο κόσμος", πιο κατάλληλα κρίνονται τα αντίστοιχα Τετράδια Εργασιών, που συγκεντρώνουν τα βασικότερα σημεία της διδασκαλίας και τα αναγκαία προς μάθηση, παρέχοντας στο μαθητή τη δυνατότητα να εμπεδώσει το μάθημα με τις αντίστοιχες ποικίλες ασκήσεις.

Επίσης, χρησιμοποιείται για το μάθημα της Γλώσσας, της Ιστορίας, του "Εμείς και ο κόσμος" και των Θρησκευτικών, παράλληλα με τα βιβλία του Οργανισμού και ανάλογα με το βαθμό δυσκολίας των μαθημάτων, και διδακτικό υλικό των εκπαιδευτικών που βοηθάει τα παιδιά, να κατανοήσουν περισσότερο και να εμπεδώσουν τη σημασιολογική πλευρά του μαθήματος, αλλά και τη συντακτική και μορφολογική πλευρά της γλώσσας.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι το σχολείο, μετά τη χρήση του διδακτικού υλικού του Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. σε πειραματική βάση και την αξιολόγησή του με πολύ θετικά πορίσματα, αποφάσισε να συντάξει νέα Αναλυτικά Προγράμματα με αναφορά τα βιβλία του Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. Έτσι, με την έναρξη του σχολικού έτους 2003 τα βιβλία "Η Γλώσσα μου" του ΟΕΔΒ για τη Β', Δ' και Ε' τάξη του Δημοτικού αντικαταστάθηκαν από τα αντίστοιχα τεύχη της σειράς "Πράγματα και Γράμματα" του

Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. μαζί με τα συνοδευτικά τους τετράδια δραστηριοτήτων. Ευελπιστούμε ότι το σχολικό έτος 2004 θα έχουν εκδοθεί τα περισσότερα βιβλία συμπεριλαμβανομένων και των 3 τευχών της σειράς "Εμείς και οι Άλλοι" και θα βρίσκονται έγκαιρα στη διάθεση του σχολείου προκειμένου να εφαρμοστούν εξ ολοκλήρου τα νέα αυτά Αναλυτικά προγράμματα.

6.2.2.2. Ενδιάμεσα Τμήματα του Δημοτικού

Τα Αναλυτικά προγράμματα για τα Ενδιάμεσα Τμήματα του Δημοτικού αναφέρονται στα ίδια μαθήματα που διδάσκονται και στα Προχωρημένα Τμήματα.

Στα Ενδιάμεσα Τμήματα του Δημοτικού από την Β' μέχρι την Στ' τάξη χρησιμοποιούνται τα τρία τελευταία χρόνια για το μάθημα της Γλώσσας τα βιβλία της σειράς «Μαθαίνω Ελληνικά» του ΟΕΔΒ. Η Α' τάξη αρχίζει με το Α' τεύχος της σειράς «Η Γλώσσα μου» του ΟΕΔΒ και συνεχίζει με το τεύχος «Μαθαίνω Ελληνικά 1+2» επίσης του ΟΕΔΒ.

Μερικές ασκήσεις προσαρμόστηκαν για να ανταποκριθούν στις ανάγκες των μαθητών των τμημάτων αυτών.

Στα δευτερεύοντα μαθήματα, της Ιστορίας και της Γεωγραφίας, χρησιμοποιούνται κείμενα και ασκήσεις με επιλογή από τα ανάλογα βιβλία του Οργανισμού της Δ', Ε' και Στ' τάξης.

Στις μικρές τάξεις, τα βιβλία της σειράς "Εμείς και ο κόσμος" χρησιμοποιούνται επίσης με επιλογή.

Στα Θρησκευτικά χρησιμοποιούνται, στις τάξεις Α', Β', έντυπα με εικόνες και κείμενα απλά, διδακτικό υλικό ενός εκπαιδευτικού του ΣΑΧΕΤΙ ενώ στις τάξεις Γ', Δ', Ε' και Στ', περιλήψεις των βιβλίων του Οργανισμού, που έχουν γίνει κατά καιρούς από εκπαιδευτικούς του σχολείου ή αν το επιτρέπει το γνωστικό επίπεδο των μαθητών, κείμενα με επιλογή από τα αντίστοιχα βιβλία του ΟΕΔΒ.

Επίσης στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ υπάρχει στη διάθεση των εκπαιδευτικών διδακτικό υλικό που αφορά θεματικές ενότητες με ευκαιριακό χαρακτήρα.

6.2.2.3. Τμήματα Αρχαρίων του Δημοτικού

Και στα Τμήματα Αρχαρίων του Δημοτικού τα Αναλυτικά Προγράμματα αναφέρονται στα μαθήματα της Γλώσσας, Ιστορίας, "Εμείς και ο κόσμος" και των Θρησκευτικών.

Μέχρι και το 1999 το διδακτικό υλικό για τα Τμήματα Αρχαρίων για όλα τα προαναφερόμενα μαθήματα αποτελούσαν θεματικές ενότητες σε μορφή σημειώσεων, περιλήψεων από τα βιβλία του ΟΕΔΒ μεταφρασμένες στα Αγγλικά καθώς και εργασίες εκπαιδευτικών που δίδαξαν ή που διδάσκουν στα τμήματα αυτά.

Από το 2000 που άρχισε η εφαρμογή των νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων, διδακτικό υλικό για το μάθημα των Ελληνικών είναι:

Στην Α' τάξη τα βιβλία "Η Γλώσσα μου" (Α' τεύχος) του ΟΕΔΒ και "Μαθαίνω να διαβάζω" του Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.

Στη Β' τάξη το τεύχος "Η Γλώσσα μου Ελληνική" του ΟΕΔΒ.

Στη Γ' - Στ' τάξη τα τεύχη 2Α-3Β της σειράς "Μαθαίνω Ελληνικά" του ΟΕΔΒ.

Για τα δευτερεύοντα μαθήματα διδακτικό υλικό για την Α', Β' και Γ' τάξη είναι επιλεγμένες θεματικές ενότητες από το βιβλίο "Εμείς και ο κόσμος", σημειώσεις με ιστορίες της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης για το μάθημα των Θρησκευτικών και σημειώσεις Ιστορίας για τη Γ' τάξη με θεματικές ενότητες από τη Μυθολογία.

Οι θεματικές ενότητες καθώς και οι ασκήσεις που επιλέγονται, σε όλα τα μαθήματα τροποποιούνται ανάλογα με το γνωστικό επίπεδο των μαθητών και με την προσθήκη υλικού που ετοιμάζουν οι εκπαιδευτικοί δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές να εμπεδώσουν στο μάθημα της Γλώσσας το προαναγνωστικό και στη συνέχεια το αναγνωστικό στάδιο και σταδιακά, να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους καλλιεργώντας τον προφορικό (κυρίως) και γραπτό τους λόγο και κατά τη διδασκαλία των άλλων μαθημάτων.

Για τη Δ', Ε' και Στ' τάξη διδακτικό υλικό είναι εργασίες των εκπαιδευτικών που δίνονται σε φακέλους στους μαθητές.

Τα δευτερεύοντα μαθήματα σε όλες τις τάξεις των Τμημάτων Αρχαίων διδάσκονται στην αγγλική γλώσσα και ο βαθμός χρήσης των Ελληνικών στη διδασκαλία καθορίζεται από το γνωστικό επίπεδο των μαθητών.

Όμως σε κάθε μάθημα δίνεται στους μαθητές λεξιλόγιο στα Ελληνικά το οποίο εμπεδώνεται με την επανάληψή του στα επόμενα μαθήματα, και με τη χρήση του στις διάφορες προφορικές και γραπτές δραστηριότητες που αναθέτει στους μαθητές του ο εκπαιδευτικός.

6.3. Αναλυτικά προγράμματα και διδακτικό υλικό για τα Προχωρημένα Τμήματα Γυμνασίου-Λυκείου

Στο Γυμνάσιο τα Ελληνικά διδάσκονται τέσσερις ωρολογιακές ώρες την εβδομάδα: μια ώρα Νέα Ελληνική Λογοτεχνία, μια ώρα Αρχαία Ελληνική Λογοτεχνία, μια ώρα Ιστορία και από μισή ώρα Θρησκευτικά και Νεοελληνική Γλώσσα. Ακολουθείται το αναλυτικό πρόγραμμα του Υπουργείου όσον αφορά τα μαθήματα, όμως χρησιμοποιείται διαφορετικό διδακτικό υλικό.

- Για το μάθημα της Γλώσσας διδακτικό υλικό είναι το βιβλίο "Ελληνική Γλώσσα" - Γ. Μπαμπινιώτη (θεματικές ενότητες και συνοδευτικές ασκήσεις) σε συνδυασμό με τις εξεταστικές θεματικές ενότητες και ασκήσεις όπως αυτές ορίζονται από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας για την απόκτηση Πιστοποιητικού Ελληνομάθειας. Την τρέχουσα σχολική χρονιά για την Α' και Β' Γυμνασίου και για πρώτη φορά χρησιμοποιείται το βιβλίο "Ελληνικά από Κοντά" του Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.
- Στο μάθημα της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας διδάσκονται επιλεγμένα κείμενα και ποιήματα (σημαντικότεροι εκπρόσωποι κάθε σχολής και τα κυριότερα έργα τους) από τα αντίστοιχα βιβλία του Οργανισμού, αλλά και λογοτεχνικά

κείμενα από το περιοδικό Αερόστατο, διάφορα φιλολογικά περιοδικά και από ένθετα ελληνικών εφημερίδων. Τις ασκήσεις που συνοδεύουν τα κείμενα και τα ποιήματα οι μαθητές τις συμπληρώνουν στην τάξη με την καθοδήγηση του διδάσκοντα.

- Στην Αρχαία Ελληνική Λογοτεχνία δίνονται στους μαθητές σημειώσεις, περιλήψεις ή αποσπάσματα των κειμένων για την Οδύσσεια, Ιλιάδα και την Ιφιγένεια από τα βιβλία του Οργανισμού, μαζί με συνοδευτικές ασκήσεις, ερωτήσεις και δραστηριότητες του βιβλίου ή του διδάσκοντα.
- Στο μάθημα των Θρησκευτικών με σημειώσεις οι μαθητές καλύπτουν θεματικές ενότητες από την Λειτουργική και Κατήχηση, την Εκκλησιαστική Ιστορία και την ορθόδοξη πίστη. Η αξιολόγηση των μαθητών γίνεται τόσο μέσα στην τάξη όπου καλούνται για εργασία (ασκήσεις-ερωτήσεις-δραστηριότητες) όσο και στην εξεταστική περίοδο με γραπτές εξετάσεις.
- Στην Ιστορία διδακτικό υλικό είναι το βιβλίο "Ελληνικός Πολιτισμός 1" του ΟΕΔΒ και σημειώσεις από τα αντίστοιχα βιβλία του Οργανισμού της Βυζαντινής και Νεώτερης Σύγχρονης Ιστορίας. Στους μαθητές δίνονται το συνοδευτικό τετράδιο δραστηριοτήτων του ΟΕΔΒ και ερωτήσεις-ασκήσεις-δραστηριότητες που συνοδεύουν τις σημειώσεις.

Στο Λύκειο η διδασκαλία των Ελληνικών προβλέπει τρισήμιση (3½) ώρες ωρολογίου την εβδομάδα: μια ώρα Νέα Ελληνική Λογοτεχνία, μια ώρα Αρχαία Ελληνική Λογοτεχνία από μετάφραση, μια ώρα Ιστορία και μισή ώρα Θρησκευτικά ή Νεοελληνική Γλώσσα, με εναλλαγή.

- Στην Α' Λυκείου διδάσκονται στο μάθημα της Γλώσσας θεματικές ενότητες από το βιβλίο "Ελληνικά Τώρα 2 + 2" - Δ. Δημητρά/Μ. Παπαχεμώνα. Στη Νέα Ελληνική Λογοτεχνία κείμενα με επιλογή από το αντίστοιχο βιβλίο του Οργανισμού. Στο μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας διδάσκεται η Αντιγόνη από μετάφραση και η ύλη της Ιστορίας (Αρχαίων χρόνων) και των Θρησκευτικών (Ορθόδοξο δόγμα) της τάξης αυτής με σημειώσεις.
- Σε όλα τα μαθήματα οι μαθητές καλούνται μέσα στην τάξη να συμπληρώσουν σχετικές ασκήσεις και να απαντήσουν ανάλογες ερωτήσεις καθώς επίσης να παραδώσουν την ατομική ή ομαδική τους εργασία που τους ανέθεσε ο διδάσκοντας στα αντίστοιχα μαθήματα στα οποία και γράφουν εξετάσεις τις εξεταστικές περιόδους που ορίζονται ανά τρίμηνο.
- Στη Β' Λυκείου το μάθημα της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας αρχίζει με τα δημοτικά τραγούδια και παρακολουθείται η εξέλιξη της νεοελληνικής λογοτεχνίας με επιλογή πεζών κειμένων και ποιημάτων. Το πρόγραμμα ολοκληρώνεται στην Γ' Λυκείου φθάνοντας στις μέρες μας.
- Στην Αρχαία Ελληνική Λογοτεχνία διδάσκεται από μετάφραση η βιογραφία του Περικλή από τους Βίους του Πλουτάρχου στην Β' Λυκείου, και ο Επιτάφιος του Περικλή στην Γ' Λυκείου.

- Στο μάθημα της Ιστορίας γίνεται ανακεφαλαίωση της ιστορίας της Ελλάδας αρχίζοντας με την αρχαία ιστορία στη Β' Λυκείου και τελειώνοντας με τη νεώτερη στην Γ' Λυκείου. Χρησιμοποιείται εποπτικό υλικό στη διάρκεια της διδασκαλίας το οποίο εμπλουτίζει το μάθημα και δραστηριοποιεί τους μαθητές στους οποίους δίνονται περιλήψεις ή ερωτήσεις επί της ύλης την οποία διδάχτηκαν, στις οποίες και εξετάζονται. Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι τα κείμενα στη Νέα και Αρχαία Ελληνική Λογοτεχνία που επιλέγονται, δίνουν πολλές ευκαιρίες για αναφορά και εμπέδωση της Ιστορίας.
- Στα Θρησκευτικά στη Β' Λυκείου χρησιμοποιείται το βιβλίο του ΟΕΔΒ "Χριστιανισμός και Θρησκευματα" και στη Γ' Λυκείου η "Χριστιανική Ηθική". Γίνεται επιλογή κεφαλαίων από τα βιβλία αυτά και στους μαθητές δίνονται βασικές ερωτήσεις καθώς και ερωτήσεις κρίσεως, τις οποίες καλούνται να απαντήσουν.
- Στο μάθημα της Γλώσσας στις δύο τελευταίες τάξεις χρησιμοποιείται το βιβλίο του ΟΕΔΒ "Νεοελληνική γλώσσα για το Γυμνάσιο" και το βιβλίο ασκήσεων από το οποίο γίνεται επιλογή. Το μάθημα αποβλέπει στην εμπέδωση της γραμματικής, τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου και τη σωστή έκφραση.

Τα θέματα για τις γραπτές εργασίες και εκθέσεις των μαθητών, συνήθως προκύπτουν από τα κείμενα που διδάσκονται. Η αξιολόγηση των μαθητών γίνεται στην τάξη αλλά και με γραπτά διαγωνίσματα και εξετάσεις ανά τρίμηνο, όπως ορίζει το πρόγραμμα του σχολείου. Στο τέλος της Γ' Λυκείου οι μαθητές δίνουν γραπτές και προφορικές εξετάσεις στο μάθημα των Ελληνικών στο ΣΑΧΕΤΙ, το οποίο και τους χορηγεί ένα δίπλωμα Ελληνομάθειας.

Τα αναλυτικά προγράμματα και το διδακτικό υλικό για τα προχωρημένα τμήματα του Γυμνασίου-Λυκείου του ΣΑΧΕΤΙ αποδίδουν καλά μέχρι σήμερα. Η επιτυχία τους σε μεγάλο βαθμό εξαρτάται από την προσέγγιση του καθηγητή στο μάθημα και στο μαθητή. Ένας παράγοντας που επιδρά αρνητικά στους μαθητές των μεγάλων τάξεων που ετοιμάζονται για τις εισαγωγικές τους εξετάσεις στο πανεπιστήμιο είναι το ότι τα Ελληνικά δεν είναι αναγνωρισμένα από το Υπουργείο Παιδείας της Ν. Αφρικής ως μάθημα εισαγωγής στο Πανεπιστήμιο.

Το φάσμα των μαθητών στα προχωρημένα τμήματα αλλάζει σιγά-σιγά, καθώς ο αριθμός των παιδιών τρίτης γενιάς αρχίζει να αυξάνεται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη συνεχή αναθεώρηση και προσαρμογή των Αναλυτικών Προγραμμάτων και του διδακτικού υλικού προς τις ανάγκες των μαθητών.

6.3.1. Ενδιάμεσα Τμήματα και Τμήματα Αρχαρίων Γυμνασίου-Λυκείου

Τα Ενδιάμεσα Τμήματα και τα Τμήματα Αρχαρίων του Γυμνασίου-Λυκείου ακολουθούν τα αναλυτικά προγράμματα των προχωρημένων τμημάτων με κάποιες διαφοροποιήσεις.

- Στα Ενδιάμεσα Τμήματα του Γυμνασίου στη Γλώσσα διδάσκονται τα τεύχη 5B-6A της σειράς "Μαθαίνω Ελληνικά" του ΟΕΔΒ ενώ στο Λύκειο οι θεματικές

ενότητες του βιβλίου "Μαθήματα Νέων Ελληνικών" GCSE - Βολιώτη σε αντικατάσταση της σειράς βιβλίων "Επικοινωνήστε Ελληνικά" - Κ. Αρβανιτάκη που διδάσκονταν στα ενδιάμεσα και τα αρχαία τμήματα μέχρι και το 1999.

- Στα μαθήματα της Αρχαίας και Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Ιστορίας και των Θρησκευτικών, τα Ενδιάμεσα Τμήματα του Γυμνασίου-Λυκείου διδάσκονται στα Ελληνικά την ίδια ύλη με τα προχωρημένα τμήματα, με εξαίρεση την ύλη της Αρχαίας Λογοτεχνίας για τη Β' και Γ' Λυκείου η οποία είναι αντίστοιχα: "Ο Επιτάφιος του Περικλή" από μετάφραση και σημειώσεις/περιλήψεις κειμένων με επιλογή από το βιβλίο "Φιλοσοφικά Κείμενα" του ΟΕΔΒ.
- Τα Τμήματα Αρχαίων του Γυμνασίου και της Α', Β' Λυκείου στη Γλώσσα διδάσκονται τα τεύχη 5Α-6Α της σειράς "Μαθαίνω Ελληνικά" του ΟΕΔΒ ενώ στη Γ' Λυκείου διδάσκονται θεματικές ενότητες από το βιβλίο "Τα Ελληνικά ως Δεύτερη Γλώσσα" (Β' κύκλος) - Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη.
- Στα πολιτισμικά μαθήματα (Αρχαία και Νεοελληνική Λογοτεχνία, Ιστορία, Θρησκευτικά) ακριβώς την ίδια ύλη με τα ενδιάμεσα τμήματα, με τη μόνη διαφορά ότι η διδασκαλία των μαθημάτων αυτών γίνεται στην αγγλική γλώσσα. Ο βαθμός χρήσης της Ελληνικής καθορίζεται από το επίπεδο των μαθητών. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στο νέο ελληνικό λεξιλόγιο κάθε μαθήματος η επεξεργασία του οποίου επιτρέπει το μάθημα να γίνει γλωσσικό με την ανάλογη διδακτική προσέγγιση. Επίσης θα πρέπει να αναφερθεί ότι στην Ιστορία τα κείμενα είναι στα Ελληνικά ενώ στα Θρησκευτικά τα κείμενα (σημειώσεις-περιλήψεις) είναι μεταφρασμένα στα Αγγλικά.

Για όλες τις ενότητες που διδάσκονται σε όλα τα προαναφερόμενα μαθήματα δίνονται ασκήσεις - ερωτήσεις - δραστηριότητες στους μαθητές που συμπληρώνουν-απαντούν ή ολοκληρώνουν κυρίως στην τάξη. Στο τέλος κάθε τριμήνου οι μαθητές εξετάζονται γραπτά.

Τα "πολιτισμικά" μαθήματα εκτός από την γλωσσική τους αξία, βοηθούν στην ανάπτυξη θετικής στάσης απέναντι στο μάθημα των Ελληνικών. Οι μαθητές εκτιμούν την αξία της ελληνικής λογοτεχνίας στην μακρόχρονη εξέλιξή της και την σημαντική της θέση στην ευρύτερη παγκόσμια λογοτεχνία. Ιδιαίτερα οι Έλληνες μαθητές συνειδητοποιούν την ταυτότητά τους γνωρίζοντας την διαχρονική ενότητα της ιστορίας του ελληνισμού και την προσφορά του στην πορεία της ανθρωπότητας.

Στο τέλος της Γ' Λυκείου και οι μαθητές των ενδιάμεσων και αρχαίων τμημάτων δίνουν γραπτές και προφορικές εξετάσεις στο μάθημα των Ελληνικών στο ΣΑΧΕΤΙ, και τους χορηγείται επίσης δίπλωμα Ελληνομάθειας για το επίπεδο στο οποίο παρακολούθησαν τα Ελληνικά.

Αρκετό υλικό έχει συγκεντρωθεί στο ΣΑΧΕΤΙ στα 30 χρόνια της λειτουργίας του, εξαιτίας του ότι από την αρχή είχε μαθητές με διαφορετικά επίπεδα ελληνικής γλωσσομάθειας και το μάθημα έπρεπε να προσαρμοσθεί στα διαφορετικά αυτά επίπεδα. Η προσαρμογή αυτή δεν έγινε πάντοτε με την ίδια επιτυχία, καθώς

επίσης είναι γεγονός ότι κάποιο από αυτό το υλικό είναι σήμερα ξεπερασμένο. Παρόλα αυτά πιστεύουμε ότι έχουμε αρκετό υλικό που θα μπορεί να αξιοποιηθεί και στα τρία επίπεδα -προχωρημένο, ενδιάμεσο, αρχαρίων- στο Δημοτικό, Γυμνάσιο και Λύκειο. Επειδή όμως το υλικό αυτό έγινε από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς με το σκεπτικό να βοηθηθούν οι μαθητές μιας συγκεκριμένης χρονιάς ή τάξης, χρειάζεται να αξιολογηθεί και να συστηματοποιηθεί. Για το σκοπό αυτό χρειάζεται χρόνος.

Το υλικό αυτό και σήμερα είναι στη διάθεση των εκπαιδευτικών του ΣΑΧΕΤΙ. Στο υλικό συμπεριλαμβάνεται και η ολοκληρωμένη εργασία της φιλόλογου Ελένης Γεωργίου για τα ενδιάμεσα και προχωρημένα τμήματα Γυμνασίου-Λυκείου η οποία έχει υποβληθεί στο ΥΠΕΠΘ καθώς και στο Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. του Πανεπιστημίου της Κρήτης.

6.4. Πιστοποίηση επάρκειας της ελληνομάθειας

Από το 2001 άρχισαν να διενεργούνται στη Νότιο Αφρική οι εξετάσεις για τις οποίες υπεύθυνο είναι το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Το ΣΑΧΕΤΙ έχει ορισθεί από το Κ.Ε.Γ. ως εξεταστικό κέντρο και για την διενέργεια και εποπτεία των εξετάσεων υπεύθυνος είναι ο Συντονιστής Εκπαίδευσης. Οι εξετάσεις διεξάγονται μέσα Μαΐου.

Το 2001 και το 2002 ικανός αριθμός (πάνω από 30) μαθητών Λυκείων αλλά και αποφοίτων έγραψαν τις εξετάσεις στο Β' και Γ' επίπεδο με επιτυχία και περίπου 10 στο Δ' επίπεδο.

Για τις εξετάσεις χρειάζεται μια σχετική προετοιμασία η οποία είναι δύσκολη για όσους δεν φοιτούν σε ελληνικά σχολεία. Η ανταπόκριση ήταν θετική από την αρχή, διότι η επιτυχία σ' αυτές και το αναγνωρισμένο από την Ελλάδα πιστοποιητικό αποτελούν για τους ενδιαφερομένους σοβαρό κίνητρο συμμετοχής.

7. Χαρακτηριστικά του μαθητικού πληθυσμού

Ο μαθητικός πληθυσμός των ελληνικών σχολείων της Νοτίου Αφρικής είναι λιγότερος από 2.000. Ο αριθμός αυτός είναι μικρός σε σχέση με το σύνολο των Ελληνοπαίδων σχολικής ηλικίας στη χώρα και την τελευταία πενταετία παρουσιάζει φθίνουσα πορεία.

7.1. Ανάλυση στατιστικής έρευνας για τον μαθητικό πληθυσμό

Τον μαθητικό πληθυσμό της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Νότιο Αφρική αποτελούν κυρίως μαθητές ελληνικής καταγωγής και σε μικρό ποσοστό αλλοεθνείς μαθητές οι οποίοι φοιτούν κυρίως στα ελληνικά κοινοτικά σχολεία και στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ.

Οι πίνακες που ακολουθούν δίδουν μια εικόνα ως προς τα χαρακτηριστικά του μαθητικού πληθυσμού. Στους πίνακες αυτούς ο συνολικός αριθμός των φοιτούντων μαθητών στα ελληνικά κοινοτικά απογευματινά σχολεία και στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ δεν είναι ο πραγματικός αριθμός, αλλά ο αριθμός των μαθητών που συμπλήρωσαν τον πίνακα της στατιστικής έρευνας του 1998 (βλ. παράρτημα Β).

Πίνακας 10: Μαθητές του δείγματος διαφοροποιημένοι κατά γενιά και εθνότητα/γλώσσα επικοινωνίας (n=1115)

Γενιά			Γλώσσα επικοινωνίας στο σπίτι		
1η γενιά	96	8.6%	Ελληνικά	248	22.2%
2η γενιά	547	49.1%	Αγγλικά	602	54.0%
3η γενιά	333	29.9%	Αγγλικά και Ελληνικά	216	19.4%
4η γενιά	16	1.4%	Άλλη γλώσσα	49	4.4%
Ξένοι	123	11.0%			
Σύνολο	1.115	100%	Σύνολο	1.115	100%

Στα ελληνικά κοινοτικά απογευματινά σχολεία το μεγαλύτερο ποσοστό μαθητών συνεχίζει να είναι ελληνόπαιδα δεύτερης γενιάς, επικρατέστερη δε γλώσσα στο στενό οικογενειακό τους περιβάλλον είναι τα Αγγλικά, όπως δείχνει ο πίνακας 11. Από την άλλη πλευρά όμως η Ελληνική φαίνεται να χρησιμοποιείται ακόμη σε υψηλό βαθμό.

Πίνακας 11: Στοιχεία μαθητικού πληθυσμού στα κοινοτικά σχολεία 1998
(n=476)

Γενιά			Γλώσσα επικοινωνίας στο σπίτι		
1η γενιά	68	14.3%	Ελληνικά	121	25.4%
2η γενιά	269	56.5%	Αγγλικά	172	36.2%
3η γενιά	133	27.9%	Αγγλικά και Ελληνικά	183	38.4%
4η γενιά	6	1.3%			
Σύνολο	476	100%	Σύνολο	476	100%

Τα στατιστικά δεδομένα των πινάκων 10 και 11 αφήνουν να διαφανεί μια γλωσσική ανομοιογένεια. Εντούτοις, στα ελληνικά κοινοτικά απογευματινά σχολεία δεν υπάρχει πάντοτε δυνατότητα κατάταξης των μαθητών σε διαφορετικά επίπεδα γλωσσομάθειας και για το λόγο αυτό τις περισσότερες φορές τα ελληνικά κοινοτικά απογευματινά σχολεία λειτουργούν με ένα γλωσσικά πολύ ανομοιογενές Τμήμα.

Στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ και πάλι το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθητών είναι ελληνόπαιδα δεύτερης γενιάς και επικρατέστερη γλώσσα στο στενό οικογενειακό περιβάλλον του συνολικού αριθμού των φοιτούντων μαθητών στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ είναι η Αγγλική.

Πίνακας 12: Στοιχεία μαθητικού πληθυσμού στη Σχολή ΣΑΧΕΤΙ, 1998
(n=639)

Γενιά			Γλώσσα επικοινωνίας στο σπίτι		
1η γενιά	28	4.4%	Ελληνικά	127	19.9%
2η γενιά	278	43.5%	Αγγλικά	430	67.3%
3η γενιά	200	31.3%	Αγγλικά και Ελληνικά	33	5.1%
4η γενιά	10	1.6%	Άλλη γλώσσα	49	7.7%
Ξένοι	123	19.2%			
Σύνολο	639	100%	Σύνολο	639	100%

Η σχολή ΣΑΧΕΤΙ ως ημερήσιο σχολείο, με ενταγμένα τμήματα ελληνικής γλώσσας στο πρόγραμμά του, προσελκύει το μεγαλύτερο ποσοστό του μαθητικού πληθυσμού της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Νότιο Αφρική.

7.2. Επίπεδα γλωσσομάθειας

Όπως αναφέρθηκε στο κεφάλαιο 5, φορείς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Νότιο Αφρική είναι τα κοινοτικά απογευματινά σχολεία και η ημερήσια ιδιωτική σχολή ΣΑΧΕΤΙ στην οποία η φοίτηση στα

Τμήματα Ελληνικών, που είναι ενταγμένα στο πρόγραμμα του σχολείου, είναι υποχρεωτική και για τους αλλοεθνείς μαθητές.

7.2.1. Κοινοτικά σχολεία

Στα κοινοτικά απογευματινά σχολεία, στο Δημοτικό αλλά και στα γυμνασιακά τμήματα, τις περισσότερες φορές υπάρχει για κάθε τάξη ένα επίπεδο γλωσσομάθειας (ανομοιογενές), γιατί και ο αριθμός των μαθητών είναι περιορισμένος, αλλά και όπου υπάρχει δυνατότητα κατάταξης των μαθητών σε επίπεδα, δεν επαρκεί το εκπαιδευτικό προσωπικό, δεδομένου ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των κοινοτικών σχολείων είναι μονοθέσια.

7.2.2. Σχολή ΣΑΧΕΤΙ

Στο Νηπιαγωγείο της σχολής ΣΑΧΕΤΙ η διδασκαλία των Ελληνικών εντάσσεται στο ημερήσιο πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου και απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας 3-6 ετών. Έτσι οι μαθητές με βάση την ηλικία τους κατατάσσονται στο Μεγάλο, Μεσαίο και Μικρό Τμήμα. Τα τμήματα αυτά είναι ανομοιογενή γιατί όπως προαναφέρθηκε στο κεφάλαιο 6.2 στο Νηπιαγωγείο υπάρχει μόνο ένα επίπεδο γλωσσομάθειας της ελληνικής γλώσσας.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η σχολή ΣΑΧΕΤΙ παρέχει τρία διαφορετικά επίπεδα γλωσσομάθειας στους μαθητές του Δημοτικού, Γυμνασίου - Λυκείου. Κριτήρια για την κατάταξη των μαθητών σε ένα από τα τρία αυτά επίπεδα είναι ο βαθμός Ελληνομάθειας, η καταγωγή τους, ο βαθμός χρήσης της Ελληνικής στο στενό οικογενειακό τους περιβάλλον και η επιθυμία των γονέων τους:

α) Στο επίπεδο των **αρχαρίων** (Ordinary) κατατάσσονται κυρίως ξένοι μαθητές, αλλά και μαθητές ελληνικής καταγωγής δεύτερης, τρίτης ή τέταρτης γενιάς, που έχουν ελάχιστη ή καμία γνώση της ελληνικής γλώσσας, επικρατέστερη δε γλώσσα στο στενό οικογενειακό τους περιβάλλον είναι η Αγγλική:

Πίνακας 13: Τμήματα Αρχαρίων στο ΣΑΧΕΤΙ, 1998

Γενιά			Γλώσσα επικοινωνίας στο σπίτι		
1η γενιά	14	4.8%	Ελληνικά	9	3.1%
2η γενιά	69	23.5%	Αγγλικά	241	82.0%
3η γενιά	82	27.9%	Αγγλικά και Ελληνικά	-	-
4η γενιά	7	2.3%	Άλλη γλώσσα	44	14.9%
Ξένοι	122	41.5%			
Σύνολο	294	100%	Σύνολο	294	100%

β) Στο **ενδιάμεσο** (Intermediate) επίπεδο τη διδασκαλία των Ελληνικών παρακολουθούν μαθητές κυρίως δεύτερης γενιάς αλλά και τρίτης ή τέταρτης γενιάς. Γι'

αυτούς η ελληνική γλώσσα δεν είναι η μητρική τους γλώσσα και η γνώση τους σε αυτήν περιορίζεται στη στοιχειώδη επικοινωνία. Επικρατέστερη γλώσσα στο στενό οικογενειακό τους περιβάλλον είναι επίσης η Αγγλική:

Πίνακας 14: Ενδιάμεσα Τμήματα στο ΣΑΧΕΤΙ, 1998

Γενιά			Γλώσσα επικοινωνίας στο σπίτι		
1η γενιά	8	4.4%	Ελληνικά	45	25.0%
2η γενιά	104	57.8%	Αγγλικά	118	65.6%
3η γενιά	64	35.6%	Αγγλικά και Ελληνικά	12	6.6%
4η γενιά	3	1.7%	Άλλη γλώσσα	5	2.8%
Ξένοι	1	0.5%			
Σύνολο	180	100%	Σύνολο	180	100%

γ) Στο **προχωρημένο** (Advanced) επίπεδο εντάσσονται μαθητές κυρίως δεύτερης γενιάς, των οποίων όμως η γνώση της Ελληνικής είναι ικανοποιητική, έστω και αν δεν είναι η μητρική τους γλώσσα. Όπως δείχνουν τα στατιστικά στοιχεία γίνεται χρήση της ελληνικής γλώσσας στο χώρο της οικογένειας. Στα προχωρημένα τμήματα του Δημοτικού και Γυμνασίου επικρατέστερη γλώσσα στην οικογένεια είναι η Αγγλική, ενώ στα προχωρημένα τμήματα του Λυκείου είναι η Ελληνική:

Πίνακας 15: Προχωρημένα Τμήματα στο ΣΑΧΕΤΙ, 1998

Γενιά			Γλώσσα επικοινωνίας στο σπίτι		
1η γενιά	6	3.6%	Ελληνικά	73	44.2%
2η γενιά	105	63.6%	Αγγλικά	71	43.1%
3η γενιά	54	32.8%	Αγγλικά και Ελληνικά	21	12.7%
4η γενιά	-	-			
Σύνολο	165	100%	Σύνολο	165	100%

Η κατάταξη των νέων μαθητών, σε ένα από τα τρία επίπεδα γλωσσομάθειας της Ελληνικής, γίνεται με βάση τις προφορικές και γραπτές εξετάσεις, που διενεργεί το σχολείο στο τέλος κάθε σχολικής χρονιάς ή και κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς.

7.2.3. Crawford College

Στο Crawford College (Δημοτικό-Γυμνάσιο-Λύκειο) λειτουργεί μόνο στο Δημοτικό ένα Τμήμα Ελληνικών (Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού) με προαιρετική καθημερινή διδασκαλία 30' για κάθε τάξη, όπου φοιτούν μαθητές κυρίως

ελληνικής καταγωγής. Στο τμήμα αυτό το επίπεδο γλωσσομάθειας των τάξεων είναι ένα, και είναι ανομοιογενές. Εκτός από τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας που εντάσσεται στο ημερήσιο ωρολόγιο πρόγραμμα των μαθητών, το Crawford College προσφέρει και διδασκαλία ελληνικών παραδοσιακών χορών σαν δραστηριότητα μετά το πέρας των μαθημάτων στα Ελληνόπουλα αλλά και στους αλλοεθνείς μαθητές, που επιθυμούν να μάθουν τους χορούς αυτούς.

7.3. Λόγοι μη φοίτησης στα Τμήματα Ελληνικής

7.3.1. Κοινοτικά σχολεία

Οι κυριότεροι λόγοι μη φοίτησης, στα κοινοτικά απογευματινά σχολεία είναι οι εξής:

- α) Οι επιπλέον απογευματινές ώρες φοίτησης των μαθητών, πέρα από την υποχρεωτική ημερήσια φοίτησή τους στο ξένο σχολείο.
- β) Η συμμετοχή των μαθητών στις απογευματινές αθλητικές δραστηριότητες στα ημερήσια σχολεία στα οποία φοιτούν, που περιορίζει στο ελάχιστο τον διαθέσιμο χρόνο για την φοίτησή τους στα κοινοτικά απογευματινά σχολεία.
- γ) Οι μεγάλες χιλιομετρικές αποστάσεις που είναι υποχρεωμένοι να διανύσουν οι μαθητές με τους γονείς τους, οι περισσότεροι από τους οποίους εργάζονται, δεδομένου ότι πολλές φορές το πλησιέστερο κοινοτικό απογευματινό σχολείο απέχει αρκετά χιλιόμετρα από την περιοχή τους. Επίσης πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η Νότιος Αφρική είναι χώρα με υψηλό δείκτη κινδύνου, παράγοντας που δεν επιτρέπει στον μαθητικό πληθυσμό να μετακινείται με τα μέσα μαζικής μεταφοράς που διαθέτει η χώρα.
- δ) Η στάση του εκπαιδευτικού στον εργασιακό του χώρο, οι κακές διαπροσωπικές του σχέσεις με τους κοινοτικούς φορείς και οι σχέσεις των κοινοτικών φορέων με τους γονείς, αποθαρρύνουν πολλές φορές την προσέλευση νέων μαθητών και σε μερικές περιπτώσεις είναι τα κύρια αίτια για τη διακοπή της φοίτησης των μαθητών στα κοινοτικά απογευματινά σχολεία.
- ε) Η σταδιακή αφομοίωση των μαθητών και γονέων τους (ελληνικής καταγωγής) στο ξενόγλωσσο περιβάλλον που ζουν, λόγω των ανύπαρκτων ή χαλαρών δεσμών τους με την ελληνική παροικία και την Ελλάδα καθώς επίσης, και σε μικρότερο ποσοστό, λόγω των μικτών γάμων.
- ζ) Η έλλειψη ενδιαφέροντος από μέρους των γονέων για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τα παιδιά τους, που οφείλεται στο ότι οι γονείς δίνουν βαρύτητα και προτεραιότητα στο ημερήσιο πρόγραμμα των μαθημάτων του πρωινού σχολείου στο οποίο φοιτούν τα παιδιά τους.
- η) Η μη αναγνώριση των Ελληνικών ως «μάθημα δέσμης» για την εισαγωγή στα Πανεπιστήμια συμβάλλει στο να θεωρούνται αυτά ως επιπρόσθετη επιβάρυνση.

7.3.2. Σχολή ΣΑΧΕΤΙ

Οι λόγοι μη φοίτησης στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ είναι:

α) Τα υψηλά δίδακτρα:

Το ΣΑΧΕΤΙ βρίσκεται σε μια πολύ ευνοϊκή θέση σε σύγκριση με τα άλλα ιδιωτικά σχολεία σε ό,τι αφορά τα δίδακτρα, και επιπλέον δεν είναι κερδοσκοπική εταιρεία. Εντούτοις είναι υποχρεωμένο να χρεώνει δίδακτρα τα οποία καλύπτουν τα έξοδά του, τα οποία είναι κυρίως οι μισθοί του εκπαιδευτικού προσωπικού.

Το ΣΑΧΕΤΙ σήμερα διαθέτει τις εξής κτιριακές εγκαταστάσεις και χώρους: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο, Ελληνική πτέρυγα και Γραφεία για το Δημοτικό, Ελληνική πτέρυγα για το Γυμνάσιο-Λύκειο, 3 αίθουσες με ηλεκτρονικούς υπολογιστές (75), σύγχρονα εξοπλισμένη βιβλιοθήκη, Γραμματεία, αίθουσα Τελετών, Μουσικό Κέντρο, Εκκλησία, γήπεδα ποδοσφαίρου, ράγκμπι, τένις, καλαθόσφαιρας, πισίνα. Το οικοδομικό πρόγραμμα του σχολείου το οποίο το 2003 συμπληρώνει 30 χρόνια λειτουργίας έχει σχεδόν ολοκληρωθεί. Στην υλοποίησή του βοήθησαν ατομικές δωρεές καθώς και εκδηλώσεις που είχαν και έχουν στόχο την εξεύρεση πόρων.

Το ΣΑΧΕΤΙ ως παροικιακό σχολείο παρέχει την δυνατότητα έκπτωσης ή ακόμη και πλήρους απαλλαγής από τα δίδακτρα, σε γονείς που έχουν ανάγκη ή βρέθηκαν σε οικονομική δυσκολία ενώ τα παιδιά τους φοιτούσαν στο ΣΑΧΕΤΙ, καθώς και υποτροφίες για να προσελκύσει καινούριους μαθητές. Παρόλα αυτά υπάρχουν Έλληνες, που αν δεν μπορούν να πληρώσουν τα δίδακτρα δεν στέλνουν τα παιδιά τους στο ΣΑΧΕΤΙ.

β) Η προτίμηση των αγγλικών ιδιωτικών σχολείων από μικρή μερίδα Ελλήνων.

γ) Το γεγονός ότι το ΣΑΧΕΤΙ μπορεί να εξυπηρετήσει μόνο τον Ελληνισμό που κατοικεί στην περιοχή του Johannesburg και περιχώρων.

8. Ενέργειες για αναγνώριση των ελληνικών ως μάθημα δέσμης από το Υπουργείο Παιδείας Νοτίου Αφρικής

Οι προσπάθειες για την αναγνώριση του μαθήματος των Νέων Ελληνικών από το Υπουργείο Παιδείας της Νοτίου Αφρικής έχουν τις αρχές τους στην δεκαετία του 1980.

Το τότε Υπουργείο Παιδείας έδωσε την έγκριση και ανέλαβε τα έξοδα της σύστασης μίας επιτροπής με εκπροσώπους των τεσσάρων εκπαιδευτικών τμημάτων (που αντιπροσώπευαν τα τέσσερα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας). Σκοπός της Επιτροπής ήταν να συντάξει τα Αναλυτικά Προγράμματα και να καθορίσει τη διδακτέα ύλη προκειμένου τα Ελληνικά να ενταχθούν στο ημερήσιο πρόγραμμα των σχολείων. Εκπρόσωπος του Τμήματος Παιδείας του Transvaal (ενός από τα τέσσερα γεωγραφικά διαμερίσματα την περίοδο εκείνη) ήταν η Α. Κρυσταλλίδου, διευθύντρια τότε του Ελληνικού Τμήματος της Σχολής ΣΑΧΕΤΙ. Η σχολή, δηλαδή, έπαιξε ενεργό ρόλο από την αρχή στο θέμα αυτό και συνέβαλε δημιουργικά στον καταρτισμό των Αναλυτικών Προγραμμάτων, λόγω μακρόχρονης πείρας στην συστηματική διδασκαλία των Ελληνικών και επίγνωσης των ιδιαιτέρων αναγκών του μαθητικού πληθυσμού.

Η Επιτροπή, λοιπόν, καθόρισε την ύλη και το Αναλυτικό Πρόγραμμα για το μάθημα στις τάξεις του Γυμνασίου-Λυκείου. Το αρχικό σχέδιο προέβλεπε την διδασκαλία των Ελληνικών ως μητρική (πρώτη) και ως τρίτη γλώσσα και σε τρία επίπεδα Higher Grade, Standard Grade και Lower Grade, όπως ονομάζονται στη Ν. Αφρική.

Οι αναμενόμενες πολιτικές αλλαγές στις αρχές της δεκαετίας του '90, εμπόδισαν οποιεσδήποτε αλλαγές στα θέματα της παιδείας. Οι νέοι αρμόδιοι θέλησαν να αναθεωρήσουν το εκπαιδευτικό σύστημα καθώς και το ρόλο που θα έπαιζαν και την θέση που θα κατείχαν οι ξένες γλώσσες σ' αυτό.

Σύμφωνα με το νέο Σύνταγμα της Νοτίου Αφρικής οι επίσημες γλώσσες είναι ένδεκα. Στο κάθε σχολείο διδάσκονται υποχρεωτικά δύο από αυτές τις γλώσσες, η μια ως πρώτη και η άλλη ως δεύτερη. Το Σύνταγμα όμως εκτός από τις ένδεκα αυτές γλώσσες προβλέπει και την προστασία και προώθηση άλλων γλωσσών σύμφωνα με την πολιτική της πλουραλιστικής κοινωνίας που βασίζεται στον σεβασμό της πολιτιστικής κληρονομιάς του ατόμου. Στο Σύνταγμα αναφέρεται ειδικά η προστασία και προώθηση και των Ελληνικών.

Αποτέλεσμα της αναθεώρησης ήταν μια νέα γλωσσική πολιτική που απαιτούσε και μια αλλαγή στην κατεύθυνση, δηλαδή, να μην θεωρηθούν τα Ελληνικά μητρική ή δεύτερη γλώσσα, αλλά τρίτη⁵. Πρώτη και δεύτερη θέση στην Εκπαίδευση κατέχουν απαραίτητα οι ένδεκα επίσημες γλώσσες του κράτους. Τα επίπεδα περιορίστηκαν

σε δύο, Higher Grade και Standard Grade.

Η αλλαγή αυτή ίσως να είναι και πιο ρεαλιστική, εφόσον, όπως έχει διαπιστωθεί, για τους περισσότερους μαθητές τα Ελληνικά δεν είναι πλέον πρώτη γλώσσα. Έπρεπε επίσης να προσαρμοσθεί η ύλη στην νέα κατεύθυνση του Υπουργείου για την προσέγγιση διδασκαλίας των γλωσσικών μαθημάτων, η οποία δίνει περισσότερη έμφαση στην προφορική εξάσκηση και συνεχή αξιολόγηση του μαθήματος και των μαθητών. Το νέο αυτό εκπαιδευτικό σύστημα ονομάζεται O.B.E. (Outcome Based Education).

Το ΣΑΧΕΤΙ ανέλαβε και πάλι ενεργό ρόλο στην διεκπεραίωση των νέων απαιτήσεων και την εφαρμογή της νέας ύλης σε πειραματικό στάδιο έως ότου το μάθημα των Ελληνικών αναγνωρισθεί επίσημα. Και αυτό είναι το σημείο στο οποίο βρισκόμαστε σήμερα.

Η αναγνώριση των Ελληνικών ως «μάθημα δέσμης» στη Νότιο Αφρική θα δώσει επίσης την δυνατότητα προώθησής της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας σε αλλοεθνείς μαθητές, δεδομένου ότι θα μπορεί έτσι να ενταχθεί στο ημερήσιο πρόγραμμα και ξενόγλωσσων σχολείων, κατά τον ίδιο τρόπο που γίνεται με τα Γαλλικά ή τα Γερμανικά.

⁵ Ας σημειωθεί ότι πέρα των ένδεκα συνταγματικά κατοχυρωμένων επίσημων γλωσσών οι οποίες είναι γλώσσες των ιθαγενών, ομιλούνται άλλες ένδεκα γλώσσες, οι οποίες είναι κατά κανόνα γλώσσες μεταναστών. Ο δε αριθμός των ομιλητών τους ανερχότανε το 1994 μόλις στο 1,26% του συνολικού πληθυσμού (βλ. S. Africa Survey 1997/1998, 101).

9. Διδακτικό προσωπικό

Το διδακτικό προσωπικό της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Νότιο Αφρική αποτελούν:

- α) Έλληνες δημόσιοι εκπαιδευτικοί με απόσπαση.
- β) Ομογενείς εκπαιδευτικοί, πτυχιούχοι ελληνικών Παιδαγωγικών Ακαδημιών ή Πανεπιστημίων με ή χωρίς προϋπηρεσία στην Ελλάδα.
- γ) Ομογενείς εκπαιδευτικοί, πτυχιούχοι ξένων Πανεπιστημίων (Wits και RAU) στα οποία παρακολούθησαν για τρία ή τέσσερα έτη το πρόγραμμα σπουδών στις έδρες Νεοελληνικών. (Η έδρα Νεοελληνικών του WITS έκλεισε το 1991).

Στα κοινοτικά απογευματινά σχολεία υπηρετούν ως επί το πλείστον εκπαιδευτικοί με απόσπαση. Στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ υπηρετούν εκπαιδευτικοί με απόσπαση και ομογενείς εκπαιδευτικοί οι οποίοι τα τελευταία χρόνια έχουν αυξηθεί σε αριθμό σε σχέση με τους αποσπασμένους από την Ελλάδα εκπαιδευτικούς.

Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του Άρθρου 1 του Νόμου 2413 η ελληνική παιδεία στο εξωτερικό, δεν αφορά μόνο την καλλιέργεια και τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, αλλά και την ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας, τη διαμόρφωση της προσωπικότητας των ελληνοπαίδων που ενισχύει την αυτογνωσία και αυτοπεποίθησή τους, την προβολή και διάδοση της ελληνικής γλώσσας, της ελληνικής και ορθόδοξης παράδοσης και του ελληνικού πολιτισμού, την ανάδειξη των ιδιαίτερων πολιτιστικών στοιχείων των παραδόσεων και της ιστορίας του ελληνισμού, καθώς και την προβολή και αξιοποίηση της γνώσης και της εμπειρίας του ελληνισμού της διασποράς για την ανάπτυξη της επιστήμης, του πολιτισμού και της παιδείας στην Ελλάδα και τη συμβολή στην αμοιβαία κατανόηση, την ειρηνική συμβίωση και συνεργασία ατόμων και ομάδων διαφορετικής προέλευσης και πολιτιστικής παράδοσης, που ζουν στις σύγχρονες πολυπολιτιστικές κοινωνίες.

Οι εκπαιδευτικές μονάδες ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Νότιο Αφρική, προσπαθούν να υλοποιήσουν τους παραπάνω σκοπούς. Για την υλοποίησή τους όμως, βασική προϋπόθεση είναι το διδακτικό προσωπικό της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Νότιο Αφρική να έχει ή να αποκτήσει τα ανάλογα προσόντα προκειμένου να ανταποκριθεί σ' αυτήν την αποστολή.

Ο Έλληνας εκπαιδευτικός που εργάζεται στο εξωτερικό αλλά και ο ομογενής εκπαιδευτικός έχει ανάγκη επιμόρφωσης. Επιμόρφωση σε πολλά θέματα με κύριο τη διδασκαλία της Ελληνικής ως Δεύτερης και ως Ξένης Γλώσσας. Ιδιαίτερα οι αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί επιβάλλεται να έχουν επαρκή γνώση της Αγγλικής, προς αποφυγή προβλημάτων στον εργασιακό τους χώρο, αλλά και γενικά στην προσαρμογή και διαβίωσή τους στη Νότιο Αφρική. Θα πρέπει να έχουν ενημερωθεί για τις εργασιακές συνθήκες στη χώρα υποδοχής και τις ιδιαιτερότητες του

μαθητικού πληθυσμού, καθώς επίσης να γνωρίζουν ότι χρειάζεται ευελιξία και μετριοφροσύνη προκειμένου να επιτύχουν στον νέο εργασιακό τους χώρο αλλά και στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Καθήκον του εκπαιδευτικού, εκτός από το διδακτικό του έργο, πρέπει να είναι η τόνωση της ελληνικότητας της οικογένειας με τη σωστή συνεργασία, προς όφελος των μαθητών, η κατάλληλη ενημέρωση και οι πολιτιστικές δραστηριότητες που θα αναπτύξει σε συνεργασία με τους γονείς. Γι' αυτό να είναι καταρτισμένος και ως προς αυτή την κατεύθυνση.

Προτάσεις

- Επομένως, οι εκπαιδευτικοί που πρόκειται να αποσπαστούν στο εξωτερικό πρέπει να παρακολουθούν υποχρεωτικά σεμινάρια στην Ελλάδα, με ειδική ενημέρωση για το διδακτικό τους έργο στη χώρα που πρόκειται να εργαστούν και για τις ιδιαιτερότητες και προβλήματα διαβίωσης στη χώρα αυτή.
- Η γνώση της Αγγλικής να είναι προϋπόθεση για την επιλογή τους.
- Οι ομογενείς εκπαιδευτικοί να παρακολουθούν επίσης ειδικά σεμινάρια για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως Δεύτερης ή Ξένης Γλώσσας στην Ελλάδα ή στη χώρα διαμονής.
- Οι Συντονιστές Εκπαίδευσης, και όπου αυτοί δεν υπάρχουν οι ελληνικές διπλωματικές ή προξενικές αρχές, σε συνεργασία με τους κοινοτικούς φορείς, να έχουν την ευθύνη:
 - α) για την υποδοχή των εκπαιδευτικών στη χώρα και την πρώτη εγκατάστασή τους, καθώς και για την έγκαιρη καταβολή του επιμισθίου για την κάλυψη των βασικών τους αναγκών,
 - β) για την ενημέρωση των εκπαιδευτικών ως προς τις ιδιαίτερες εργασιακές συνθήκες και τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών στα σχολεία όπου πρόκειται να διδάξουν, τα προβλήματα διαβίωσης και τις υποχρεώσεις τους προς τους κοινοτικούς φορείς,
 - γ) για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, αποσπασμένων και ομογενών, (ειδικά σεμινάρια και επιμορφωτικά προγράμματα) που είναι δυνατόν να πραγματοποιούνται και στη χώρα υποδοχής.

10. Ο ρόλος της οικογένειας σε σχέση με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση

Ο ρόλος της οικογένειας για την καλλιέργεια της ελληνικής γλώσσας, την ανάδειξη της ελληνικής πολιτιστικής ταυτότητας και τη διάδοση της ελληνικής και ορθόδοξης παράδοσης, στα ελληνόπαιδα του εξωτερικού είναι παράγοντας καθοριστικός.

Ο βαθμός στον οποίο οι γονείς συνειδητοποιούν την ευθύνη αυτή και το ενδιαφέρον που εκδηλώνουν για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση των παιδιών τους έχει άμεση σχέση με την πρόοδο των παιδιών τους στα Ελληνικά.

10.1. Συλλογικά όργανα γονέων και ο ρόλος τους: Κοινοτικά σχολεία και Σχολή ΣΑΧΕΤΙ

Οι γονείς εκφράζονται συλλογικά μέσω της Σχολικής Επιτροπής η οποία είτε ορίζεται είτε εκλέγεται από το Συμβούλιο κάθε Κοινότητας και τους γονείς.

Ο ρόλος της Σχολικής Επιτροπής είναι η παρακολούθηση της λειτουργίας του σχολείου και η εξασφάλιση συνθηκών δημιουργικής σχολικής ζωής.

Κύριο μέλημα της Σχολικής Επιτροπής είναι να πείσει τους ομογενείς γονείς να στέλνουν τα παιδιά τους στο Ελληνικό Σχολείο.

Η κάλυψη εξόδων λειτουργίας των σχολείων συνήθως γίνεται με καταβολή χαμηλών διδάκτρων. Σε πολλές περιπτώσεις τα έξοδα καλύπτονται απ' ευθείας από το ταμείο της Κοινότητας και έτσι η φοίτηση είναι δωρεάν.

Οι Σχολικές Επιτροπές συμμετέχουν ενεργά στη διοργάνωση εορτών, παραστάσεων, δραστηριοτήτων καθώς και στην επίλυση προβλημάτων που παρουσιάζονται. Κατά διαστήματα το Γραφείο Συντονιστή Εκπαίδευσης και οι Σχολικές Επιτροπές διοργανώνουν συναντήσεις γονέων και εκπαιδευτικών για την προώθηση και διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού τόσο σε ομοεθνείς όσο και σε αλλοεθνείς και την προσέλκυση φίλων της Ελλάδας.

Το ΣΑΧΕΤΙ ενθαρρύνει τη χρήση της ελληνικής γλώσσας στο χώρο της οικογένειας, επειδή πιστεύει ότι τονώνει το ενδιαφέρον των μαθητών και συμβάλλει στην πρόδό τους.

Οι δεσμοί με την ελληνική παροικία και την Ελλάδα, συντελούν στη διατήρηση της ελληνικότητας της οικογένειας και την αποφυγή της αφομοίωσής της, στο ξενόγλωσσο περιβάλλον όπου ζει. Τα προγράμματα φιλοξενίας τα οποία έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια και ο πολιτιστικός και εκπαιδευτικός τους χαρακτήρας συμβάλλει πολύ θετικά στην επίτευξη του παραπάνω σκοπού.

Η στάση των γονέων γίνεται πιο θετική, όταν τίθεται θέμα επαναπατριsmού της οικογένειας.

Ανάλογο με το βαθμό διατήρησης της ελληνικής γλώσσας στην οικογένεια, είναι και το ενδιαφέρον των μαθητών για την ελληνική γλώσσα, την ελληνική πολιτιστική και θρησκευτική παράδοση, γεγονός που κάνει το ρόλο του Έλληνα εκπαιδευτικού πιο απαιτητικό και δύσκολο.

Στο ΣΑΧΕΤΙ ο ρόλος των γονέων είναι πολύ σημαντικός. Το σχολείο υπολογίζει στους γονείς και στην υποστήριξή τους την οποία χρειάζεται σε πολλούς τομείς. Υπάρχουν δύο Σχολικές Επιτροπές, μία στο Νηπιαγωγείο και μία στο Δημοτικό-Γυμνάσιο-Λύκειο.

Οι Σχολικές Επιτροπές οργανώνουν εκδηλώσεις στη διάρκεια του χρόνου, όπως για παράδειγμα διαλέξεις, πολιτιστικές συγκεντρώσεις, εκδηλώσεις για να τιμήσουν κάποιο σημαντικό γεγονός της ζωής του σχολείου ή να συγκεντρώσουν χρήματα για κάποιο σκοπό. Με τα χρήματα που συγκεντρώνουν αναλαμβάνουν να φτιάξουν κάποιο έργο για το σχολείο, τα έξοδα του οποίου δεν είχαν συμπεριληφθεί στον ετήσιο προϋπολογισμό. Συνεδριάζουν μια φορά το μήνα. Έχουν πρόεδρο, αντιπρόεδρο, ταμία, γραμματέα και μέλη, ο αριθμός των οποίων δεν είναι προσδιορισμένος. Εκλογές γίνονται κάθε χρόνο. Στις συνεδριάσεις τους παραβρίσκεται η Γενική Διευθύντρια του ΣΑΧΕΤΙ, οι Διευθυντές των τριών εκπαιδευτικών βαθμίδων του, η Διευθύντρια του Ελληνικού Τμήματος, η Διευθύντρια του Τμήματος Φυσικής Αγωγής και μέλη του εκπαιδευτικού προσωπικού εκ περιτροπής, ενημερώνουν τους γονείς για διάφορα θέματα του σχολείου και απαντούν στις ερωτήσεις τους.

Οι πρόεδροι των Σχολικών Επιτροπών του σχολείου είναι "ex officio" μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του ΣΑΧΕΤΙ.

Ο ρόλος που το ΣΑΧΕΤΙ καλείται να παίξει στην παροιμία είναι πολύ σημαντικός. Επιδιώκει τη συνεργασία με τους άλλους ελληνικούς φορείς και θέτει τους χώρους και τις εγκαταστάσεις του στη διάθεσή τους. Το "Ελληνικό Μαθητικό Πολιτιστικό Φεστιβάλ" του 2001 και 2002 καθώς κι η ετήσια τελετή βράβευσης των ελληνικής καταγωγής τελειοφοίτων σχολείων και πανεπιστημίων της χώρας την οποία οργανώνει το ΣΑΧΕΤΙ για πολλά χρόνια τώρα, είναι λαμπρά παραδείγματα.

10.2. Χαρακτηριστικά των οικογενειών

Τα περισσότερα παιδιά που φοιτούν στα ελληνικά απογευματινά σχολεία ή στο ΣΑΧΕΤΙ προέρχονται από αμιγείς γάμους. Το ένα τέταρτο περίπου του συνόλου των μαθητών προέρχεται από μικτούς γάμους, όπως φαίνεται στον πίνακα 16. Ο πίνακας 17 αναφέρεται στο μορφωτικό επίπεδο των γονέων και ο πίνακας 18 στο επάγγελμά τους. (Πηγή: Στατιστική έρευνα του 1998, στην οποία δεν συμπεριλήφθηκαν οι αλλοεθνείς γονείς):

Γ ο ν ε ί ς

Πίνακας 16: Εθνοτική σύνθεση της οικογένειας των μαθητών στα κοινοτικά σχολεία και στο ΣΑΧΕΤΙ, 1998

	Κοινοτικά	ΣΑΧΕΤΙ	Σύνολο
Και οι δύο Έλληνες	72.7%	77.7%	75.1%
Μόνο ο ένας Έλληνας/δα	27.3%	22.3%	24.9%
Σύνολο	100%	100%	100%

Πίνακας 17: Μορφωτικό επίπεδο γονέων, 1998

	Κοινοτικά	ΣΑΧΕΤΙ	Μέσος όρος
Πρωτοβάθμια	20.6%	3.3%	9.7%
Δευτεροβάθμια	50.0%	45.6%	47.2%
Τριτοβάθμια	29.4%	51.1%	43.1%

Σε πολλές οικογένειες που στέλνουν τα παιδιά τους σε απογευματινά κοινοτικά σχολεία ή στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ, δουλεύουν και οι δύο γονείς. Το αποτέλεσμα είναι, ειδικά για τα παιδιά που πηγαίνουν σε δημόσια σχολεία της χώρας, ότι τις πιο πολλές ώρες της ημέρας δεν ακούνε Ελληνικά.

Πίνακας 18: Επάγγελμα γονέων, 1998

	Κοινοτικά	ΣΑΧΕΤΙ	Σύνολο
Ελεύθεροι επαγγελματίες/υπάλληλοι	81.5%	49.5%	63.0%
Επιστήμονες	1.1%	33.1%	19.6%
Οικιακά	17.4%	17.4%	17.4%

Από τα δεδομένα των πινάκων 17 και 18 προκύπτει ότι υπάρχει μια σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των γονέων του ΣΑΧΕΤΙ και των απογευματινών σχολείων ως προς το μορφωτικό τους επίπεδο και την επαγγελματική τους ενασχόληση.

Το ΣΑΧΕΤΙ παρόλο που θέλει να αγκαλιάσει όλους τους γονείς της παροικίας παραμένει εκ των πραγμάτων ένα σχολείο που προτιμάται από οικογένειες με συγκεκριμένα κοινωνικά χαρακτηριστικά. Και αυτό δεν ισχύει μόνο για τις οικογένειες ελληνικής καταγωγής, αλλά και για τις λοιπές οικογένειες.

11. Συμπεράσματα και προτάσεις

11.1. Συμπεράσματα

- Η μετανάστευση Ελλήνων στη Νότιο Αφρική είναι σχεδόν ανύπαρκτη τα τελευταία χρόνια και κατά συνέπεια ο αριθμός των Ελλήνων πρώτης γενιάς παρουσιάζει πτωτική τάση.
- Οι επικρατέστεροι χώροι χρήσης της ελληνικής γλώσσας είναι το άμεσο οικογενειακό και το σχολικό περιβάλλον. Η χρήση της ελληνικής γλώσσας καταλήγει πλέον σε επίπεδο δεύτερης ή και τρίτης γλώσσας.
- Τα Αναλυτικά Προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας της Ελλάδας και τα βιβλία του Οργανισμού δεν μπορούν να εφαρμοστούν στις αντίστοιχες τάξεις χωρίς τροποποιήσεις. Πολλές φορές κρίνονται εντελώς ακατάλληλα.
- Το μάθημα των Ελληνικών δεν αφορά μόνο την εκμάθηση της γλώσσας αλλά και την διατήρηση και ενίσχυση της ελληνικής ταυτότητας των ομογενών μαθητών. Αυτό επιτυγχάνεται με τη διδασκαλία των πολιτισμικών μαθημάτων που κεντρίζει το ενδιαφέρον των μαθητών.
- Στη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας θα συνέβαλε αποφασιστικά η αναγνώριση του μαθήματος των Ελληνικών ως «μάθημα δέσμης» από το Υπουργείο Παιδείας της Νοτίου Αφρικής. Στην περίπτωση αυτή θα μπορούσαν οι μαθητές να παρακολουθήσουν τη διδασκαλία των Ελληνικών στα ημερήσια σχολεία της χώρας και θα αποφεύγονταν πολλά από τα προβλήματα που οδηγούν στη μη φοίτηση παιδιών στα ελληνικά σχολεία.
- Το Πιστοποιητικό Επάρεκτας Ελληνομάθειας έγινε κίνητρο εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας για μαθητές και ενήλικες.
- Οι σχολικές επιτροπές διευκολύνουν την ομαλή λειτουργία των σχολείων και ενισχύουν το έργο των εκπαιδευτικών.
- Απαραίτητη είναι η ενημέρωση των αποσπασμένων εκπαιδευτικών που υπηρετούν στα σχολεία της αλλοδαπής για τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους σε σχέση με τους τοπικούς φορείς προς αποφυγή προβλημάτων στην εκπλήρωση του εκπαιδευτικού τους έργου.
- Απαραίτητη είναι επίσης η συνεχής επιμόρφωση των αποσπασμένων και ομογενών εκπαιδευτικών ιδιαίτερα για την προσέγγιση της διδασκαλίας της Ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας.
- Ο ρόλος της οικογένειας στη διατήρηση και καλλιέργεια της ελληνικής γλώσσας και ταυτότητας είναι καθοριστικός.
- Πολλά Ελληνόπουλα δεν φοιτούν σε μονάδες ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης. Αυτό οφείλεται στην έλλειψη ενδιαφέροντος και κινήτρου από πλευράς των

οικογενειών τους, στην σταδιακή αφομοίωση της ελληνικής οικογένειας στην ευρύτερη κοινωνία της Νοτίου Αφρικής, σε πρακτικούς λόγους όπως είναι η γεωγραφική απόσταση από το σχολείο και η έλλειψη χρόνου, καθώς επίσης και σε οικονομικούς λόγους όταν τίθεται θέμα διδάκτρων (ΣΑΧΕΤΙ).

11.2. Προτάσεις

- Είναι αναγκαίο να αναγνωριστούν τα Ελληνικά ως «μάθημα δέσμης» για το απολυτήριο Λυκείου και να ενταχθούν στο ημερήσιο πρόγραμμα του ξένου σχολείου.
- Τα Ελληνικά να διδάσκονται ως δεύτερη γλώσσα και ως ξένη γλώσσα με το ανάλογο διδακτικό υλικό.
- Οι εκπαιδευτικοί, αποσπασμένοι και ομογενείς να ενημερώνονται για τις αλλαγές που πραγματοποιούνται στο χώρο της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης του εξωτερικού και να επιμορφώνονται ανάλογα ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στο διδακτικό τους έργο.
- Να δοθεί έμφαση στη διδασκαλία των πολιτισμικών μαθημάτων, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν θέμα και για την διδασκαλία της Γλώσσας.
- Να συμπεριληφθούν έργα από τον λογοτεχνικό χώρο της ομογένειας, τα οποία πολλές φορές παρουσιάζουν μια πραγματικότητα η οποία είναι πιο ρεαλιστική για τους μαθητές.
- Τα θέματα που επιλέγονται για γλωσσικά μαθήματα να ανταποκρίνονται στη σημερινή πραγματικότητα και την ηλικία των μαθητών.
- Οι ασκήσεις των μαθημάτων να είναι ποικίλες για να προκαλούν το ενδιαφέρον των μαθητών. Το περιεχόμενό τους να αναπτύσσει και να καλλιεργεί τον προφορικό καθώς και τον γραπτό τους λόγο.
- Το εποπτικό υλικό που συνοδεύει τη διδασκαλία των μαθημάτων να είναι σύγχρονο και ανάλογο με τις τεχνολογικές εξελίξεις (ηλεκτρονικός υπολογιστής, βίντεο, διαδίκτυο κ.τ.λ.).
- Το κανάλι της δορυφορικής ΕΡΤ να εκπέμπει προγράμματα εκπαιδευτικού και ενημερωτικού χαρακτήρα, κάτι ιδιαίτερα σημαντικό για τους Έλληνες που ζουν σε απομακρισμένες περιοχές.
- Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων σε συνεργασία με το Γραφείο Συντονιστή στις ελληνικές τοπικές προξενικές αρχές στη χώρα υποδοχής να ενημερώνει τους αποσπασμένους εκπαιδευτικούς για τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους στον εργασιακό τους χώρο καθώς και για τις συνθήκες διαβίωσης που επικρατούν στη χώρα αυτή.
- Να ενισχυθεί ο ρόλος των γονέων και να ευαισθητοποιηθούν για την ίδρυση Σχολικών Επιτροπών, οι οποίες θα ενισχύουν το διδακτικό έργο των εκπαιδευτικών και θα συμβάλλουν στη σωστή λειτουργία του σχολείου και στην πραγματοποίηση περισσότερων πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Πηγές

1. Αρχείο του Ελληνισμού του Λυκείου Ελληνίδων στο Πανεπιστήμιο RAU του Johannesburg
2. Αρχείο Ελληνικού Πνευματικού Πρακτορείου του Johannesburg
3. Αρχείο της Σχολής SAHETI

Βιβλιογραφία:

- Clogg Richard (edit) (1999):** The Greek Diaspora in the Twentieth Century. St Antony's Series, Macmillan Press Ltd, London.
- Μάντζαρης Βαγγέλης (1995):** Οι Έλληνες εργάτες στη Νότια Αφρική 1890-1930. Συλλογικές Εκδόσεις, Αθήνα.
- Μάντζαρης Βαγγέλης (1995α):** Διχασμός στη Διασπορά και οι Ανθελληνικές καταστροφές στη Νότια Αφρική 1915-1917. Συλλογικές Εκδόσεις, Αθήνα.
- Μαρκάκης Γιάννης (1998):** Έλληνες στη Μαύρη Αφρική 1890-1990, Τροχαλία, Αθήνα.
- Mantzaris Evaggelos (1999):** The Greeks in South Africa, in: Clogg (1999) (pp 120-136).
- South African Institute of Race Relations,** South Africa Survey 1996/1997, Johannesburg 1997.
- Υπουργείο Εξωτερικών. Διεύθυνση Απόδημων Ελλήνων (1997):** Ο Ελληνισμός του Εξωτερικού, Αθήνα (σ. 80-84).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ (για τους εκπαιδευτικούς)

1. Ονοματεπώνυμο εκπαιδευτικού:

2. Υπηρετήσατε σε ξενόγλωσσο σχολείο στην Ελλάδα;

3. Πότε αποσπαστήκατε στη Νότιο Αφρική;

3.α. Πιστεύετε ότι η ενημέρωση στα επιμορφωτικά σεμινάρια πριν την απόσπασή σας ήταν επαρκής για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Νότιο Αφρική και γενικότερα για τυχόν προβλήματα διαβίωσης στην χώρα υποδοχής (προβλήματα προσαρμογής, κάλυψης πρώτων και βασικών αναγκών κ.λ.π.);

3.β. Αν όχι, τι θα είχατε να προτείνετε;

3.γ. Κατά τη γνώμη σας, ειδικά επιμορφωτικά σεμινάρια, πριν και κατά την διάρκεια της απόσπασής σας, θα διευκόλυναν το διδακτικό έργο σας στο εξωτερικό, την παραμονή σας στη χώρα υποδοχής καθώς και την επανένταξή σας στο εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας, με τη λήξη της απόσπασής σας;

4. Ποιες τάξεις διδάσχετε;

5. Ποιο είναι το επίπεδο της κάθε τάξης;

6. Ποιο είναι το διδακτικό υλικό που χρησιμοποιείτε για την κάθε τάξη;

6.α. Αν χρησιμοποιείτε τα βιβλία του Οργανισμού, παρακαλώ γράψτε τις παρατηρήσεις σας σχετικά με το αν τα βιβλία αυτά σαν διδακτικό υλικό είναι τα κατάλληλα ή όχι για την καλλιέργεια και την διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στη Νότιο Αφρική.

6.β. Αν χρησιμοποιείτε και άλλο διδακτικό υλικό ή μόνο άλλο υλικό, παρακαλώ αφού δώσετε περιγραφικά την εικόνα του υλικού αυτού, γράψτε τις παρατηρήσεις σας για το πόσο αποτελεσματικό είναι, καθώς και τις προτάσεις σας για δυνατή τροποποίηση ή εμπλουτισμό του.

6.γ. Σε ποια περίπτωση, κατά τη γνώμη σας, (6α ή 6β) είναι η απόδοση των μαθητών σας μεγαλύτερη;

7. Ποιος ο λόγος μη φοίτησης μαθητών στα ελληνόγλωσσα τμήματα;

8. Θεωρείτε αναγκαία την παραγωγή νέου διδακτικού υλικού; Αν ναι, ποια κατά την άποψή σας θα πρέπει να είναι η μορφή του υλικού αυτού;

9. Για την καλύτερη δυνατή συνεργασία σας με τους τοπικούς φορείς, ποιες προτάσεις θα είχατε να παρουσιάσετε;

10. Γενικές παρατηρήσεις: (συνεργασία με γονείς, τοπικούς φορείς κ.λ.π.)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΜΑΘΗΤΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΦΡΙΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1998
(Πίνακας Στατιστικής Έρευνας)

1. ΕΠΩΝΥΜΟ.....
2. ΟΝΟΜΑ.....
3. ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ
4. ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΡΟΣ.....
5. ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΓΕΝΝΗΣΗΣ.....
6. ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ
7. ΕΙΣΤΕ ΔΕΥΤΕΡΗΣ Ή ΤΡΙΤΗΣ ΓΕΝΙΑΣ;
8. ΠΟΥ ΜΕΝΕΤΕ;.....
9. ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ
-
10. ΠΟΤΕ ΗΛΘΑΝ ΣΤΗΝ ΝΟΤΙΑ ΑΦΡΙΚΗ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΑΣ Ή ΟΙ ΠΑΠΠΟΥΔΕΣ ΣΑΣ;
.....
11. ΠΡΟΕΡΧΕΣΤΕ ΑΠΟ ΑΜΙΓΗ Ή ΑΠΟ ΜΙΚΤΟ ΓΑΜΟ;
.....
12. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΠΑΤΕΡΑ
13. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΜΗΤΕΡΑΣ.....
14. ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΑΤΕΡΑ
15. ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΗΤΕΡΑΣ
16. ΠΟΙΑ ΓΛΩΣΣΑ ΜΙΛΑΤΕ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΑΣ

Συνεργάτες της ερευνητικής και συντακτικής ομάδας

Η αρχική Ομάδα Εργασίας της Ν. Αφρικής αποτελείτο από τους/τις συνεργάτες/ιδες: Γεωργίου Ελένη, Κρυσταλλίδου Αναστασία, Παργινός Παναγιώτης ("πάτερ Πέτρος"), Παπάζογλου Αντωνία και Σιδηροπούλου Ελισάβετ.

Τα μέλη της Ο.Ε το 1998 συνεργάστηκαν για την κατάρτιση της μελέτης, εκτός από τον Μιχάλη Δαμανάκη και τον Μανώλη Κουτούζη, με πρόσωπα και φορείς στη Ν. Αφρική. Συγκεκριμένα, για την κατάρτιση της μελέτης του 1998 συνέβαλαν τα ακόλουθα πρόσωπα και φορείς:

Ο κ. Δαφαράνος Χαράλαμπος, Γενικός Πρόξενος του ελληνικού Προξενείου στο Johannesburg, το διοικητικό προσωπικό της Σχολής ΣΑΧΕΤΙ, το Διοικητικό Συμβούλιο της Σχολής ΣΑΧΕΤΙ, οι εκπαιδευτικοί των ελληνικών κοινοτικών απογευματινών σχολείων του Johannesburg, Durban και Cape Town, οι εκπαιδευτικοί της σχολής ΣΑΧΕΤΙ ομογενείς και αποσπασμένοι, η κ. Ζαππάλα Ευπραξία γραμματέας της σχολής ΣΑΧΕΤΙ, η κ. Καβαλιεράτου Σταματίνα (συντονισμός ηλεκτρονικών υπολογιστών), η κ. Κουλπάνη Εύα ομογενής εκπαιδευτικός ξενόγλωσσου φροντιστηρίου στο Cape Town, η κ. Λιβανού Αντωνία, ομογενής εκπαιδευτικός της σχολής ΣΑΧΕΤΙ (γραμματειακή υποστήριξη), ο κ. Μαμαλιάδης Άγγελος, Πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας του Durban, ο κ. Μαργαλάς αντιπρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας του Cape Town, η κ. Παρασκευά Μάρθα, αποσπασμένη εκπαιδευτικός στο νηπιαγωγείο της σχολής ΣΑΧΕΤΙ (πληροφορίες για τα αναλυτικά προγράμματα και το διδακτικό υλικό που αφορούν τα Ελληνικά στο νηπιαγωγείο), ο κ. Andrian Roos, υπεύθυνος Λογιστηρίου της σχολής ΣΑΧΕΤΙ, και τέλος ο κ. Wayne Strydom, υπεύθυνος του τμήματος ηλεκτρονικών υπολογιστών της σχολής ΣΑΧΕΤΙ.

Για την αναθεώρηση της Μελέτης βοήθησαν επίσης θέτοντας στη διάθεση της συντακτικής ομάδας του 2003 πληροφορίες και στοιχεία: ο καθηγητής Β. Hendrickx του Πανεπιστημίου RAU, η κ. Δ. Σουρή πρόεδρος του Λυκείου Ελληνίδων Johannesburg, η καθηγήτρια κ. Δ. Ευτύχη του Τμήματος Ελληνικών της Νοτιοαφρικανικής Εταιρείας Ελληνικής Φιλοσοφίας και Ανθρωπιστικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο στην Pretoria, ο κ. Γ. Καραλιώτας ο οποίος διδάσκει Ελληνικά στο παράρτημα Sandton του Crawford College και η κ. Ε. Ζαππάλα γραμματέας της σχολής ΣΑΧΕΤΙ.

Τέλος την τελική επιμέλεια και έκδοση της μελέτης ανέλαβε ο καθηγητής Μιχάλης Δαμανάκης.

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ: ΜΙΧΑΛΗΣ ΔΑΜΑΝΑΚΗΣ

- N^ο 1: **Δαμανάκης Μιχάλης** (επιμ.): Παιδεία Ομογενών. Θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις. Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο 1999.
- N^ο 2: **Κωνσταντινίδης Στέφανος** (επιμ.): Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στον Καναδά. Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο 2001.
- N^ο 3: **Μιγελακάκη Θεοδοσία**: Η εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας για τα παιδιά των Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία (1975-1985). Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο 2001.
- N^ο 4: **Τάμης Αναστάσιος**: Ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην Αυστραλία: Η σημερινή κατάσταση της Ελληνικής. Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο 2001.
- N^ο 5: **Βούρη Σοφία, Καψάλης Δ. Γεώργιος**: Ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην Αλβανία. Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο 2003.
- N^ο 6: **Δαμανάκης Μιχάλης**: Ελληνικά Σχολεία και Τμήματα Μητρικής Γλώσσας στη Γερμανία (1986-98). Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο 2003.
- N^ο 7: **Ομάδα Εργασίας Νοτίου Αφρικής**: Ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Νότιο Αφρική. Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο 2003.

ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.

- **Δαμανάκης Μιχάλης:** Η εκπαίδευση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική προσέγγιση, Gutenberg, Αθήνα 1997.
- **Δαμανάκης Μιχάλης** (επιμ.): Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο Βέλγιο και στη Γαλλία, Gutenberg, Αθήνα 1997.
- **Δαμανάκης Μ., Μιχελακάκη Θ., Λυδάκη Μ.** (επιμ.): Πρακτικά Α' Συνάντησης Εργασίας, Ρέθυμνο 27 Ιουνίου - 2 Ιουλίου 1997, Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο 1997.
- **Δαμανάκης Μ., Μιχελακάκη Θ.** (επιμ.): Ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό. Πρακτικά Πανελλήνιου - Πανομογενειακού Συνεδρίου, Ρέθυμνο 26-28 Ιουνίου 1998, Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο 1999.
- **Δαμανάκης Μιχάλης** (επιμ.): Σχέδιο Ίδρυσης Δίγλωσσων Σχολείων στη Γερμανία, Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο 1999.
- **Δαμανάκης Μιχάλης** (επιμ.): Επίπεδα και κριτήρια διαπίστωσης / πιστοποίησης της ελληνομάθειας. Αποτελέσματα και προβληματισμοί ερευνητικών προγραμμάτων, Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο 2001.
- **Βάμβουκας Μ., Δαμανάκης Μ., Κατσιμαλή Γ.** (επιμ.): Προλεγόμενα Αναλυτικού Προγράμματος για την Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στο εξωτερικό, Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο 2001.